

Wikipedia kääntäjäopiskelijan tiedonhankintakanavana

Sari Lahtinen

Tampereen yliopisto

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

Käännöstiede (englanti)

Pro gradu -tutkielma

Heinäkuu 2013

Tampereen yliopisto

Käännöstiede (englanti)

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

Lahtinen, Sari: Wikipedia kääntäjäopiskelijan tiedonhankintakanavana

Pro gradu -tutkielma, 64 sivua, 8 liites., englanninkielinen lyhennelmä 4 s.

Heinäkuu 2013

Tiivistelmä

Onnistunut käännös edellyttää aina kääntäjältä tarkkaa perehtymistä kulloiseenkin tekstiin ja sen aiheisiin. Tämän vuoksi kääntäjäntyöhön kuuluu olennaisena osana myös tiedonhankinta, joka yhtäältä helpottaa alkutekstin sisäistämistä, mutta toisaalta myös auttaa uuden, tulokielisen tekstin luomista. Tämä tutkimus perehtyy siihen, miten käännösopintojaan suorittavat kääntäjäopiskelijat hyödyntävät tässä tiedonhankinnassa yksittäistä kanavaa, Wikipediaa.

Tutkielman teoreettisena viitekehysenä toimivat niin käännöstieteen kuin myös tiedonhankintaa tutkivan informaatiotutkimuksen teorit. Esimerkiksi Albrecht Neubertin ja Daniel Gilen teorioiden avulla havainnollistetaan sitä, mistä kääntäjän kompetenssit ja osaamisalueet muodostuvat ja mihin tiedonhankinta asettuu näissä kompetensseissa. Informaatiotutkimuksellista taustaa tutkimukselle luo muun muassa Gloria Leckien, Karen Pettigrew'n ja Christian Sylvainin ammatillisen tiedonhankinnan malli. Näiden lisäksi tutkielmassa perehdytään myös aiempaan kääntäjien tiedonhankintaa koskevaan tutkimukseen.

Näiden teorioiden ja aiempien tutkimusten pohjalta luotiin kysely, jonka avulla Tampereen yliopiston käännöstieteen pääaineopiskelijoilta tiedusteltiin heidän tiedonhankintatapojaan yksittäisen tiedonhankintakanavan, vapaan tiedon sanakirjan, Wikipedian, osalta. Kyselyn avoimiin ja suljettuihin kysymyksiin saatiin kaikkiaan 60 käännöstieteen opiskelijan vastaukset, joita käsiteltiin edellä mainittujen teorioiden ja aiemman tiedon valossa.

Tuloksista kävi ilmi, että valtaosa vastanneista todellakin käytti käännöstehtäviinsä Wikipediaa. Wikipedia oli varsin suosittu lähde erityisesti suuntaa-antavan taustatiedon sekä termi- ja sanahakujen yhteydessä. Tärkeimmiksi syiksi Wikipedian käytölle mainittiin sen käytön nopeus sekä tiedon helppo löydettävyys. Koska Wikipedian sisältämä tieto on vapaasti muokattavissa, opiskelijat totesivat usein suhtautuvansa palvelun sisältämään tietoon varovaisesti. Monet vastaajat totesivatkin usein tarkistavansa Wikipediasta löytämänsä tiedon muista lähteistä tai käyttävänsä sitä vain tiedonhankinnan alkupisteenä.

Avainsanat: Kääntäjän kompetenssit, ammatillinen tiedonhankinta, Wikipedia.

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO.....	1
2.	TIEDONHANKINTATUTKIMUS	4
2.1.	Ammatillisen tiedonhankinnan tutkimus.....	6
2.2.	Tiedonhankintamallit.....	7
3.	TIEDONHANKINTA JA KÄÄNTÄMINEN	14
3.1.	Kääntäjän kompetenssit	15
3.2.	Tiedonhankinta käänösprosessissa	19
3.3.	Internet kääntäjän tiedonhankintakanavana.....	20
4.	WIKIPEDIA.....	25
5.	TUTKIMUSKYSYMYS JA -MENETELMÄ.....	29
6.	KYSELYVASTAUKSET.....	32
6.1.	Vastaajien tiedot	32
6.2.	Wikipedian käyttö vapaa-ajalla ja opinnoissa	37
6.3.	Wikipedia ja kääntäminen	45
6.4.	Kyselyvastausten yhteenveto.....	57
7.	PÄÄTELMÄT.....	61
	LÄHTEET	65

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake

Liite 2: Saatekirje

English Summary

1. JOHDANTO

Ammattimainen käännoistyö edellyttää kääntäjältä aina monivaiheista työprosessia, jonka päätteeksi kääntäjä tuottaa alkutekstistä uuden, kulloistakin tarkoitusta vastaavan lopputekstin toisella kielellä. Jotta tämä kohdekielinen teksti voisi onnistua ja palvella tarkoitustaan, kääntäjän täytyy aina ensin ymmärtää ja sisäistää käännettävä teksti. Koska käännoisten aiheet eivät kuitenkaan aina ole kääntäjälle entuudestaan tuttuja, tämän on usein hankittava taustatietoa mittavissakin määrin ennen kuin tekstin kokonaisuudet ja pienemmät vivahteet avautuvat riittävästi. Lisäksi kääntäjä tarvitsee usein lisätietoa kulloiseenkin kontekstiin sopivista sanastoista, termeistä ja rakenteista, joiden avulla lopputekstistä on mahdollista muokata niin sisällöltään kuin ulkoasultaankin yhtä vakuuttava, asiantunteva ja toimiva kuin alkuteksti. Tämä edellyttää usein kääntymistä ulkopuolisten tiedonlähteiden puoleen, minkä vuoksi käännoisprosessiin kuuluu olennaisena osana tiedonhankinta.

Tampereen yliopiston käännoistieteen opiskelijat tutustuvat erilaisilla kursseilla käännoisprosessiin, käännoisteorioihin sekä käytännön kääntämiseen. Opintojensa aikana käännoistieteen opiskelijat osallistuvat myös käännoiskursseille, joilla heille annetaan tiettyihin määräpäiviin mennessä suoritettavia käännoistehtäviä. Kunkin käännoksen yhteydessä opiskelijoiden tulee palauttaa myös käännoiskommentti, joka sisältää kuvauksen itse käännoisprosessista sekä luettelon niistä tiedonlähteistä, joita opiskelija on käyttänyt käännoista tehdessään. Listaan sisällytetään niin käytetyt sanakirjat kuin myös käännostekstin aiheisiin ja ongelmakohtiin perehdyttävät lähteet. Tiedonhankinnan osuutta korostetaan siis jo opintojen aikana ja lähdekriittisyyteen kannustetaan. Varsinaista laajempaa tiedonhankinnan koulutusta ei Tampereen yliopiston käännoistieteen opintoihin kuitenkaan automaattisesti kuulu.

Tampereen yliopistossa tiedonhankinnan ja tiedonhaun koulutusta tarjoaa informaatiotutkimuksen oppiaine, joka tieteenalana tutkii muun muassa ihmisten ja organisaatioiden tiedontarpeita ja tiedonhankintaa sekä tiedon järjestämistä ja -hallintaa. Informaatiotutkimuksen näkökulmasta kääntäjän työnkuvaan kuuluvan tiedon etsinnän ja hyödyntämisen voidaan katsoa kuuluvan ammatillisen tiedonhankinnan piiriin.

Vaikka informaatiotutkimus ja käännoistiede kohtaavat käytännön työn kautta jossain määrin, niiden välinen kommunikaatio tieteellisellä tasolla on jäänyt varsin vähäiseksi. Muutamaa pro gradu - tutkielmaa lukuun ottamatta informaatiotutkimuksen piirissä ei ole tehty laajoja selvityksiä siitä, miten kääntäjät hakevat ja käyttävät tietoa, vaikka tämä periaatteessa voisi informaatiotutkimuksen

näkökulmasta olla varsin hedelmällinen tutkimuskohde, onhan vastaavia tutkimuksia tehty muun muassa toimittajien ammatillisesta tiedonhankinnasta. Myös käänntieteen kannalta näiden alojen yhteistyö voisi olla varsin mielekästä, sillä informaatiotutkimuksen näkökulma voisi tuoda uutta tietoa yksinomaan kääntäjän tarpeisiin räätälöidyistä tiedonhankinnan välineistä ja käytännöistä.

Petri Kiukkosen pro gradu -tutkielmaan kuuluneen kyselyn mukaan internet oli jo vuonna 2006 noussut kyselyyn osallistuneiden kääntäjien pääasialliseksi tiedonhankintakanavaksi (Kiukkonen 2006, 67). Vuosien varrella se on vienyt entistä enemmän sijaa muilta lähteiltä, kuten kirjastoilta tai kirjallisuudelta yleensä. Aiemmat kääntäjän tiedonhankintaan perehtyneet pro gradu -työt ovatkin käsitelleet osaltaan myös internetiä kääntäjän tiedonhankinnan apuvälineenä. Internetin käyttö on kuitenkin vuosien varrella muuttanut muotoaan huomattavasti, ja tällä hetkellä sen hyödyntämisessä on havaittavissa uudenlaisia suuntauksia, jotka ovat jo johtaneet muun muassa sosiaalisen median yhä laajempaan hyödyntämiseen useilla elämän osa-alueilla. Erilaiset yhteisöpalvelut ovat nousseet yhä laajemman yleisön tietoisuuteen ja käyttöön, mikä vaikuttanee omalta osaltaan myös internetissä tapahtuvan tiedonhankinnan luonteeseen.

Tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on yksittäinen, laajalti levinnyt internetprojekti, Wikipedia. Vapaaksi ja ilmaiseksi sanakirjaksi tarkoitettu Wikipedia yhdistää internetinkäyttäjien työpanoksen sivustoilleen, joilta voi hakea ja selata käyttäjien lisäämää sanakirjatietoa useilla kielillä. Monikielisen ja helppokäyttöisen luonteensa vuoksi Wikipedia on vetänyt puoleensa huomattavan määrän käyttäjiä, ja sen käyttö aiheuttaakin toisinaan suuria ristiriitoja, kun keskustellaan tiedon luotettavuuden määrittelystä ja lähdekontrollista. Näihin keskusteluihin saa törmätä niin lyhyttä esitelmää tekevä peruskoululainen kuin aineistoesseitä kirjoittava yliopisto-opiskelijakin.

Myös käänntieteen opinnoissa Wikipedia on väistämättä noussut keskustelunaiheeksi. Niin esseiden tarkastajat kuin käänntöiden vastaanottajat saattavat ottaa tehtävänannoissaan hyvin tiukastikin kantaa siihen, onko Wikipedia kelvollinen tiedonlähde kulloiseenkin tilanteeseen vai ei. Kielloista huolimatta, olen omien kokemusteni kautta havainnut, että etenkin ei-tieteellisissä töissä Wikipediaa kuitenkin edelleen käytetään mahdollisista kielloista huolimatta. Samaan ilmiöön olen törmännyt myös käänntökurseilla, joilla opiskelijat joutuvat usein etsimään muun muassa tausta- ja sanastotietoa käänntönsä onnistumiseksi.

Wikipedian herättämän keskustelun vuoksi tässä tutkielmassa perehdytäänkin siihen, miten käänntieteen opiskelijat kokevat tilanteen. Tutkimuksen tarkoitus on siis tarkastella sitä, miten ja

miksi Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijat käyttävät Wikipediaa osana käännösprosessiaan, jos käyttävät sitä lainkaan.

Teoreettisena pohjana tutkimukselle käytän sekä informaatiotutkimuksen että käännöstieteen teorioita sekä niitä aiempia pro gradu -töitä, jotka käsittelevät kääntäjän tiedonhankintaa. Informaatiotutkimuksen puolelta sovellan tutkimukseeni muun muassa Gloria Leckien, Karen Pettigrew'n sekä Christian Sylvainin vuonna 1996 julkaisemaa ammatillisen tiedonhankinnan yleismallia, joka osaltaan havainnollistaa sitä, mikä ajaa tiedonhakijan tiettyjen kanavien pariin. Koska tarkoitus on tarkastella nimenomaan käännöstieteen opiskelijoiden työtottumuksia, pohjustan tutkimustani myös esimerkiksi Albrecht Neubertin teorioilla kääntäjän kompetensseista, painottaen erityisesti niitä kompetensseja, jotka liittyvät tiedonhankintaan.

Tutkielman tutkimusmenetelmänä toimii lomakepohjainen kysely. Kyselyn kohderyhmäksi olen rajannut Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijat, joille esitän erilaisia kysymyksiä siitä, miten ja miksi he käyttävät Wikipediaa käännöstehtäviensä yhteydessä. Samalla esitän joitakin kysymyksiä myös heidän asenteistaan Wikipediaa kohtaan, heidän saamastaan palautteesta Wikipedian käyttöön liittyen sekä heidän käsityksistään Wikipedian luotettavuudesta ja soveltuvuudesta kääntäjän tiedonhankintaan. Tutkimuksen tarkoitus ei kuitenkaan ole ottaa kantaa siihen, onko Wikipedia luotettava lähde, vaan valottaa sitä, miten palvelua todellisuudessa käytetään ja miten sen käyttö koetaan rajatun kohderyhmän keskuudessa.

Työ koostuu kaikkiaan seitsemästä luvusta. Luvussa kaksi esitellään lyhyesti informaatiotutkimus tieteenalana sekä kuvaillaan tutkielman myöhemmässä vaiheessa sovellettavia ammatillisen tiedonhankinnan teorioita ja malleja. Luku kolme keskittyy tiedonhankintaan yhtenä kääntäjän kompetenssina sekä esittelee aiempaa kääntäjän tiedonhankintaan liittyvää tutkimusta. Luvussa neljä kuvaillaan lyhyesti Wikipedian toimintaperiaate sekä Wikipedian käyttöön liittyviä tutkimuksia. Luvussa viisi esitellään tutkielman aineistoa kartuttanut kysely, jonka vastauksia käsitellään ja analysoidaan teoreettisen taustan pohjalta tarkemmin luvussa kuusi. Seitsemännessä luvussa tutkielman tulokset kootaan ja lisäksi pohditaan tutkimuksen onnistuneisuutta sekä sovellettavuutta tulevaisuudessa.

2. TIEDONHANKINTATUTKIMUS

Informaatiotutkimus on tieteellinen opinala, joka tutkii sitä, miten erityisesti tallennettu informaatio liikkuu tuottajiensa ja käyttäjiensä välillä. Tutkimusalana informaatiotutkimus on verrattain nuori, ja sen yliopistotasosta opetusta onkin järjestetty Yhdysvalloissa ja Saksassa vasta 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Suomessa oppialan ensimmäinen professuuri perustettiin vuonna 1971 Tampereen yliopistoon. Tieteenä informaatiotutkimus on syntynyt alkujaan kirjastojen tarpeisiin, ja alun perin sen ensisijaisena tutkimuskohteena olivatkin kirjastot ja niiden yhteiskunnallinen asema. (Vakkari 1999, 27–28). Tuolloin tieteenalaa kutsuttiin vielä suppeammin nimellä kirjastotiede ja informatiikka. Nimi muutettiin nykyiseen muotoonsa vasta 1990-luvulla, kun alaa ryhdyttiin kutsumaan informaatiotutkimukseksi. (Haasio & Vakkari.)

Vuosien saatossa nimen ohella ovat muuttuneet myös tieteenalan tutkimukselliset painopisteet. Informaatiotutkimuksen nykyiset, alkuperäisiä laajemmat tavoitteet onkin määritelty seuraavanlaisesti:

”Informaatiotutkimuksen (*information studies*) tavoitteena on luoda käsitys

1. Yksilöiden ja yhteisöjen tiedontarpeista
2. Tiedonhankinnan tavoista
3. Informaatioresurssien organisoinnista,

siten, että se mahdollistaa halutun informaation käyttöön saamisen.” (Haasio & Vakkari.)

Käytännönläheisemmin informaatiotutkimuksen pyrkimyksenä on helpottaa ihmisten tarvitsemien tiedonlähteiden löytämistä ja niiden saavuttamista. Käytännössä informaatiotutkimuksen tutkimustuloksia ja -tietoja hyödynnetään edelleen kirjastoissa, mutta myös arkistoissa, tietopalveluissa ja erilaisissa tietoverkoissa. (Haasio & Vakkari.)

Informaatiotutkimuksen keskeisistä tutkimusalueista laajin on tiedonhankintatutkimus, joka tutkii ihmisen käyttäytymistä, kun tämä kohtaa ongelman, jonka ratkaiseminen edellyttää jonkinlaista tietoa. Tiedonhankintatutkimus jakaantuu edelleen tiedonhankintaprosessin vaiheiden mukaisesti kolmeen osaan: tiedontarpeiden, tiedonhankinnan ja tiedonkäytön tutkimukseen. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tavoitteena on vastata kysymyksiin tiedontarpeen synnystä, tiedonlähteiden ja -

kanavien valinnasta ja riittävydestä, tiedonhankinnassa kohdatuista ongelmista sekä tiedon varsinaisesta käytöstä. Yksi tiedonhankintatutkimuksen painopisteistä on se, miten käyttäjät valitsevat, arvioivat ja asettavat arvo- tai tärkeysjärjestykseen erilaisia tietolähteitä ja -kanavia. (Haasio & Savolainen 2004, 9–10.) Tämä näkökulma on erityisen kiinnostava myös tutkittaessa käännöstieteen opiskelijoiden tiedonhankintakanavien valintaa ja sitä, mihin Wikipedia osuu tässä valintaprosessissa ja miksi.

Tiedonhankinnan tutkimuksen lisäksi informaatiotutkimuksen tärkeitä osa-alueita ovat myös tiedonhaun ja tietohallinnon tutkimus. Tässä yhteydessä ei ole tarpeen perehtyä tarkemmin tietohallinnon tutkimukseen, mutta koska tiedonhankinnan (*information seeking*) tutkimus ja tiedonhaun (*information retrieval*) tutkimus sivuavat toisiaan niin läheisesti ja arkikielessä usein sekoitetaan keskenään (Haasio & Savolainen 2004, 12), on tarpeen luoda erottelua niiden välille. Tärkein ero tiedonhankintatutkimuksen ja tiedonhakututkimuksen välillä on jako makro- ja mikrotason ilmiöihin. Tiedonhankintatutkimus liikkuu makrotasolla ja keskittyy siihen, miten yksilö toimii tietoa etsiessään ja minkälaisia tiedonlähteitä ja kanavia tämä valitsee. Tiedonhankintatutkimus on kiinnostunut myös siitä, mitkä yhteiskunnalliset, kulttuuriset, yksilölliset ja kognitiiviset seikat ohjaavat tätä valintaa. Mikrotasolla toimiva tiedonhaun tutkimus taas perehtyy tiedonhankinnan sisällä tapahtuviin ilmiöihin, ns. käytännön hakuun, kuten hakustrategioiden valintaan, hakulausekkeiden muotoiluun ja muihin toimenpiteisiin, joiden avulla kaivattu tieto saadaan esiin käytetystä tietokannasta. (Haasio & Savolainen 2004, 12–13.) Vaikka alojen välille on tehtävä rajanvetoa, on hyvä muistaa, että käytännössä tiedonhankinta- ja tiedonhakututkimus myös täydentävät toisiaan ja, esimerkiksi tietoverkkoja tutkittaessa, jopa limittyvät osittain yhteen. Alojen eroista ja yhtäläisyyksistä kirjoittava Savolainen esittääkin, että internetin ollessa tutkimuskohteena, ei usein ole suurtakaan merkitystä sillä, kumpaa termiä käytetään. (Savolainen 1999, 76.) Tässä tutkimuksessa kuitenkin keskitytään nimenomaan tiedonlähteen ja kanavan valintaan, yksilön toimintaan etsittäessä tietoa ongelmanratkaisuun sekä valintaa ohjaaviin seikkoihin. Nämä näkökulmat kuuluvat nimenomaan tiedonhankintatutkimuksen piiriin. Lisäksi, koska tutkimus ammentaa teoriapohjaansa paljolti ammatillisen tiedonhankinnan puolelta, pyrin käyttämään johdonmukaisesti termiä tiedonhankinta, vaikka aiheet saattaisivat jollain tasolla lähestyä myös tiedonhakua.

Koska informaatiotutkimus tutkii tietoa ja sen käyttöä, tutkimuksen piirissä on tärkeää myös määritellä tarkemmin tiedon käsite ja sen eriytyminen käsitteistä ”data”, ”informaatio” ja ”tietämys”. Informaatiotutkimuksen piirissä jakoa on havainnollistettu seuraavanlaisella tiedon arvoketjulla (*value chain of information*), jossa data on informaation raaka-ainetta, joka jalostuu

informaatioksi. Informaatio taas jalostuu ymmärrysprosessin kautta ihmisten käytettäväksi tiedoksi ja tieto edelleen laajemmaksi tietämykseksi. (Haasio & Savolainen 2004, 14–15.)

Data -> Informaatio -> Tieto -> Tietämys -> Viisaus (Haasio & Savolainen 2004, 14.)

Vaikka tiedon määrittely on tieteellisen tutkimuksen piirissä merkittävää, tiedonhankintatutkimuksessa viitataan useimmiten nimenomaan tiedon käsitteeseen, jota myös tässä tutkielmassa käytetään. Tietoa voidaan jaotella edelleen monin tavoin, mutta yksi varsin käytetty jaottelu, johon tässäkin tutkielmassa vielä palataan, on jako praktiseen ja orientoivaan tietoon. (Haasio & Savolainen 2004, 19.) Praktiseksi tiedoksi katsotaan ns. ongelmalähtöinen tieto, jonka hankinta tähtää jonkin yksittäisen ongelman ratkaisemiseen tai tehtävän suorittamiseen. Praktisen tiedon hankintaa voi olla esimerkiksi yksittäisen faktatiedon etsiminen tietosanakirjasta, mutta toisaalta praktinen tieto voi olla luonteeltaan myös laajamittaisempaa ja pitkällisempää tiedonhankintaa edellyttävää, esimerkiksi aineiston etsimistä väitöskirjaa varten. Orientoivaksi tiedoksi sen sijaan katsotaan yleinen tieto, jota kartutetaan ilman, että sen taustalla olisi mitään yksittäistä, ratkaisua kaipaavaa ongelmaa. Orientoivaa tietoa voi kartuttaa esimerkiksi lukemalla oman alansa kirjallisuutta kartuttaakseen ammattitaitoaan tai seuraamalla television uutislähetystä. Orientoiva tieto palvelee täten pidemmän aikavälin tarpeita. Orientoivan tiedon hankintaa ohjailevat kuitenkin kulloinkin kiinnostaviksi koetut asiat, minkä vuoksi sen sisältö saattaa vaihdella huomattavasti. (Savolainen 2011, 81.)

2.1. AMMATILLISEN TIEDONHANKINNAN TUTKIMUS

Siinä missä tiedonhankintaa on jaoteltu käytännön prosessina erilaisiin vaiheisiin, se voidaan jakaa eri tavoin myös tiedonhankintaprosessin tapahtumisyhteyden mukaan. Yleisin ja havainnollisin tiedonhankinnan jaottelu on jako ammatillisen ja ei-ammattillisen tiedon hankintaan. Ei-ammattillisen tiedon tarpeiden, hankinnan ja käytön tutkimus keskittyy siis siihen tiedonhankintaan, joka tapahtuu työtehtävien tai opiskelun ulkopuolella. Se saattaa palvella esimerkiksi harrastusten tai työn ulkopuolisten ongelmien ratkaisussa, kuten vaikkapa haettaessa apua terveydellisiin ongelmiin. Tiedonhankinnan tutkimushistorian ajalta ei-ammattillisen tiedonhankinnan tutkimus on kuitenkin toistaiseksi jäänyt vähäisemmäksi kuin ammatillisen tiedonhankinnan tutkimus. (Savolainen 1999, 77.)

Ammattillisen tiedonhankinnan tutkimuksellinen painopiste on ammatillisen tiedon tarpeissa, hankinnassa ja käytössä (Savolainen 1999, 77). Tiedonhankintatutkimus jo sinällään tutkii

tiedonhankintaa nimenomaan ongelmanratkaisutilanteessa, mutta ammatillisen tiedon hankintaa tutkittaessa tiedonhankinta lähtee liikkeelle tiedontarpeista, jotka viriävät nimenomaan työtehtävistä. Ammatillista tiedonhankintaa tutkittaessa voidaan esimerkiksi pohtia sitä, millaisia tiedontarpeita syntyy tietynlaisissa työtehtävissä, miten tiedontarpeet muuttuvat työtehtävien edetessä, millaisin kriteerein tiedontarvitsijat valitsevat lähteitään esimerkiksi tehtävän eri vaiheissa ja mitkä tekijät tekevät tiedonhankinnasta hankalaa tai mahdotonta. Kaikkien näiden kysymysten yhdistäminen johtaisi varsin laajaan näkökulmaan, minkä vuoksi tutkimusta onkin tehty hienojakoisemmin erilaisista näkökulmista. (Haasio & Savolainen 2004, 69.) Varsin yleistä on esimerkiksi tutkia tietyn ammattiryhmän tiedontarpeita ja sitä, minkälaisista lähteistä ammattiryhmän jäsenet hakevat tietoa työtehtävissään viriävien ongelmien ratkaisuun (Savolainen 1999, 77). Tiedonhankintatutkimuksen historia onkin saanut alkunsa siitä, kun Yhdysvalloissa ryhdyttiin 1950-luvulla tutkimaan luonnontieteilijöiden ja insinöörien tiedonhankintaa. Myöhemmin tutkittavien ammattiryhmien kaanon laajentui, ja jo tutkimuksen alkuvuosikymmenien merkittävässä tutkimuksissa käsiteltiin esimerkiksi psykologien ja sosiaalialan työntekijöiden ammatillisen tiedon hankintaa. (Savolainen 2011, 95.) Viime vuosikymmenien aikana kasvuun lähtenyt tutkimuskohde on ollut myös tehtävälähtöisen tiedon hankinta, jossa otetaan usein huomioon myös esimerkiksi työntekijän tiedonhaussa käyttämät hakutermit. Tämä tiedonhankinnan mikrotasoon liittyvä piirre yhdistää tutkimuksen voimakkaasti myös tiedonhaun tutkimukseen. (Haasio & Savolainen 2004, 69–70.)

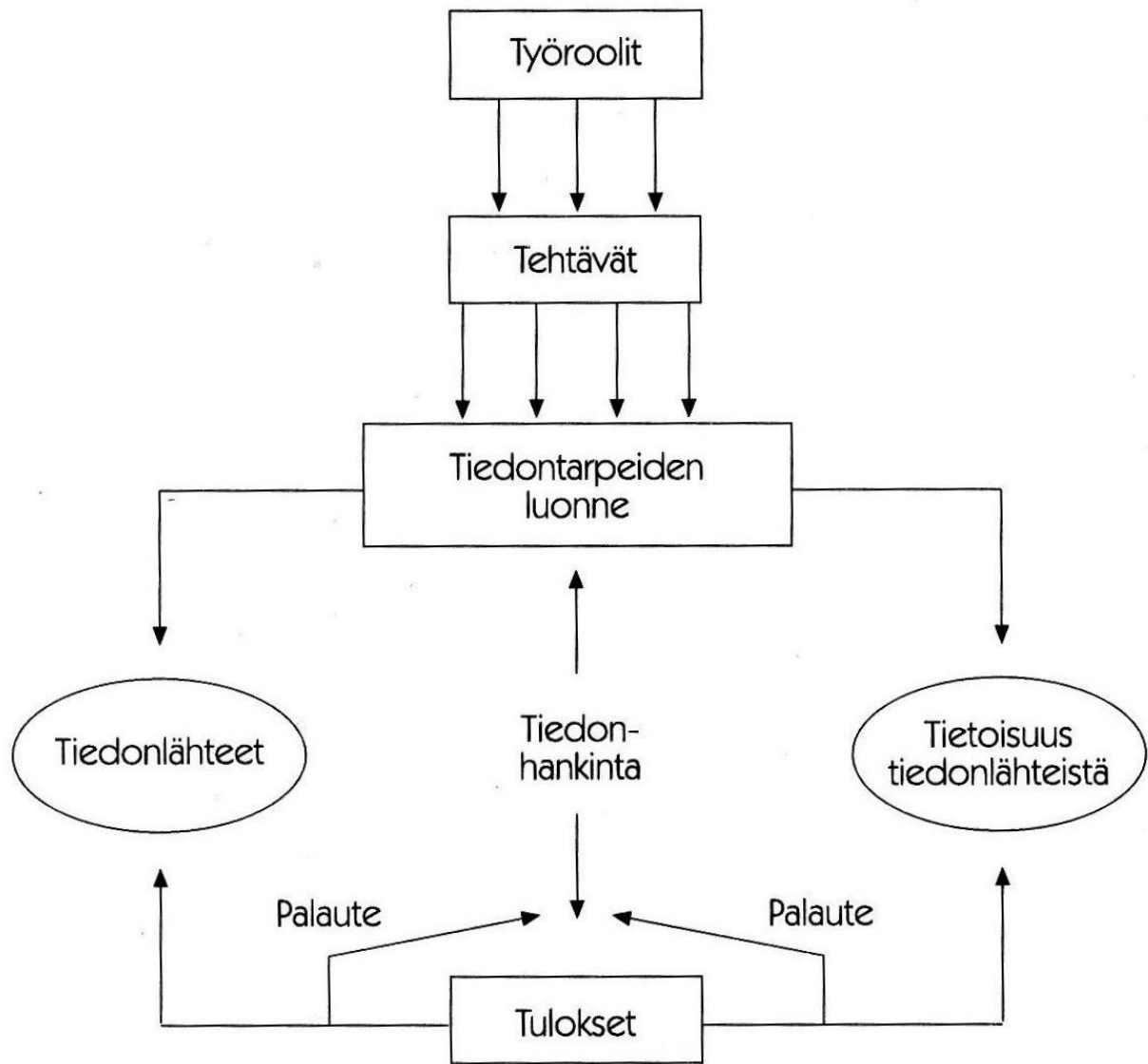
Ammatillisen tiedonhankinnan tutkimuksen viitekehyksenä toimii suuri joukko erilaisia tiedonhankinnan kuvauksia. Koska yhden yleispätevän jäsenyyksen tai teorian muodostaminen näin laajasta alueesta on lähes mahdotonta, ammatillisen tiedonhankinnan havainnollistamiseksi on kehitelty vuosikymmenien aikana useita erilaisia malleja, jotka kohdistuvat tiettyihin tiedonhankinnan osa-alueisiin. (Haasio & Savolainen 2004, 70.) Tiedonhankintatutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostavat tiedonhankinnan mallit ovat käsitelleet ja jäsennelleet myös muun muassa tiedonhankintaan liittyviä sosio-kulttuurisia tekijöitä sekä tiedonhankintaan vaikuttavia esteitä. (Savolainen 2011, 96.)

2.2. TIEDONHANKINTAMALLIT

Vaikka yhtä kaiken kattavaa tiedonhankinnan mallia ei olekaan voitu muodostaa, on olemassa muutamia tiedonhankinnan malleja, jotka pyrkivät kuvaamaan yleistasoisesti koko tiedonhankintaprosessin (Haasio & Savolainen 2004, 70). Lisäksi useat teoriat käsittelevät

tiedonhankintaa ja sen osa-alueita yksityiskohtaisemmista näkökulmista. Tässä tutkielmassa yleistasoisempaa mallia edustaa Gloria Leckien, Karen Pettigrew'n ja Christian Sylvainin ammatillisen tiedonhankinnan yleismalli, jota käytän apuvälineenä sitä oman tutkimukseni tarpeisiin soveltaen. Varsinaista tiedonhankintaprosessia kuvailen David Ellisin tiedonhankinnan peruskomponenttien mukaan. Aiheen hahmotteluun käytän myös Ari Haasion ja Reijo Savolaisen näkemyksiä tiedonhankintaan vaikuttavista tilannelähtöisistä ulottuvuuksista sekä George Zipfin käsityksiä tiedonhankkijan motivaatiotekijöistä. Näihin teorioihin ja hahmotelmiin palaan myös tutkielmani myöhemmissä osioissa, joissa kuvailen sitä, miten näitä teorioita on käytetty tutkittaessa kääntäjien tiedonhankintaa. Teoriat luovat myös pohjan oman tutkielmani empiiriselle osalle eli käännöstieteen opiskelijoille osoitetulle kyselylle.

Vuonna 1996 julkaistussa *Library Quarterly* -lehdessä Gloria Leckie, Karen Pettigrew ja Christian Sylvain esittelivät uuden ammatillista tiedonhankintaa käsittelevän mallin, jonka tarkoituksena oli toimia niin sanottuna yleismallina ja joka täten olisi sovellettavissa kaikkien ammattikuntien tiedonhankintakäytäntöjen tutkimiseen. Tutkimuskohteinaan tutkijakolmikko käytti insinöörejä, terveysalan ammattilaisia sekä asianajajia. Näiden ammattiryhmien tiedonhankintatapojen ja -käytäntöjen huolellisen tulkinnan ja analysoinnin pohjalta he kehittivät yleismallin, joka kuvaa niitä rooleja ja toimintoja, jotka ohjaavat ammatin yhteydessä tapahtuvaa tiedonhankintaa. Koska aiempi tiedonhankintatutkimus oli keskittynyt paljolti tutkijoiden tiedonhankintaan, Leckie et. al. halusivat tarkentaa tutkimuksensa painopisteeksi sellaiset ammatit, joissa tuotteena on tiedon sijaan palvelu. (Leckie ym. 1996, 162.) Mallin keskeinen oletus on, että yksilön työtehtävät muovautuvat tämän, joko pysyvän tai vaihtelevan, työroolin mukaan. Työroolin muokkaamat työtehtävät taas muovaavat niitä tiedontarpeita, joita tehtävien suorittaminen edellyttää. (Leckie ym. 1996, 167.) Täten esimerkiksi kääntäjän ja sairaanhoitajan työroolit johtavat keskenään erilaisiin työtehtäviin, minkä vuoksi myös näiden kahden työntekijän tiedontarpeet ovat erilaiset. Vaikutusten ketjua havainnollistaa parhaiten oheisessa kuviossa esitetty Leckien, Pettigrew'n ja Sylvainin esittämä ammatillisen tiedonhankinnan yleismalli, joka antaa yleiskuvan tiedonhankintaprosessin keskeisistä tekijöistä.

Kuva 1. *Kuvio 1. Ammatillisen tiedon hankinnan malli (Leckie ym. 1996, 180. Suomenkielinen kuva Haasio & Savolainen 2004, 87).*

Tiedonhankinnan tilannelähtöisyyden vuoksi malli on tehty joustavaksi, mikä tekee siitä myös varsin helposti sovellettavan. Malli esittää tiedonhankinnan dynaamisena prosessina, jonka vaiheisiin ja lopputuloksiin vaikuttaa työroolien ja -tehtävien lisäksi monet erilaiset tekijät, joita ei näin yleisluontoisessa mallissa voida tyhjentävästi esittää, mutta joita voidaan mallia soveltaessa nostaa esiin kulloisenkin tarpeen mukaan. Leckie, Pettigrew ja Sylvain kuitenkin mainitsevat joitakin esimerkkejä tällaisista varsinaisen mallin ulkopuolelle jätetyistä tiedontarpeita muokkaavista tekijöistä, joita ovat muassa tiedonhakijan ikä, työkokemus, erikoistumisala sekä maantieteellinen sijainti. Lisäksi tiedontarpeet muuttuvat ratkaistavan ongelman kontekstin, esiintymistiheyden, ennakoitavuuden, tärkeyden sekä monimutkaisuuden mukaan. Esimerkiksi

kokeneemmalla tai syvästi erikoistuneella työntekijällä voi olla aiempaa, hyödyllistä tietoa tietyistä usein esiintyvistä ongelmista, jolloin tiedontarvetta ei näissä tilanteissa välttämättä esiinny niin tiheään kuin kokemattomalla työntekijällä. Toisinaan taas esimerkiksi kontekstista johtuen tiedontarve saattaa kumoutua, kun puuttuvaa tietoa ei tarvitakaan. Kuten mallin kehittäjät esittävät, edellä mainitut tekijät muodostavat tiedontarpeen syntymiselle niin monisyiset ja tilannekohtaiset taustat, että niitä ei voida yksiselitteisesti mallintaa. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, mitkä seikat vaikuttavat tiedontarpeen kehittymiseen. (Leckie ym. 1996.)

Samaan tapaan useita vaikuttavia tekijöitä löytyy myös varsinaisen tiedonhankinnan taustalta. Itse mallissa mainitaan tiedonhankinnan muovaajina yhtäältä tiedonlähteet mutta toisaalta myös tietoisuus tiedonlähteistä. Käytettäviä tiedonlähteitä voi olla lukuisia, ja ne voivat muodostua niin kirjallisista kuin suullisista, virallisista kuin epävirallisista lähteistä tai jopa omaan tietämykseen ja kokemukseen perustuvista tiedoista. Ennen kaikkea malli korostaa sitä, että lähteitä saatetaan tiedonhankinnassa tarvita useita sen mukaan, minkälaisia tuloksia kunkin lähteen avulla saavutetaan. Tiedonlähteiden käyttöön kuitenkin vaikuttaa mallissakin esitetty tietoisuus tiedonlähteistä. (Leckie ym. 1996.) Tiedonhakijan yleinen tietämys siitä, minkälaisia lähteitä on olemassa ja mitä ne sisältävät määrittää ratkaisevasti tiedonhankintaprosessin suuntaa. Leckien, Pettigrew'n ja Sylvainin (1996) mukaan hakija arvioi löytämiään tai jo tuntemiaan lähteitä seuraavien satunnaisessa järjestyksessä esitettyjen tekijöiden mukaan: 1) tuttuus ja aiemmat onnistumiset, 2) luotettavuus, 3) esitystapa, 4) ajankohtaisuus, 6) kustannukset, 7) laatu ja 8) tavoitettavuus. (Leckie ym. 1996, 185–187.)

Tiedonlähteen valintaan vaikuttavia, tiedonhakijan lähdetuntemukseen perustuvia tekijöitä ovat siis esimerkiksi 1) hakijan aiemmat kokemukset tietystä lähteestä tai strategiasta. Aiempi onnistuminen tai epäonnistuminen voi ratkaista sen, käyttääkö hakija lähdetä uudelleen. Leckie ym. mainitsevatkin artikkelissaan, että useimmat työntekijät, pohtiessaan useamman lähteen välillä, valitsevat todennäköisimmin lähteen, joka on tuottanut tuloksia aiemmin. 2) Luotettavuudella käsitetään Leckien ym. mallissa hakijan oma käsitys tiedonlähteen luotettavuudesta ja kyvystä tuottaa tarkkaa tietoa. 3) Esitystapa pitää sisällään niin formaatin kuin myös käyttömukavuuden. Esimerkiksi näyttöpäätteellä työtään tekevälle voi olla mieluisinta käyttää lähdetä, joka on saavutettavissa internetin välityksellä kirjaston tai kirjakaupan sijaan. Samaan tapaan 4) tiedon ajankohtaisuus on merkittävä tekijä. Tiedontarpeen tyydyttämiseksi tiedon löytämisestä on hyötyä vain, jos tieto saadaan ongelman ollessa vielä ajankohtainen. Teorian mukaan tiedon hyödyllisyys vähenee sitä enemmän, mitä pidempi aika itse tiedontarpeesta kuluu. 5) Kustannuksilla voidaan tarkoittaa toisaalta lähteen käyttämiseen liittyviä rahallisia kustannuksia, mutta toisaalta myös

psykologisia ja fyysisiä kustannuksia. Psykologiseksi kustannukseksi lasketaan esimerkiksi uuden järjestelmän käytön opettelu, tai neuvon kysyminen mahdollisesti epäpäteväksi leimautumisesta huolimatta. Fyysisiä kustannuksia voidaan katsoa syntyneeksi, jos tiedonhakija joutuu näkemään huomattavaa vaivaa jonkin tiedon paikantamiseen ja hankkimiseen. 6) Tiedonlähteen laatu saattaa Leckien ym. mukaan usein jäädä toissijaiseksi valitessa laadun ja tehokkuuden välillä, mutta se on kuitenkin yksi tärkeä tekijä tiedonlähteen valinnassa. Laatuun kuuluviksi piirteiksi katsotaan kuuluvan tiedonlähteen tarkkuus ja yksityiskohtaisuus. Tiedonlähteen valinnassa mahdollisesti hallitsevimaksi tekijäksi tutkimus kuitenkin mainitsee 7) tavoitettavuuden. Fyysisen välimatkan lisäksi tavoitettavuus voi tarkoittaa esimerkiksi tiedon välittämiseen käytettyä kieltä. Tavoitettavuuden rooli on erityisen tärkeä myös internetissä sijaitsevien lähteiden valinnassa siitä huolimatta, että internet-lähteiden välillä ei ole havaittavaa fyysistä välimatkaa. (Leckie ym. 1996, 185–187).

Tiedonhakijan tietoisuus lähteistä sekä nämä seitsemään kategoriaan jaetut tekijät ohjaavat siis tiedonhankintaa. Muistettava on, että kussakin tiedonhankintaprosessissa nämä tekijät muuttavat tärkeysjärjestystään ja toimivat aina suhteessa toisiinsa. Tiedonhankintaprosessin lomassa työntekijä saattaa esimerkiksi päätyä punnitsemaan lähteen luotettavuuden ja tavoitettavuuden tai kustannusten ja laadun välillä. Valintojen lopputuloksena tiedonhankintaprosessi päättyy tulosten arviointiin, missä kohtaa mallin dynaamisuus nousee esiin. Tiedontarve joko saadaan tyydytettyä, mikä johtaa käsillä olevan tehtävän suorittamiseen tai, tulosten ollessa epätydyttäviä, tiedonhankintaprosessi aloitetaan uudelleen. Uudessa tiedonhankintayrityksessä aiemmin esiteltyt tekijät voivat jälleen muuttaa muotoaan ja tärkeysjärjestystään. (Leckie ym. 1996, 187).

Ari Haasio ja Reijo Savolainen kokoavat Tiedonhankinnan tutkimuksen perusteet -teoksessaan tiedonhankintaan liittyviä erityispiirteitä useiden tutkimusten pohjalta. Leckien, Pettigrew'n ja Sylvainin tavoin myös Haasio ja Savolainen korostavat tiedonhankinnan pohjautuvan aina jonkinlaiseen päämäärätoimintaan, kuten tehtävän suorittamiseen tai ongelman ratkaisemiseen. (Haasio & Savolainen 2004, 28). Heidän mukaansa tiedonhankinnan käynnistyessä hakija aloittaa prosessin tekemällä arvion siitä, minkälaisia lähteitä on käytettävissä ja miten ne ovat tavoitettavissa. Leckien, Pettigrew'n ja Sylvainin tavoin myös Haasio ja Savolainen mainitsevat tässä yhteydessä tärkeäksi tekijäksi lähteiden fyysisen tavoitettavuuden, jonka edellyttämät ponnistukset saattavat johtaa jopa tiedonhankinnasta luopumiseen tai ainakin sen lykkäämiseen. Samoin merkittäviksi tiedonhankintaprosessiin vaikuttaviksi tekijöiksi mainitaan hakijan motivaatiotaso ja tiedonhankintataidot (vrt. Leckien mainitsevat psykologiset kustannukset) sekä

hakijan käsitys tiedonlähteen luotettavuudesta, ajankohtaisuudesta ja kattavuudesta. (Haasio & Savolainen 2004, 29).

Verrattuna aiemmin esiteltyyn varsinaiseen tiedonhankintamalliin, Haasio ja Savolainen tuovat koonnissaan esiin myös tiedonhankintaan vaikuttavia tilannetekijöitä sekä affektiivisia tekijöitä. Aikapula, sekä tehtävän kiireellisyys ja tärkeys ovat tilannetekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa siihen, miten käsillä olevia lähteitä arvioidaan. Rutiininomaiset tai kiireelliset tehtävät saatetaan pyrkiä ratkaisemaan mahdollisimman nopeasti, ilman tarkempaa vertailua käsillä olevien lähteiden laadusta. Toisaalta, ratkaistavan ongelman ollessa merkitykseltään ja seurauksiltaan tärkeämpi, tietoa saatetaan hankkia laajemmin ja monipuolisemmista lähteistä. Rutiininomaisemmissa ja nopeammissa tiedonhankintatehtävissä suureen merkitykseen nousevat Leckienkin mainitsemat aiemmat käyttökokemukset, joiden pohjalta usein päädytään käyttämään niitä lähteitä ja kanavia, jotka on havaittu toimiviksi aiemminkin. (Haasio & Savolainen 2004, 30). Tätä teoriaa tukee myös Haasion mainitsema (Haasio & Savolainen 2004, 30) jo vuonna 1949 esitelty, George Zipfin hahmottelema ”vähimmän vaivan laki”, jota myös tiedonhankintajärjestelmien käyttäjistä kirjoittava Peter Morville pitää erittäin merkittävänä tekijänä ihmisen tiedonhankintakäyttäytymisessä. Vähimmän vaivan lain mukaisesti ihminen tekee mahdollisimman vähän työtä saavuttaakseen kaipaamansa tiedon (Morville 2005, 55). Morville mainitseekin tekstissään useiden tutkimusten viittaavan siihen, että käyttäjät ovat usein taipuvaisia uhraamaan tiedon laadun helpon tavoitettavuuden tieltä (Morville 2005, 55).

Siinä missä Leckien malli kuvailee tiedonhankintaa taustoittavia tekijöitä, David Ellisin tiedonhankinnan peruskomponenttimalli jakaa tiedonhankintaprosessin käytännönläheisemmin kahdeksaan komponenttiin, joiden järjestys saattaa vaihdella kulloisessakin tiedonhankintaprosessissa. Malli pohjautuu Ellisin tekemiin haastatteluihin, joiden tarkoitus oli selvittää Sheffieldin yliopistossa työskentelevien tutkijoiden tiedonhankintakäytäntöjä. Ellisin esittämät komponentit ovat aloittaminen (*starting*), ketjutus (*chaining*), selailu (*browsing*), erotteleminen (*differentiating*), seuranta (*monitoring*), uuttaminen (*extracting*), todentaminen (*verifying*) ja päättäminen (*ending*). (Haasio & Savolainen 2004, 77–80.)

Vaikka peruskomponenttien järjestys saattaa käytännössä vaihdella, ne esitellään myös tässä samassa järjestyksessä, kuin missä Ellis on ne esitellyt. Olettaen että prosessi kulkee Ellisin esittelemässä järjestyksessä, tiedonhankinta lähtee liikkeelle aloittamisesta. Käytännössä aloittamisen keskeinen tarkoitus on tutustua aihepiiriin ja tarjolla oleviin lähteisiin. Tämän jälkeen seuraa ketjutus, eli tiedonlähteiden, kuten artikkelien, lähdeviitteiden tutkiminen ja niiden kautta uusien lähteiden löytäminen. Selailuvaiheessa selailaan erilaisia aineistoja hakuprosessin kautta

saatujen vihjeiden perusteella. Erottelu tarkoittaa löydettyjen lähteiden relevanssin arviointia, eli käytettävien lähteiden karsintaa kulloisenkin tarpeen mukaisesti. Seurantaan sisältyy tiettyjen tiedonlähteiden pitkäaikaisempi seuranta, esimerkiksi aikakauslehden säännöllinen seuraaminen. Seurannan yksityiskohtaisuus ja systemaattisuus saattavat vaihdella. Tiedon uuttamiseksi katsotaan löydetyn tiedonlähteen, kuten artikkelin, tarkempi tutkiminen käytettävän tiedon erottelemiseksi ja todentamisessa testataan löydetyn tiedon käytettävyyttä käsillä olevan ongelman ratkaisemiseksi. Tiedonhankintaprosessin loppuun osuu päättäminen, eli vaihe, jossa uusia lähteitä ei enää hankita. (Haasio & Savolainen 2004, 77–80.)

3. TIEDONHANKINTA JA KÄÄNTÄMINEN

Kääntäjä tarvitsee työssään huomattavan määrän tietoa niin käännettävän tekstin aiheesta kuin myös aiheeseen liittyvästä sanastosta ja terminologiasta. Käännettävien aiheiden laajuudesta johtuen kääntäjä ei voi hallita kaikkea tätä tietoa etukäteen, vaan joutuu usein turvautumaan erilaisiin tiedonhankintakeinoihin käänösprosessin aikana. Tiedonhankinta voikin lopulta viedä varsin suuren osan käänösprosessiin kuluva ajasta. Tiedontarve voi kohdistua niin kielelliseen kuin kielenulkoiseen tietoon, jolloin kääntäjän on kyettävä erottelemaan kulloiseenkin tiedontarpeeseen soveltuvat tiedonlähteet ja arvioimaan niiden käyttökelpoisuutta käänöksessä kohdatun ongelman ratkaisuun. (Gile 2009, 130–131.)

Kääntäjän tiedonhankintaa on pohdittu alan kirjallisuudessa yhtenä kääntäjän työn edellyttämänä kompetenssina, ja sitä on sivuttu myös muutamassa informaatiotutkimuksen teoriapohjaa hyödyntävässä pro gradu -tutkielmassa. Näiden kahden alan yhdistävää, varsinaista laajaa kartoitusta kääntäjän työhön kuuluvasta tiedonhankinnasta ei kuitenkaan ole vielä tätä kirjoitettaessa tehty, vaikka tällainen tutkimus saattaisikin olla varsin hedelmällinen niin käänöstieteen kuin informaatiotutkimuksen aloille.

Tässä tutkielmassa hyödynnetään niin käänöstieteellisiä teorioita kääntäjän kompetensseista kuin myös pienimuotoisempia tutkimuksia kääntäjän tiedonhankinnasta. Käänösteoreettista näkökulmaa edustaa Neubertin kirjoitus kääntäjän työn edellyttämistä kompetensseista vuodelta 2000, jonka teoriapohjaa täydennän European Masters of Translation -hankkeessa esitellyillä näkemyksillä siitä, minkälaisia käytännön kompetensseja kääntäjän ammatissa toimimisen katsotaan nykyään edellyttävän. Sivuan myös Daniel Gilen esittämiä teorioita siitä, minkälaisia tiedonhankintataitoja käänösalan opiskelijoille tulisi tarjota ja mitä seikkoja kääntäjän tulisi muistaa hakiessaan tietoa erityisesti internetistä. Näiden teorioiden rinnakkain asettelulla pyrin tuomaan esiin sitä, millaisia merkityksiä tiedonhankinnalla on kääntäjäntyölle, sekä havainnollistamaan sitä, minkälaisia muutoksia tiedonhankintatavat ovat kohdanneet viime vuosina, kun tiedonvälitystavat ovat muuttuneet internetin laajenemisen ja käyttötapojen lisääntymisen myötä. Näiden teorioiden ja aiempien tutkimusten avulla luon myös pohjaa omalle tutkielmalleni ja sen varsinaisen tutkimusosion muodostavalle kyselylle.

3.1. KÄÄNTÄJÄN KOMPETENSSIT

Yhden selkeän määrittelyn kääntäjän kompetensseista tarjoaa Albrecht Neubert kirjoituksessaan *Competence in Language, in Languages, and in Translation* vuodelta 2000. Neubert kuvailee kääntäjän työtä primaaristen käännöskompetenssien lisäksi sekundaarisin piirtein, jotka muodostuvat siitä kontekstista, jossa kääntäjä työtään tekee. (Neubert 2000, 4–5.)

Neubertin mukaan kääntäjän työ koostuu monipuolisista kognitiivista järjestelmää haastavista tehtävistä, joista kääntäjä selviytyy nimenomaan käännöskompetenssinsa avulla. Kääntäjän ammatin Neubert toteaa eroavan huomattavasti muista akateemisista ammanteista siinä, että kääntäjän työ edellyttää muita aloja laajemmin ja heterogeenisemmän valikoiman niin kielellisiä kuin kielenulkoisiakin tietoja ja taitoja sekä kykyä soveltaa tätä monen alan asiantuntemusta käytännössä. Koska kääntäjän on kyettävä hankkimaan ja soveltamaan asiantuntemustaan näin monialaisesti, kääntäjän työtä määrittää Neubertin mukaan myös tietynlainen summittaisuus. Usean alan asiantuntemus on työssä tarpeen, mutta kattava asiantuntijuus kaikilla käännettävillä aloilla ei ole mahdollista. Tämän vuoksi kääntäjän on kyettävä omaksumaan kulloistakin tehtävänsä varten riittävä määrä tietoja ymmärtääkseen ja välittääkseen tarvittava tieto myös tuleville lukijoille. Tiedonvälityksen onnistumiseksi kääntäjän on pysyttävä jatkuvasti perillä tarvittavista apuvälineistä sekä ajan tasalla työkielensä kehityksestä. Kääntäjän tarvitsemiin apuvälineisiin Neubert laskee esimerkiksi ensyklopedista tietoa tarjoavat lähteet, taustatietoa omaavat asiantuntijalähteet sekä rinnakkaistekstit. Koska kääntäjä kuitenkin usein toimii uuden tiedon äärellä, myös luovuus ja tilannetaju luovuuden käytössä ovat tarpeen tiedonvälityksessä, jopa sanavalinnoista lähtien. Viimeisenä kontekstuaalisena tekijänä Neubert mainitsee vielä muutoksellisuuden, joka määrittää kääntäjän työtä aikakaudesta toiseen. Yhtenä aikakautena tai yhdessä paikassa hyvin toiminut käännösstrategia tai lähestymistapa ei siis välttämättä toimikaan toisessa. (Neubert 2000, 4-5)

Siinä missä edellä esitellyt sekundaariset piirteet luovat viitekehyksen kääntäjän työlle, varsinaiset primaariset käännöskompetenssit, eli ns. laadulliset parametrit erottavat kääntäjät muista kielenkäyttäjistä ja muodostavat edellytykset kääntäjän työn onnistumiselle. Primaariset kompetenssit Neubert jakaa viiteen osa-alueeseen: 1) kielellinen kompetenssi, 2) tekstuaalinen kompetenssi, 3) aihekompetenssi, 4) kulttuurikompetenssi ja 5) siirtokompetenssi. (Neubert 2004, 5-6.)

Yhdeksi käännöstyössä toimimisen perusedellytykseksi Neubert mainitsee kielellisen kompetenssin. Tähän ensimmäisenä mainittuun kompetenssin lajiin Neubert laskee niin lähtö- kuin

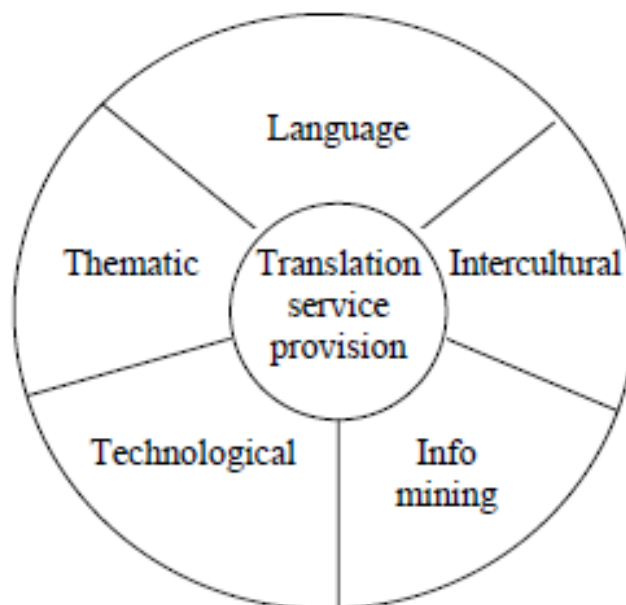
tulokielen kieliopin ja sanaston lähes täydellisen hallinnan sekä näiden tietojen ylläpitämisen myös kielten jatkuvasti muuttuessa. Lisäksi kääntäjän tulee kyetä käyttämään kääntämiään kieliä oikein eri konteksteissa. Osittain kielellinen kompetenssi sivuaa myös tekstuaalista kompetenssia, joka puolestaan edellyttää myös kykyä tunnistaa ja käyttää oikein erilaisia kulttuurin tai kontekstin määrittämiä tekstilajeja. (Neubert 2000, 7-8.)

Neubertin määrittelemä aihekompetenssi käsittelee sitä, mitä kääntäjän on tiedettävä käännettävän tekstin aiheesta kyetäkseen tuottamaan laadukas ja toimiva käänös. Käännöstöiden huomattavasta määrästä johtuen, Neubert kuitenkin toteaa, että kääntäjän aihetietämys ei lähes milloinkaan voi olla täysin tyhjentävää. Hän korostaakin kääntäjän asemaa myös oppijana, jonka on oltava valmis perehtymään aiheeseen kuin aiheeseen tarpeen näin vaatiessa. Sekä pitkälle erikoistuneen asiantuntijatiedon että yksinkertaisemman ensyklopedisen tiedon osalta Neubert toteaaikin välttämättömyydeksi, ei kaiken tiedon hallintaa, vaan päättymätöntä uteliaisuutta sekä tietämystä niistä keinoista ja apuvälineistä, joiden avulla kääntäjä pääsee käsiksi tarvitsemaansa tietoon. Aihekompetenssi ei kuitenkaan rajaudu ainoastaan fakta- ja asiantuntijateksteihin, sillä myös kaunokirjallisemmat käännöstehtävät edellyttävät omanlaistaan aihekompetenssia, niin kirjallisuudessa esiintyvän faktatiedon kuin kirjoittajan ajatusten ja merkitystenkin välittämiseksi. (Neubert 2000, 8-9.)

Kääntäjä kohtaa työssään myös erilaisia kulttuurisia piirteitä niin kaunokirjallisten kuin tietopainotteistenkin tekstien parissa. Neubertin mainitsema kulttuurinen kompetenssi on tällöin edellytys tilanteista selviämiseen. Vaikka kääntäjät ajattelevat lähtökohtaisesti oman kulttuurinsa ja kokemusmaailmansa pohjalta, heidän tehtävänsä on tekstiä lukiessa ja kääntäessä tunnistaa ja tulkita lähtö- ja tulokulttuurien eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä. Tämän vuoksi kääntäjällä on oltava asiantuntemusta kielen lisäksi myös lähtö- ja tulokulttuurista. (Neubert 2000, 10.)

Edes neljän edellä mainitun kompetenssin summa ei kuitenkaan vielä riitä muodostamaan ammattitaitoista kääntäjää. Sen sijaan Neubertin mukaan kääntäjän todellinen taito mitataan kääntäjän kyvyllä tuottaa riittävän kattava, tulokielinen jäljennös alkuperäisestä tekstistä. Tähän kääntäjä tarvitsee neljän muun kompetenssin lisäksi siirtokompetenssia. Koska kääntäjän tehtävä on tuottaa alkuperäistekstin innoittama lopputeksti kolmannelle osapuolelle, kääntäjän tarjoamaksi tuotteeksi voidaan Neubertin mukaan tulkita palvelu. Tämän palvelun tuottamiseksi kääntäjän on kyettävä käyttämään tietojaan ja taitojaan laadukkaasti tekstin tuottamiseksi, unohtaen oman tietämyksensä ylimääräinen korostaminen ja muistaen kunnioittaa alkuperäistä tekstiä. (Neubert 2000, 10.)

Vaihtoehtoisen, jossain määrin yksityiskohtaisemman luokittelun kääntäjän kompetensseista tarjoaa vuonna 2007 aloitettu Euroopan komission ja käännösalan maisteritasoista koulutusta tarjoavien yksiköiden yhteishanke, European Master in Translation, jonka tuottama kompetenssiprofilointi pyrkii muodostamaan kattavan kuvauksen kääntäjän kompetensseista kääntäjäkoulutuksen yhtenäistämisen tueksi. Malli esittelee ne kompetenssit, jotka kääntäjän tulisi hallita valmistuttuaan alan maisteritasoisesta koulutusohjelmasta ja joihin kuuluvat työn suorittamisen edellyttämät tiedot, taidot ja taipumukset. Kaikkiaan EMT:n mainitsemia kompetensseja on kuusi: 1) Palveluntarjoajan kompetenssi (*translation service provision competence*), 2) kielikompetenssi (*language competence*), 3) kulttuurienvälinen kompetenssi (*intercultural competence*), 4) tiedonhankintakompetenssi (*information mining competence*), 5) temaattinen kompetenssi (*thematical competence*) ja 6) teknologinen kompetenssi (*technological competence*). (EMT Expert Group 2009). Kompetenssien jakoa havainnollistetaan myös alla olevassa kuviossa.

Kuva 2. Kääntäjän kompetenssit European Master of Translation –hankkeen määrittelemänä. (EMT Expert Group 2009.)

Siinä missä Neubert mainitsee kääntäjän palveluntarjoajana vasta viimeisessä, kaiken yhteen nivoavassa siirtokompetenssissa, EMT aloittaa kompetenssien määrittelyn juuri käänntöstyön palveluluontoisuudesta. EMT:n mukaan kääntäjän palveluntarjoajan kompetenssi jakaantuu kahteen ulottuvuuteen, yhtäältä ihmistenväliseen toimintaan ja toisaalta itse palvelun tuottamiseen.

Ihmistenväliseen toimintaan lasketaan kuuluvaksi muun muassa kääntäjän kyky toimia yhteistyössä asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa, kyky toimia eettisesti ja oman ammatti-identiteetin mukaisesti, kyky tunnistaa oman työn arvo sekä ne taipumukset, joita edellytetään työn suorittamiseksi sovitun aikataulun ja budjetin puitteissa. Varsinaiseen palvelun tuottamisen ulottuvuuteen taas katsotaan kuuluviksi ne taidot, joiden avulla kääntäjä osaa tuottaa asiakkaan tarpeeseen ja tilanteeseen sopivan käännöksen. Saman ulottuvuuden mukaan kääntäjän tulee myös osata ratkaista käännosongelmia, perustella valintojaan sekä arvioida ja tarkkailla käännoistensä laatua. (EMT Expert Group 2009.)

Neubertin tavoin myös EMT:n kielelliseen kompetenssiin kuuluu työkielten rakenteellisen, sanastollisen ja idiomaattisen puolen hallinta sekä alttius kielen muutosten seuraamiselle. Kulttuurienvälisen kompetenssin EMT sen sijaan jakaa jälleen kahteen ulottuvuuteen: sosiolingvistiseen ja tekstuaaliseen. Sosiolingvistisen ulottuvuuden mukaan kääntäjän tulee olla perillä niistä sosiaalisista, maantieteellisistä, historiallisista ja tyyllillisistä seikoista, jotka vaikuttavat kielten variaatioihin sekä tämän on osattava tunnistaa vuorovaikutuksen yhteisökohtaisia sääntöjä. Lisäksi kääntäjän on kyettävä käyttämään oikeaa kielen rekisteriä kulloisessakin tilanteessa. Kulttuurienvälisen kompetenssin tekstuaaliseen ulottuvuuteen taas kuuluu se osaaminen, jonka avulla kääntäjä tuottaa kulloiseenkin kulttuuriin sopivan tekstin. Tämä edellyttää kääntäjältä kykyä tunnistaa ja käyttää erilaisia tekstinsisäisiä viittauksia ja kulttuurisia elementtejä. Lisäksi kääntäjän on kyettävä muun muassa tunnistamaan tekstistä olennainen sisältö sekä muodostamaan ja muokkaamaan tekstejä, jotka vastaavat erilaisille tekstilajeille tyypillisiä käytäntöjä. (EMT Expert Group 2009.)

Neubertin kompetenssijaottelussa kääntäjän tiedonhankintaan liittyvät kompetenssit ryhmiteltiin aihekompetenssin alle. EMT:n profiloinnissa tiedonhankintakompetenssi mainitaan omana kokonaisuutenaan, johon kuuluu muun muassa kääntäjän kyky tunnistaa omat dokumentointi- ja tiedontarpeensa sekä tarvittavien tiedonhankinta- ja tallennusstrategioiden luominen. (EMT Expert Group 2009.) Tiedonhankintastrategioihin EMT:n raportissa lasketaan lisäksi asiantuntijoiden puoleen kääntyminen, minkä myös Neubert mainitsee yhdeksi tärkeäksi aihetiedon hankintatavaksi (Neubert 2000, 9). Myös itse tiedonhakutaidot mainitaan tärkeänä osana tiedonhankintakompetenssia. Tiedonhakutaitojensa avulla kääntäjä etsii ja erittelee kulloiseenkin tehtävään tarvitsemansa tiedot, olivat ne sitten termi-, fraasi-, tai asiakirjatietoa. Apuvälineinä tässä haussa kääntäjän tulee EMT:n mukaan osata käyttää tarvittavia tietokantoja ja hakukoneita niin internetin kuin muidenkin tarjolla olevien välineiden kautta. Tässä yhteydessä nousee erityisen

tärkeäksi myös kääntäjän kyky arvioida löytämiensä lähteiden ja tietojen luotettavuutta. (EMT Expert Group 2009.)

Vaikka tiedonhankintataidoille on EMT:n jaottelussa omistettu oma kompetenssiluokkansa, aihetta sivutaan myös kahdessa viimeisessä kompetenssiluokassa, temaattisessa ja teknologisessa kompetenssissa. Temaattisen kompetenssin edellyttämä tiedonhankintataito piilee kääntäjän kyvyssä etsiä tietoa, joka auttaa sisäistämään käännettävän tai muuten käsiteltävän asiakirjan tai tekstin aihetta. Temaattisen kompetenssin avulla kääntäjä niin sanotusti oppii oppimaan, mikä helpottaa erilaisiin erikoisaloihin ja niiden sisäisiin kokonaisuuksiin tutustumista. Teknologinen kompetenssi sen sijaan edesauttaa tiedonhankintaa erilaisten tietojärjestelmien käytön osaamisen kautta. EMT:n teknologisen kompetenssin mukaan kääntäjän tulisi myös hallita tietokantojen ja tiedostojen luominen sekä käännösten tuottaminen erilaisiin viestimiin. Tästä johtuen erityisesti audiovisuaalisiin aineistoihin ja multimediaalisiin viestimiin tutustumisen tulisi olla kääntäjälle vaivatonta. (EMT Expert Group 2009.)

3.2. TIEDONHANKINTA KÄÄNNÖSPROSESSISSA

Vaikka kääntäjän tiedonhankintaprosesseja ja -taitoja sivutaan käännöstieteellisissä teorioissa ja keskusteluissa, varsinaista informaatiotutkimuksellista tutkimusta kääntäjän tiedonhankinnasta ei ole laajemmassa mittakaavassa tehty. Aihetta on kuitenkin tutkittu useissa käännöstiedettä ja informaatiotutkimusta yhdistelevissä pro gradu -töissä. Tampereen yliopistossa aihetta on tutkittu useamman pro gradu -tutkielman voimin erilaisista näkökulmista. Suurin osa näistä tutkimuksista on kuitenkin tiedonhakutekniikan kehitykseen nähden verrattain iäkkäitä tai näkökulmiltaan spesifimmin suuntautuneita.

Esimerkkinä tällaisesta spesifiydestä mainittakoon Aino Pellonperän vuoden 2008 pro gradu, *Balboa Observer-Picayune, Television without Pity, and the Audiovisual Translator: Two Case Studies of Seeking Information among Online Fan Communities*, jossa tutkittiin audiovisuaalisten kääntäjien tiedonhankintaa kahden televisiosarjan internetfaniyhteisössä. Tapaustutkimuksen lopputuloksena faniyhteisöt esitettiin tärkeinä lähteinä aikataulupaineiden alaisina toimiville AV-kääntäjille. Muihin tiedonhankintaa ja käännöstiedettä yhdisteleviin pro graduihin nähden tuore tutkielma ei kuitenkaan yhteisestä teoriapohjastaan huolimatta varsinaisesti sovellu tähän tutkimukseen, johtuen sen tapauskohtaisuudesta ja spesifiydestä. Pellonperän pro gradu on kuitenkin osoitus siitä, että informaatiotutkimusta ja käännöstiedettä on pyritty yhdistelemään innovatiivisesti aiemminkin.

Vuonna 2002 julkaistu Natasha Vilokkisen pro gradu *Kääntäjän tiedonhankinta* on jo varsin iäkäs tutkimus alalla, joka erityisesti internetinkäytön vauhdikkaan yleistymisen ja laajenemisen vuoksi uudistuu jatkuvasti. Toisaalta Vilokkisen työn teoreettisen näkökulman ansiosta, sen tiedot ovat suurissa määrin edelleen sovellettavissa. Myös Vilokkinen käytti työnsä pohjana kääntäjän kompetensseja, joiden avulla hän havainnollisti kääntäjän työhön kuuluvaa tiedonhankintaa. Tiedontarpeiden ja tiedonhankintatapojen koonnin apuvälineenä hän käytti myös informaatiotutkimuksellisia teorioita. Teorioiden osalta tutkimusta voidaan osittain pitää ajantasaisena, mutta koska tietyt käytännön tiedonhankintaa koskevat osiot pohjautuivat 1990-luvun kirjallisuuteen, näiden osioiden voidaan katsoa olevan jo jossain määrin vanhentuneita, johtuen internetinkäytön mittavasta lisääntymisestä tiedonhankinnassa.

Siinä missä Vilokkisen pro gradussa lähinnä esiteltiin ja koottiin erilaisia tiedonhankinnan tapoja ja välineitä, Petri Kiukkonen otti tiedonhankintaan tästä hieman eroavan näkökulman vuoden 2006 pro gradussaan, *WWW kääntäjän apuvälineenä*. Kiukkonen lähti työssään luomaan kokonaiskuvaa kääntäjien tiedonhankinnasta nimenomaan WWW:ssä. Tutkimuksen Kiukkonen toteutti ammattikäytäjäille tehdyllä kyselyllä, jonka tarkoitus oli selvittää millä tavoilla ja mistä syistä nämä käyttivät WWW:tä työnsä apuna. Myös Kiukkonen käytti tutkimuksensa teoreettisena viitekehyksenä informaatiotutkimuksen ammatillisen tiedonhankinnan malleja ja teorioita. Tutkimuksen lopputuloksena kävi ilmi, että internetistä oli muodostunut tärkein yksittäinen tiedonhankintaväline tutkimukseen osallistuneille kääntäjille (Kiukkonen 2006, 67). Kiukkosen tutkimukseen ja sen tarkempiin tuloksiin perehdytään tarkemmin myös tämän pro gradun myöhemmissä osioissa.

3.3. INTERNET KÄÄNTÄJÄN

TIEDONHANKINTAKANAVANA

Sekä Vilokkinen (Vilokkinen 2002, 51) että kääntäjän tiedonhankintaa vuoden 1997 pro gradussaan *Kääntäjä, toimeksianto ja tiedonhankinta* tutkinut Sari Ilveskallio mainitsevat kiireen yhtenä tiedonhankintaan vaikuttavana tekijänä. Toimeksiannon kiireellisyys ja käännöksen tekemiseen varattu rajallinen aika eivät kuitenkaan Ilveskallion mukaan yleensä estä tiedonhankintaa kokonaan, vaan ne lähinnä rajoittavat esimerkiksi käytettyjen lähteiden määrää. (Ilveskallio 1997, 50–51.) Ajan säästämiseksi tiedonhankinta pyritään tekemään mahdollisimman helpoksi samalla pyrkien tuottamaan mahdollisimman laadukas teksti, jonka tietojen oikeellisuus on tarkistettu. Tiedonhankintaa ja tietojen tarkistamista voi kuitenkin ajanpuutteen lisäksi vaikeuttaa esimerkiksi

etsinnän vaikeus tai tietämättömyys siitä, mistä tietoa voisi etsiä. Tässä suhteessa internet tarjoaakin jonkinlaisen avun, sillä sen käyttö ei yleensä edellytä fyysisiä ponnistuksia tai edes oman työpisteen ääreltä poistumista. Ilveskallio myös korostaa, että usein ajanpuute voi johtaa tiedonhankinnan urautumiseen, jolloin tietoa pyritään etsimään sellaisista lähteistä, jotka on aiemminkin todettu hyväiksi. (Ilveskallio 1997, 57–58.)

Jo Vilokkisen pro gradu -tutkielmassa todettiin, että internetistä oli monelle kääntäjälle tullut tiedonhankintakanavana lähes korvaamaton. Yhtenä merkittävänä tekijänä Vilokkinen mainitsi internetin helpon tavoitettavuuden: internetiin on käsillä pääsy oman työpöydän äärestä. Keskeisimpinä internetin kautta tavoitettavina tiedonlähteinä tai tiedonhankinnan kanavina Vilokkinen piti esimerkiksi erilaisia ammatti- ja harrastepohjalta erikoistuneita keskusteluryhmiä ja sähköpostilistoja. Yleisimmäksi tiedonhakutavaksi Vilokkinen mainitsi yksinkertaiset hakukoneella tehdyt haut, joiden ongelmaksi kuitenkin saattoivat muodostua tulosten suuri määrä ja sekalainen laatu. Toinen ongelmalliseksi koettu seikka oli tiedonhakuihin kuluva aika sekä hakijoiden puutteelliset tiedonhakutaidot. Vaikeudet kuitenkin koettiin suurimmiksi silloin, kun tiedonhankinnan tarkoituksena oli suurempiin kokonaisuuksiin tutustuminen. Pienempien, yksittäisten tietojen varmistamiseen tarvittavien esimerkkien löytämiseen internet mainittiin hyvänä ja helppokäyttöisenä kanavana. Vilokkinen kuitenkin korosti tutkimuksessaan erityisesti lähdekritiikin tärkeyttä kaikessa internetissä tapahtuvassa tiedonhaussa. (Vilokkinen 2002, 65–67.)

Vaikka internetistä on siis kirjoitettu käännöstieteellisessä tutkimuksessa jo 1990-luvun puolella, sen asema kääntäjän tiedonhankintakanavana on ollut lähinnä muiden tiedonhankintakanavien, painettujen kirjojen ja lehtien sekä henkilölähteiden rinnalla, yhtenä mahdollisena vaihtoehtona. Vuonna 2006 internet oli kuitenkin jo ottanut suuremman jalansijan, mikä havainnollisesti esitetäänkin Petri Kiukkosen pro gradu -työssä. Kiukkonen esittelee tutkielmassaan erilaisia palveluita niin internetissä kuin WWW:ssä, ja kuvailee niitä tapoja, joilla kyseisiä palveluita voi hyödyntää tiedonhankinnassa. Erityisen merkittävänä piirteenä kääntäjän tiedonhankinnassa myös Kiukkonen pitää WWW:n tarjoaman tiedon suurta määrää ja aiheiden laajuutta. Kääntäjälle lisäarvoa tuo myös tarjolla olevan tiedon monikielisyys, joka mahdollistaa käännöstoissa tarpeellisten rinnakkaistekstien vaivattoman löytämisen. Myös internetistä löydettävän tiedon ajantasaisuus on merkittävää, sillä painetut lähteet eivät välttämättä pysy samaan tapaan ajan tasalla esimerkiksi puhekielen tai nopeasti kehittyvien alojen termistöissä. Muita internetin kääntäjän työtä ajatellen positiivisia piirteitä olivat muun muassa tiedon helppo saavutettavuus vaihtelevissakin työoloissa, sekä reaaliaikaisuus ja interaktiivisuus esimerkiksi keskusteluryhmien kautta. (Kiukkonen 2006, 28–29.) Kiukkonen listaa kuitenkin myös internetin tuomia varjopuolia. Tiedon

epäluotettavuus, sivujen katoaminen sekä tietokoneohjelmistojen käytön vaikeus ovat kaikki esimerkkejä ongelmista, joihin internetinkäyttäjät voi törmätä. Ongelmat ovat kuitenkin Kiukkosen mukaan yleensä ratkaistavissa esimerkiksi asianmukaisella koulutuksella sekä lähdekritiikin harjoittamisella. (Kiukkonen 2006, 29–31.)

Kiukkosen mukaan WWW:n monimuotoisuus mahdollistaakin sen käytön periaatteessa minkä tahansa perinteisen tiedonlähteen korvikkeena (Kiukkonen 2006, 70). Esimerkkejä tästä monimuotoisuudesta hän esittää varsinaisessa tutkimuksessaan, jossa hän kartoitti 158 kääntäjän tiedonhankintatapoja nimenomaan internetissä. Kyselyllään Kiukkonen sai selville, että 158 vastaajasta peräti 123, eli 77,8 %, käytti työssään internetiä ensisijaisena tiedonlähteenään (Kiukkonen 2006, 43). Tärkeimmäksi syyksi internetin käytölle oli annettu sen välitön saavutettavuus (Kiukkonen 2006, 44), mutta merkittäväksi koettiin myös sen tarjoaman tiedon monipuolisuus ja ajantasaisuus sekä käytön nopeus ja helppous. Kiukkonen totesi myös internetin korvanneen osan henkilölähteistä, joita vielä Vilokkisen tutkimuksen aikaan käytettiin suhteessa reilummin. (Kiukkonen 2006, 70.)

Kuvaillessaan WWW:n käyttötapoja kääntäjän työvälteenä, myös Kiukkonen jaottelee kääntäjän tarvitsemaa tietoa pohjaten Neubertin käännöskompetensseihin. Kompetenssien ja WWW:n tarkempaan havainnollistamiseen myös Kiukkonen käyttää jakoa orientoivaan ja praktiseen tietoon. Hänen mukaansa internetistä voi löytää tietoa jokaiseen Neubertin mainitsemaan kääntäjän tiedontarpeen tyyppiin, riippumatta siitä, onko kyse orientoivasta vai praktisestä tiedosta. Toisin sanoen esimerkiksi kielellisen tiedon praktiseen tarpeeseen, kuten sanan kirjoitusasun tai merkityksen etsimiseen, kääntäjä voi löytää avun WWW-sanakirjoista. Kielellistä orientoivaa tietoa sen sijaan voi löytyä vaikkapa kielioppisivustoilta. Tekstuaalista tietoa edustavat toisaalta internetissä selailtavat, tietynlaiseen kirjoitustyyliin orientoivat rinnakkaistekstit, mutta myös praktisemmat, yksittäisiä tekstuaalisia muotoseikkoja koskevat tiedot. Aihetiedon osalta Kiukkosen mukaan yksittäisten termien selvittäminen luetaan praktiseksi tiedoksi ja esimerkiksi laitteen tai muun kohteen toimintatavan tutkiminen orientoivaksi. Samaan tapaan sosiokulttuurinen tieto jaetaan esimerkiksi orientoivaan yleistietoon kohdemaan kulttuurista ja praktiseen tietoon esimerkiksi tietyn kulttuurispesifin sanan käyttötavoista. (Kiukkonen 2006, 31–32.)

Samaan tapaan Kiukkonen hyödyntää tulostensa käsittelyssä David Ellisin tiedonhankinnan peruskomponentteja, joita hän soveltaa WWW-tiedonhankintaan. Tiedonhankinnan *aloittaminen* onnistuu siis WWW-lähteiden alustavalla kartoituksella ja *ketjuttamalla* voidaan löytää uusia lähteitä hyperlinkkejä seuraamalla. *Selailemalla* tutkitaan sanahakujen ja hakemistojen avulla löydettyjen lähteiden soveltuvuutta lähteiksi ja *erotteluvaiheessa* käytettävät WWW-lähteet valitaan

relevanssin ja lähdekritiikkiin perustuvien luotettavuusarviointien perusteella. *Seurannaksi* Kiukkonen luonnehtii tiettyjen www-sivustojen tai tiettyihin aihepiireihin perustuvien sivustojen säännöllisen seuraamisen. *Suodattaessa* käytetään tiettyä sivustoa halutun tiedon saavuttamiseksi ja *todentamalla* varmistetaan yksittäisen tiedon oikeellisuus WWW- ja muista lähteistä. *Päättämisvaiheessa* haku lopetetaan halutun tiedon löydyttyä. (Kiukkonen 2006, 21.) Aiemmin esitelty Ellisin teoreettinen malli on siis sovellettavissa painettujen lähteiden lisäksi myös verkkolähteisiin. Tämän jaottelun voidaan jossain määrin katsoa pätevän myös Wikipedian käyttöön tiedonhankintakanavana. Myöhemmin esiteltävässä kyselyssäni pyrin hyödyntämään myös Ellisin komponentteja sekä Kiukkosen orientoivan ja praktisen tiedon jaotteluita tutkiessani tiedonhankintaa Wikipediassa.

Vuonna 2009 julkaistussa teoksessaan, *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*, Daniel Gile omistaa kokonaisen luvun kääntäjän tiedonhankinnalle. Teoksen tuoreuteen nähden on ymmärrettävää, että www-tiedonhankinta saa myös Gilen kirjoituksessa varsin paljon huomiota. Gile viittaakin useasti internetin tuomiin huomattaviin hyötyihin, ja kuten Ilveskallio aiemmassa tutkimuksessaan (Ilveskallio 1997, 50–51), myös Gile toteaa tarjolla olevien www-lähteiden tuottavan huomattavan edun kääntäjille, joiden on jatkuvan paineen ja kiireen alaisina tuotettava laadukkaita ja tarkkaa syyniä kestäviä käännöksiä, jotka täyttävät niin asiakkaan kuin toimeksiantajan toiveet. (Gile 2009, 137.)

Gile kuitenkin huomauttaa myös internetissä hämöttävistä karikoista, joihin varomaton tai mahdollisesti kokematon kääntäjä tai käännosopiskelija voi tiedonhankintaprosessinsa aikana törmätä. Yhtenä toistuvana ongelmana Gile mainitsee internetistä löydettyjen tekstien laadunvalvonnan puutteen, minkä vuoksi tiedonhakija kohtaa samalla niin asiantuntijatekstejä kuin myös tiedolliselta ja kielelliseltä sisällöltään heikompia tekstejä. (Gile 2009, 140.) Gile määrittelee ihanteellisen tiedonlähteen olevan alan asiantuntijan kirjoittama, alkuperäiskielinen, tuore sekä tekstilajiltaan ja rekisteriltään käännettävää tekstiä vastaava (Gile 2008, 137). Myöhemmässä ohjeistuksessaan Gile kuitenkin jakaa tiedonlähteet tiedonhankintaprosessin eri vaiheisiin, joissa käytettyjen tietojen luotettavuus voi vaihdella. Gilen mukaan käännosprosessin alkuvaiheessa kääntäjän löytämät lähteet (*starting-point sources*) voivat olla luonteeltaan lähinnä suuntaa-antavia ja taustoiltaan, ja jopa luotettavuudeltaan, epäselviä. Alkuvaiheen lähteet saattavat olla esimerkiksi lähtökielisiä tekstejä, joiden avulla kääntäjä saavuttaa paremman ymmärryksen myös käännettävästä lähtötekstistään. Tämän jälkeen saatetaan vielä törmätä muihin, välivaiheen tiedonlähteisiin (*intermediate sources*), jotka saattavat edelleen olla luotettavuudeltaan ja laadultaan epävarmoja, mutta jotka edelleen auttavat kääntäjää hahmottamaan käännettävää tekstiä tai

löytämään mahdollisia käänösratkaisuja. Gile ei kuitenkaan varsinaisesti kannusta epäluotettavien lähteiden käyttöön, vaan ennen kaikkea korostaa lopullisen lähteen (*end-point source*) valinnan tärkeyttä. Alku- ja välivaiheen lähteiden tuottamat tiedot on Gilen mukaan aina tarkistettava lopullisesta, luotettavasta lähteestä ennen tietojen soveltamista varsinaiseen käänöksen. Tällöin itse käänöksen päätyy löydettyistä tiedoista vain ne, jotka on todettu luotettaviksi. (Gile 2009, 137–138.) Gilen ohjeistuksen avulla voidaan siis katsoa, että myös internetin tarjoamat, nopeat lähteet voivat olla hyödyllisiä niiden alkuperän epäselvyydestä huolimatta, kunhan lähteistä löydetty tiedot tarkastetaan huolellisesti valitusta ja luotettavaksi todetusta lähteestä.

Gile tunnustaa internetin monessa suhteessa varsin hyväksi tiedonhankinnan kanavaksi. Esimerkkinä tästä Gile toteaa internetin tarjoaman laajan kielivalikoiman, joka osaltaan vähentää kääntäjän riippuvuutta painetuista lähteistä, mutta lisäksi poistaa monia maantieteellisiä esteitä, joihin kääntäjät ovat saattaneet aiemmin tiedonhankinnassaan törmätä. Erityisesti terminologisissa tiedontarpeissa elektroniset lähteet ovat myös entistä tehokkaampia käyttää tekstinsisäisten hakutoimintojen ansiosta. (Gile 2009, 134.)

4. WIKIPEDIA

Wikipedia on internetissä julkaistava vapaan sisällön sanakirja, jota julkaistaan tällä hetkellä (helmikuussa 2013) noin 285 kielellä. Kielistä yleisin on englanti, ja Wikipedian englanninkielinen versio sisältääkin tällä hetkellä yli 4,1 miljoonaa artikkelia, siinä missä esimerkiksi suomenkielisten artikkeleiden lukumäärä on noin 318 000¹. Wikipediaa ylläpitää voittoa tavoittelematon Wikimedia Foundation, joka ei kuitenkaan omista itse sanakirjan sisältöä. Sisällön Wikipediaan tuottavat käyttäjät ympäri maailman, ja käytännössä kuka tahansa voi luoda Wikipediaan uusia artikkeleita sekä muokata suurinta osaa jo olemassa olevista artikkeleista joko täysin anonyymisti tai rekisteröidyn käyttäjätilin kautta.

Tavallisesta tietosanakirjasta Wikipedia eroaa sen avoimen luonteen vuoksi. Wikipedian sisältämät artikkelit eivät välttämättä ole ammattilaisten kirjoittamia, eivätkä ne käy läpi virallista vertaisarviointiprosessia, vaan artikkeleiden sisällön ja rakenteen päättävät käyttäjät. Kunkin artikkelin yhteydessä on käyttäjien selailtavissa artikkelin muokkaushistoria, jonka avulla kuka tahansa voi seurata, miten, milloin ja millä nimimerkillä artikkelia on muokattu. Tätä kautta on myös mahdollista perua muokkauksia tai selata artikkelista poistettua tai siihen lisättyä tietoa. Käyttäjät voivat myös kommentoida artikkeleita ja niihin tehtyjä muutoksia sekä neuvotella artikkeleiden sisällöistä keskenään. Mahdollisia väärinkäytöksiä pyritään rajoittamaan käyttäjien yhteistyön lisäksi virallisilla ylläpitäjillä, joilla on mahdollisuus esimerkiksi lukita toistuvan ilkivallan kohteeksi joutuvia artikkeleita, poistaa turhia tai asiattomia artikkeleita sekä estää ilkivaltaa tekeviä käyttäjiä muokkaamasta artikkeleita tietyillä käyttäjätunnuksilla tai tietyltä tietokoneelta.

¹ Wikipediaa koskevat tiedot on koottu Wikipedian omista Wikipediaa käsittelevistä suomen- ja englanninkielisistä artikkeleista.

Wikipedia,, englanti. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>). Katsottu 25.4.2013.

Wikipedia, suomi. (<http://fi.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>) Katsottu 25.4.2013.

Wikipedia perustuu ajatukselle, että avoimen yhteistyön tuloksena syntyy laadukkaita, näkökulmaltaan neutraaleja artikkeleita. Englanninkielisen sivuston käytäntöjen mukaan artikkeleiden tulee perustua luotettaviin, tarkistettavissa oleviin lähteisiin, eivätkä ne saa sisältää käyttäjien omia henkilökohtaisia mielipiteitä tai tulkintoja. Artikkeleiden aiheiden tulee olla tietosanakirjaan soveltuvia ja riittävän merkittäviä ansaitakseen paikkansa tietosanakirjassa. Wikipedia siis edellyttää, että aiheiden on tultava esitellyiksi muissa tiedonlähteissä, kuten mediassa tai akateemisissa julkaisuissa ennen niiden soveltuvuutta Wikipediaan. Wikipediaan ei myöskään tule sisällyttää uutta tietoa, kuten tuoretta tutkimustietoa, vaan artikkeleiden sisältämien tietojen tulee olla vakiintuneita ja muissa lähteissä tunnustettuja. Suomenkielisen Wikipedian kuvauksessa noudatetaan samaa linjausta artikkeleiden suuntaviivoista, ja lisätään vielä, että lähdeviitteiden käyttöön kannustetaan, ja että Wikipedian tietojen mukaan niiden käyttö onkin lisääntynyt viime vuosina.

Vuodesta 2001 asti julkaistu Wikipedia on herättänyt julkisuudessa huomattavasti keskustelua ja ristiriitaisia näkemyksiä sen soveltuvuudesta tiedonlähteeksi esimerkiksi lasten ja nuorten koulutöihin tai jopa akateemisiin esseisiin. Myös Wikipedian yleinen luotettavuus on useassa yhteydessä asetettu kyseenalaiseksi, johtuen sen julkaisutavasta, joka sallii artikkelien muokkaajien anonymiteetin ja joka ei edellytä asiantuntijapohjaista vertaisarviointia. Vuonna 2005 tehdyssä haastattelussa Wikipedian perustaja Jimmy Wales määritteli Wikipedian tavoitteeksi pyrkimyksen yhtä hyvään, tai jopa parempaan, laatuun kuin englanninkielinen tietosanakirja Encyclopaedia Britannica, mutta toteaa kuitenkin samassa haastattelussa, että työ on vielä kesken. (Helm 2005.) Wales kommentoi haastattelussa myös opettajien huolta nuorten Wikipedian käytöstä toteamalla, että Wikipedia ei sovellu akateemiseksi tiedonlähteeksi, kuten ei mikään muukaan tietosanakirja, sillä akateemisen tutkimuksen piirissä hakuteokset eivät ole riittäviä tiedonlähteitä. Wales kuitenkin katsoo, että Wikipediasta voi löytää hyvää taustatietoa opintojen tueksi ja että on luotettavampaa hakea tietoa Wikipedia-artikkeleista kuin satunnaisista, internetistä löydettyistä teksteistä. (Helm 2005.)

Walesin vertaus Wikipedian ja Encyclopaedia Britannican välillä sai konkreettisemmän muodon, kun vuonna 2005 julkaistiin *Nature*-lehden artikkelin yhteydessä pienimuotoinen tutkimus, jossa verrattiin Wikipedian virheprosenttia Encyclopaedia Britannican virheprosenttiin. Koe toteutettiin valitsemalla molemmista sanakirjoista 50 artikkelia, jotka annettiin kunkin alan asiantuntijoiden arvioitaviksi. Kaikkiaan 42 näistä artikkeleista arvioitiin tutkimusta varten. Arviointien tuloksena molempien tietosanakirjojen artikkeleista löydettiin faktavirheitä, Wikipediasta 162 ja Britannicasta 123 kappaletta. Vakavia käsitteellisiä virhetulkintoja löytyi molemmista tietosanakirjoista neljä

kappaletta. Tulosten tasaisuudesta huolimatta Wikipedia sai kuitenkin negatiivista palautetta artikkeleiden ajoittain heikosta kirjoitusasusta ja sekavasta rakenteesta. (Giles 2005.)

Wikipedian käyttöä on käsitelty useista näkökulmista myös monissa aikakaus- ja tiedelehtien kirjoituksissa. Historioitsija Neil L. Waters on kommentoinut julkisuudessa Wikipedian käyttöä todeten, että koska tertiääristen lähteiden, kuten tietosanakirjojen, kuten esimerkiksi *Encyclopaedia Britannica*, käyttö lähdeviitteinä on muutenkin epäsopivaa tieteellisissä artikkeleissa, hän on kieltänyt myös opiskelijoitaan käyttämästä Wikipediaa kyseiseen tarkoitukseen. Waters kantaa huolta Wikipedian suosiosta, sillä internetin algoritmeihin perustuvassa maailmassa esimerkiksi tunnettu hakukone Google usein nostaa suosituimmat sivustot hakutulosten alkupäähän, jolloin hakutuloksissa on usein ensimmäisenä nimenomaan Wikipedia. Itse Wikipedian luonteessa Watersia huolestuttaa samankaltainen suosituimmuuteen perustuva toiminta, jossa julkaistavaksi ei välttämättä pääse tutkitusti oikeaksi todistettu tieto, vaan tieto, jonka suurin osa asiaan kantaa ottaneista kokee oikeaksi. Myös Waters kuitenkin toteaa, että ongelmakohdistaan huolimatta Wikipedia on hyvä väylä tiedonhankinnan aloitusvaiheeseen, kun esimerkiksi etsitään aihetta esseelle. Tiedonhankinnan myöhemmissä vaiheissa Wikipedia ei kuitenkaan Watersin mukaan sovellu lähteeksi. (Waters 2007, 15–17.)

Opiskelijoiden tavoista käyttää Wikipediaa on tehty myös laajempia tutkimuksia. Vuonna 2009 julkaisussa *Journal of the American Society for Information Science and Technology* julkaistiin Sook Limin tutkimukseen pohjautuva artikkeli, joka kartoitti alemman asteen korkeakouluopiskelijoiden (*college*) asenteita ja suhtautumista Wikipediaan sekä opiskelijoiden tapoja käyttää Wikipediaa. Limin kyselytutkimukseen pohjautuneet tulokset viittasivat siihen, että vastanneista opiskelijoista kaikki olivat jossain vaiheessa käyttäneet Wikipediaa ja että noin kolmasosa vastanneista käytti Wikipediaa myös akateemisiin tarkoituksiin. (Lim 2009, 1–3.) Enimmäkseen Wikipediaa käytettiin yksittäisten faktojen tarkistamiseen ja taustatiedon etsimiseen (Lim 2009, 26), mutta yksittäisiä faktoja tarkistaessaan opiskelijat usein päätyivät oppimaan myös jotain täysin uutta tai löysivät lisätietoa aiheista, joista halusivat oppia lisää. Harva kuitenkaan käytti Wikipediaa artikkeleiden tai viitteiden etsimiseen tai varsinaiseen tutkimustyöhön. (Lim 2009, 15)

Siitä huolimatta, että Limin tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden aiemmat kokemukset Wikipediasta olivat pääasiassa positiivisia, heidän näkemyksensä sivuston sisältämän informaation laadusta eivät olleet erityisen korkeita. (Lim 2009, 1–3.) Tarkkuus ja luotettavuus eivät olleetkaan keskeisimmät syyt Wikipedian käytölle, vaan tärkeämmäksi syyksi Wikipedian käytölle todettiin sen kyky tarjota kohtuullisen hyvää tietoa (Lim 2009, 16). Suhtautuminen Wikipedian tarjoamaan

tietoon oli siis toisaalta varovaista, ja sitä käytettiin lähinnä tiedonhakuprosessin käynnistäjänä, jonka linkkejä seuraamalla löydettiin lisää tietoa. Tutkimuksessa ei kuitenkaan löydetty vahvaa todistetta sille, että opiskelijat käyttäisivät erityisiä voimavaroja löytämänsä tiedon tarkkuuden varmistamiseen. (Lim 2009, 27–28) Pohjaten sosiaalikognitiivisiin teorioihin, Sook Lim epäileekin, että opiskelijat saattavat kokea Wikipedian käytön tuottamat edut suuremmiksi kuin sen tuottamat riskit, ja osittain tämän vuoksi jatkavat sen käyttöä (Lim 2009, 21). Toinen Wikipedian suosiota lisäävä seikka oli myös Limin mukaan hakukoneiden toiminta, sillä yli puolet vastanneista totesi päätyvänsä Wikipediaan hakukoneen tuottamien tulosten kautta. Toisaalta Wikipediaa lähestyttiin usein myös omien kirjanmerkkien kautta, mikä Limin mukaan viittaa Wikipedian vakiinnuttaneen asemansa hyödylliseksi koettuna lähteenä. (Lim 2009, 24.) Tutkimuksen päätelmissä Lim kuitenkin muistuttaa, että tutkimuksen tulokset, jotka pohjautuvat rajallisen vastaajamäärän kokemuksiin, eivät välttämättä ole yleistettävissä laajemman opiskelijapopulaation näkemyksiin ja että Wikipedian käytön odotusten ja lopputulosten tutkiminen voisi olla hedelmällisempää, jos tutkimus rajattaisiin tarkemmin akateemisen työn tyyppin ja tiedonhankinnan vaiheen mukaan (Lim 2009, 28–29).

5. TUTKIMUSKYSYMYS JA -MENETELMÄ

Tässä pro gradu -työssä tutkin sitä, miten käännöstieteen opiskelijat hyödyntävät vapaan sisällön tietosanakirja Wikipediaa käännöstehtäviensä yhteydessä tehtävään tiedonhankintaan. Tutkielman mittakaavan mukaisesti tutkimuksen kohderyhmäksi on rajattu Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijat.

Tutkimuksen lähtökohtaisena hypoteesina toimii oletus siitä, että opiskelijat jossain määrin käyttävät Wikipediaa käännöstehtäviin liittyvän tiedonhankinnan apuvälineenä. Tarkoitus on selvittää, missä määrin, jos lainkaan, tämä oletus pitää paikkansa. Wikipedian käytön määrän lisäksi on tarkoitus selvittää myös sitä, miten käännöstieteen opiskelijat hakevat Wikipediasta tietoa sekä kartoittaa niitä syitä, jotka johtavat joko Wikipedian käyttöön tai sen käyttämättömyyteen.

Tutkimuksen motivaattorina toimii eri aikakausien tuomat muutokset tiedonvälitykseen. Koska kulloinkin kääntäjäsukupolvi muovaa oman aikansa käännöskulttuuria, on tärkeää tutkia sitä, miten ja millaisin apuvälinein käännösopiskelijoita yhtäältä neuvotaan kääntämään, mutta toisaalta myös sitä, miten käännöstyötä harjoittelevat kääntäjänalut muovaavat itse omia työtapojaan ja työvälineitään. Internet ja sen tuottamat palvelut liittyvät nykyaikana kiinteästi useimpien ihmisten arkeen, minkä vuoksi niiden vaikutus on nähtävissä niin opiskeluissa kuin myös lopulta työelämässä. Samaan aikaan erityisesti internetin tarjoama anonymiteetti ja alhainen julkaisukynnys herättävät keskustelua siitä, mikä on hyvä ja käytettävä lähde. Tätä keskustelua käydään myös käännöstunneilla, joilla käännösopiskelijat raportoivat käännösopettajille käyttämänsä lähteet ja saavat niistä palautetta. Tämän tutkielman tarkoitus onkin pureutua yhden tällaisen alhaisen julkaisukynnyksen omaavan lähteen käyttöön ja siihen, miten asia koetaan käännöstunneilla ja käännöstehtävien yhteydessä.

Vastausten löytämiseksi edellä mainittuihin kysymyksiin, oli tarpeen saada mahdollisimman ajantasaista ja kattavaa tietoa käännösopiskelijoiden käyttämistä tiedonhankintatavoista ja suhtautumisesta Wikipediaan. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttikin täten niin laadullisten kuin myös määrällisten kysymysten esittämistä, mikä oli parhaiten toteutettavissa internetkyselyllä, joka kohdistettiin suoraan käännösopiskelijoille. Tällä tavoin mahdollistettiin mahdollisimman laaja vastaajajoukko sekä vastausten saanti käsiteltävässä ja analysoitavassa muodossa.

Varsinainen kysely toteutettiin aikavälillä 10.4.–14.4.2013. Kyselyn toimivuuden varmistamiseksi kysymykset käytiin läpi Tampereen teknillisen yliopiston käytettävyyden pääaineopiskelijan kanssa ja koko lomake annettiin vielä kolmen käännöstieteen pääaineopiskelijan koekäytettäväksi ja kommentoitavaksi. Lopullinen kyselylomake lähetettiin Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijoiden ainejärjestön sähköpostilistalle, Translalistalle, joka tavoittaa yhteensä 470 henkilöä². Todennäköistä on, että osa listaan kuuluvista henkilöistä koostuu myös yliopiston henkilöstöstä, sivuaineopiskelijoista, muiden oppilaitosten opiskelijoista sekä jo valmistuneista, aiemmista opiskelijoista. Tämän vuoksi kyselyn saateviestissä ja itse kyselyssä vastaajiksi pyydettiin nimenomaan Tampereen yliopiston käännöstieteen pääaineopiskelijoita, jotka ovat käyneet vähintään yhden käännöskurssin.

Kysely koostui kolmesta osiosta. Ensimmäisessä osiossa kartoitettiin vastaajien yleisiä taustatietoja, demografisia tietoja kuten ikä ja sukupuoli sekä opintoihin liittyviä taustatietoja kuten opintojen aloitusvuosi sekä käytyjen käännöskurssien määrä. Toisessa osiossa perehdyttiin opiskelijoiden yleiseen Wikipedian käyttöön vapaa-ajalla ja opinnoissa, sekä selvitettiin sitä, mitä kautta opiskelijat päätyvät Wikipedian sivuille ja miten he suhtautuvat Wikipediaan arkielämässään ja muissa opinnoissaan. Kyselyn kolmas osio selvitti tarkemmin sitä, kuinka usein ja millä tavoin käännösopiskelijat käyttivät Wikipediaa tiedonhankintaan nimenomaan käännöskursseilla tehtävien käännösten yhteydessä.

Kaikkiaan kysely sisälsi 23 kysymystä. Sekä Wikipedian yleistä että käännöskäyttöä koskevat osiot sisälsivät sekä määrällistä että laadullista aineistoa kartuttavia kysymyksiä. Määrällisen tiedon kartoittajina toimivat pääasiassa monivalintakysymykset, kun taas laadullista aineistoa kartutettiin avoimilla kysymyksillä, jotka tarkensivat määrällisten vastausten taustalle liittyviä syitä ja seurauksia ja tarkensivat suppeampia, määrällisiä kysymyksiä. Kyselyn lopuksi vastaajille annettiin mahdollisuus antaa kyselystä avointa palautetta sekä mahdollisuus jättää sähköpostiosoitteensa erilliseen tekstikenttään, mikäli he halusivat osallistua kahden elokuvalipun arvontaan. Kyselyn yhteydessä vastaukset luvattiin käsitellä luottamuksellisesti ja erillään mahdollisista sähköpostiosoitteista.

Vastauksia kyselyyn karttui kaiken kaikkiaan 62 kappaletta, joista kaksi jouduttiin käsittelyvaiheessa karsimaan analyysin ulkopuolelle, sillä taustatiedoista kävi ilmi, että vastaajat

² Tilastotiedot: L-Soft. Lists Hosted in Finland. (<http://www.l-soft.co.uk/scripts/wl.exe?XC=FI&C=Finland>) Katsottu 25.4.2013.

eivät olleet Tampereen yliopiston opiskelijoita. Varsinaiseen käsittelyyn vastauksia saatiin siis 60 henkilöltä. Kysely oli käytettävissä neljä päivää, ja kaikki kyselyn vastaukset vastaanotettiin ensimmäisen kolmen päivän aikana. Vastaustiheydestä sekä kyselyn yhteydessä annetusta palautteesta voidaan tulkita, että kyselyn aihe on koettu mielenkiintoiseksi ja ajankohtaiseksi.

Vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi tutkielman analyysiosiossa viitataan vastaajiin tunnistenumeroin, jotka ovat määrättyneet vastausten tulojärjestyksen mukaan. Kukin vastaaja on vastauksen rekisteröityessä saanut oman, kiinteän tunnistenumeronsa. Tunnistenumerot eivät kuitenkaan vastaa suoraan vastaajien lukumäärää, sillä vastausten joukosta on jälkikäteen poistettu yksi testivastaus sekä kaksi tutkimuksen ulkopuolelle jäänyttä vastausta. Tämän vuoksi tunnistenumerot asettuvat välille 2-63, vaikka varsinaisia kyselyvastauksia on yhteensä 60.

Itse kysely pohjautuu edellä käsiteltyihin teorioihin ammatillisesta tiedonhankinnasta ja kääntäjän kompetensseista. Wikipedian käyttötapoja kartoittavan kysymyksen (liite 1: kysymys 17) muotoilussa on käytetty apuvälineenä myös Petri Kiukkosen vuonna 2006 käyttämää sovellutusta Neubertin kääntäjän tiedontarpeiden tyypeistä ja niiden jaottelusta praktiseen ja orientoivaan tietoon (Kiukkonen 2006, 31–32). Kiukkosen sovelluksen avulla voitiin havainnollistaa sitä, minkälaista tietoa Wikipediasta haetaan käänösprosessin yhteydessä. Samoin kysymys numero 19 pohjautuu osittain Leckien teoriaan tiedonlähteiden valintaperusteista. Myös vastausten käsittelyssä hyödynnetään aiemmin esiteltyjä teorioita sekä verrataan saatuja tuloksia aikaisempien kyselyiden tuloksiin siinä määrin kuin tutkimusten erilaiset mittakaavat ja lähtökohdat sen mahdollistavat.

6. KYSELYVASTAUKSET

Tässä luvussa käsittelen niitä kyselyvastauksia, jotka edellä esitelty kysely tuotti. Vastaukset käsitellään mukailleen itse kyselyn järjestystä, jolloin taustaa kartoittavista tiedoista aloittaen siirrytään kohti varsinaisiin tutkimuskysymyksiin vastaavia tietoja. Vastaukset voidaan jakaa kolmeen laajempaan pääryhmään kyselyn rakenteen mukaisesti. Ensimmäinen ryhmä koostuu vastaajien perus- ja taustatiedoista. Toisessa ryhmässä käsitellään vastaajien yleisiä Wikipedian käyttötapoja vapaa-ajalla ja muissa opinnoissa ja lopuksi syvennytään vastaajien tapoihin hyödyntää Wikipediaa käännöskurssien edellyttämiin käännöstehtäviin.

6.1. VASTAAJIEN TIEDOT

Vastaajien taustatietojen kartoittamiseksi kyselyn ensimmäisessä osiossa pyydettiin vastaajia ilmoittamaan sukupuolensa ja ikänsä lisäksi perustietoa heidän tämänhetkisistä opinnoistaan, kuten oppilaitos, nykyinen pääaine, opintojen aloitusvuosi, B-työkieli sekä käytyjen käännöskurssien määrä B-työkielellä. Vaikka B-työkieli käsitteenä on varsin yleinen ja myös kursseilla usein käytetty, vastaajille annettiin lomakkeessa vielä linkki Tampereen yliopiston Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön sivuille ja niillä annettuun tarkempaan määritelmään B-työkielestä:

B-työkieli:

Vieras kieli, jota kääntäjä tai tulkki osaa niin hyvin, että hän pystyy käyttämään sitä myös kohdekielenä tietyin edellytyksin, esimerkiksi toimeksiannon tai tehtävän vaatimustason mukaan. Koulutusohjelmassa B-työkieli vastaa pääainetta.³

Vaikka määritelmäkin esittää B-työkielen vastaavan myös kyselyssä erikseen pyydettyä pääainetta, koin tarpeelliseksi esittää tämän tarkentavan kysymyksen, jotta jokaisen vastaajan päätyökieli tulisi varmasti esiin. Pelkän pääaineen maininta ei välttämättä tähän riitä yksikön

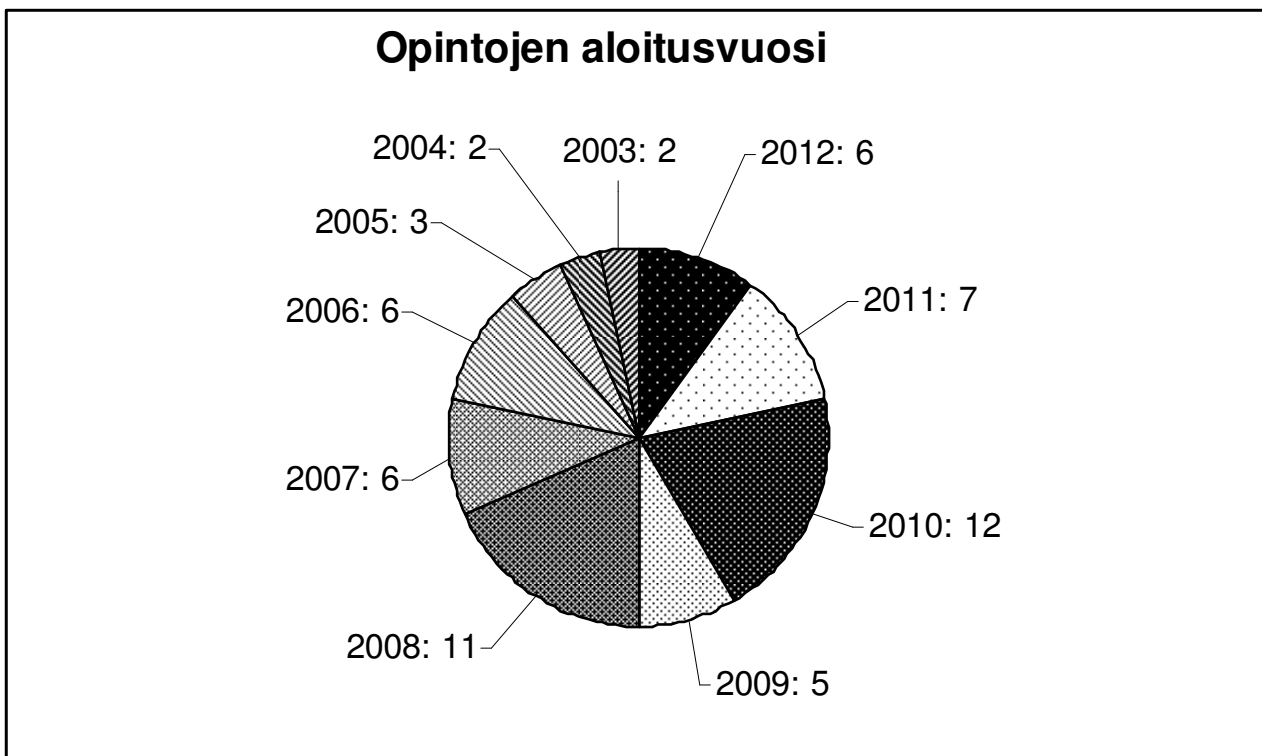
³ Työkieleet. Tampereen yliopisto. (<http://www.uta.fi/tl/trans/tyokielet.html>) Katsottu 25.4.2013.

pääaineopintokokonaisuuksien monimuotoisuuden vuoksi. Kysymyksellä oli myös tarkoitus auttaa erottelemaan sitä, minkä kielen käännöskursseja kunkin vastaajan tiedot käsittelivät.

Kuten edellä mainitsin, käsiteltävien vastauksien joukko koostui 60 henkilön vastauksista. Näistä vastaajista kaikki olivat Tampereen yliopiston opiskelijoita, ja kaikkien pääaine voitiin luokitella kääntämisen alaan kuuluvaksi. Sukupuolijakaumaltaan vastaajien joukko oli varsin naisvaltainen, sillä peräti 51 henkilöä, eli 85 % vastaajista, olivat naisia. Tämä ei kuitenkaan ollut erityisen yllättävä tulos ottaen huomioon alan yleisen naisvaltaisuuden. Vuoden 2012 lopussa kaikista Tampereen yliopiston Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden 2187 perustutkinto-opiskelijasta 83 % prosenttia oli naisia⁴. Tässä suhteessa kyselyyn saatiin siis todellisuutta suhteellisen hyvin vastaava sukupuolijakauma.

Iältään vastaajat asettuivat välille 20–38. Vastaajien keskimääräinen ikä oli 24,7, mediaanin ollessa 26 ja moodin 25. Tässä tapauksessa ikääkin merkittävämpi tieto oli kuitenkin opiskelijoiden opintovuosien lukumäärä. Kysymykseen vastaamisen helpottamiseksi opiskelijoita pyydettiin kertomaan opintojensa aloitusvuosi nykyisessä pääaineessa. Kysymyksenasettelun ansiosta vältettiin mahdollisista erilaisista laskutavoista johtuvat vääristymät. Kokonaista 20 % vastaajista, eli 12 opiskelijaa, oli aloittanut opintonsa vuonna 2010. Lähes yhtä moni vastaaja, 18,33 % eli 11 henkilöä, oli aloittanut opintonsa kahta vuotta aiemmin, vuonna 2008. Loput vastaajat jakaantuivat vuosien 2003–2012 välille. Tarkempaa absoluuttista jakaumaa havainnollistaa seuraava kuvio.

*Tampereen yliopiston tutkinto-opiskelijat, syyslukukausi 31.12.2012. Sukupuolijakauma pääaineittain.*⁴
(http://www.uta.fi/laitokset/tkk/tilastoja/opiskelijat/v2012/tutkinto_opiskelijat12/tutkopisk99.shtml) Katsottu 25.4.2013.

Kuva 3. Vastaajien opintojen aloitusvuodet.

Koska käännöstieteen opinnot ovat muuttuneet vuosien varrella, opiskelijoiden tavoissa esittää pääaineensa oli huomattavia eroja. Nimitystavan eroavaisuudet saattavat johtua myös puhekielen ja virallisen ilmaisun eroavaisuuksista. Esimerkiksi englantia pääaineenaan opiskelevat ilmaisivat pääaineensa seuraavin tavoin (sulkeissa vastaajien lukumäärä):

Englannin kieli, kirjallisuus ja kääntäminen (1)

Englannin käännöstiede (7)

Englanti (1)

Käännöstiede (englanti) (17)

Käännöstiede, englanti (1)

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelma, englannin käännöstiede (1)

Vastaavanlaisia eroavaisuuksia oli havaittavissa myös muiden kielten pääaineissa. Kunkin vastaajan vastausten kokonaisuudesta voi kuitenkin varsin yksiselitteisesti tulkita, että opiskelija on käännöstieteen opiskelija. Alla olevassa taulukossa on esitetty opiskelijoiden pääaineet ilmoitetun

pääaineen määrittämän työkielen mukaan. ”Käännöstiede”-sarakkeeseen on laskettu ne opiskelijat, jotka eivät pääainetta kysyessä ilmoittaneet mitään kieltä.

Taulukko 1. *Vastaajien pääaineiden absoluuttinen ja suhteellinen jakauma.*

Nykyinen pääaine	Lkm	%
Käännöstiede	14	23,33
Käännöstiede, englantia	28	46,67
Käännöstiede, saksa	6	10
Käännöstiede, venäjä	10	16,67
Pohjoismaiset kielet	2	3,33
Yhteensä	60	100

Vastaajia pyydettiin esittämään myös aiemmin esitellyn määritelmän mukainen B-työkielensä avoimessa tekstikentässä. Tarkennuksena kysymykselle lisättiin vielä, että kysymyksessä tarkoitetaan sitä kieltä, jossa käännöskursseja on käyty eniten. Tämä tarkennus on kuitenkin saattanut jäädä osalta vastaajista huomaamatta. Varsinaisia B-työkieliä löytyi lopulta viisi: englantia, venäjä, saksa, ruotsi ja ranska. Vastaukset kuitenkin herättivät epäilyksen kysymyksen monitulkintaisuudesta, sillä kahden henkilön mainitsemaa ranskan kieltä ei Kieli-, kirjallisuus- ja käännöstieteen yksikön määritelmän mukaan tarjota Tampereen yliopiston käännösopinnoissa B-työkielenä⁵. Sama koskee myös ruotsin kieltä (kaksi vastaajaa), joskin ruotsin kielessä kuitenkin tarjotaan myös käännöskursseja, mutta vain C-työkielenä. Kysymyksen asettelun ja mahdollisen monitulkintaisuuden vuoksi niissä tutkimuksen myöhemmissä osioissa, joissa on tarpeen vertailla kieliparien tuloksia keskenään, nämä monitulkintaisiksi jääneet vastaukset jätetään analyysin ulkopuolelle. Kokonaiskyselyssä myös ranskan ja ruotsin valinneet vastaajat kuitenkin otetaan kyselyyn mukaan, sillä heidän kaikkien pääaineensa olivat aiheenmukaisesti suuntautuneet (Käännöstiede, englantia; Pohjoismaiset kielet) ja heillä oli kokemusta käännöskursseilla opiskelusta Tampereen yliopistossa. Täten myös heidän tarjoamansa tieto oli tutkimuksen kannalta relevanttia ja hyödyllistä. Työkielten tarkempi jakauma on eritelty alla olevaan taulukkoon.

⁵ Työkielet. Tampereen yliopisto. (<http://www.uta.fi/tl/trans/tyokielet.html>) Katsottu 25.4.2013.

Taulukko 2.*Vastaajien B-työkielten absoluuttinen ja suhteellinen jakauma.*

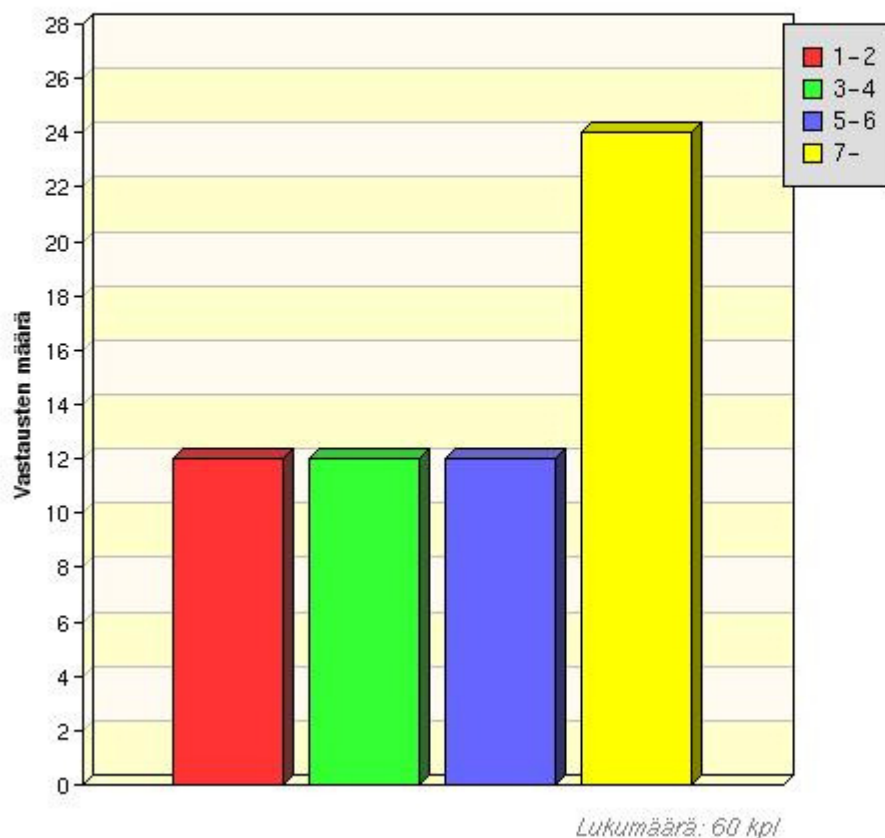
B-työkieli:	Lkm	%
Englanti	36	60
Saksa	11	18,33
Venäjä	9	15
Ranska	2	3,33
Ruotsi	2	3,33
	60	100

Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan myös heidän käymiensä käännöskurssien ja -seminaarien määrä. Jo saatekirjeessä esitettiin toive, että kyselyyn osallistuisivat vain sellaiset opiskelijat, jotka ovat käyneet vähintään yhden käännöskurssin. Tämän vuoksi vastausvaihtoehdot saatettiin aloittaa yhdestä. Viimeinen vastausvaihtoehto oli seitsemän tai enemmän, sillä erilaiset opiskelumuodot mahdollistavat sen, että samankin oppiaineen opiskelijat saattavat suorittaa eri määrän käännöskursseja.

Kysymyksessä pyydettiin ilmoittamaan käytyjen käännöskurssien ja -seminaarien määrä jo aiemmin mainitussa B-työkielessä. Tarjotusta käännöskurssin määritelmästä huolimatta vastaajat ovat saattaneet tulkita ja laskea käännöskurssiensa määrän eri tavoin, joten varsinaiseen vertailuun käännöskurssien määriä ei oteta. Kysymyksen tarkoitus oli kuitenkin saada suuntaa-antavaa tietoa opiskelijoiden käännöskokemuksesta ja varmistus siitä, että jokainen vastaaja on suorittanut vähintään yhden käännöskurssin. Tulokset olivat suhteellisen tasaiset, sillä kolmeen ensimmäiseen vaihtoehtoon saatiin sama vastaajien lukumäärä. Yli seitsemän kurssia käyneitä oli kuitenkin huomattavasti enemmän, sillä peräti 40 % vastaajista valitsi tämän vaihtoehdon. Kolmeen muuhun kohtaan vastaajia osui 20 % kuhunkin. Absoluuttista jakaumaa havainnollistaa myös alla oleva kuvio. Vastausten suhteellisen jakauman mukaan jopa 80 % vastaajista on siis käynyt enemmän kuin kaksi käännöskurssia.

7. Käytyjen käännskurssien ja -seminaarien määrä B-työkielessä

Vastausten absoluuttinen jakauma

Kuva 4. Käytyjen käännskurssien määrän absoluuttinen jakauma.

6.2. WIKIPEDIAN KÄYTTÖ VAPAA-AJALLA JA OPINNOISSA

Kyselyn toisessa osiossa pyydettiin tietoa siitä, miten opiskelijat käyttävät Wikipediaa vapaa-ajallaan ja muissa opinnoissaan. Kysymysten taustalla oli ajatus internetin käytön yleisyydestä myös vapaa-ajalla sekä jo aiemmin esitellyt mediassa käydyt keskustelut Wikipediaan käytöstä esimerkiksi esseiden tausta-aineistona. Vaikka tämän tutkimuksen pääasiallinen tarkoitus on selvittää nimenomaan Wikipediaan käyttöä käännöstehtävien yhteydessä, on hyvä selvittää myös sitä, mikä johtaa Wikipediaan käyttöön yleisesti.

Osiassa opiskelijoille esitettiin yhteensä kuusi kysymystä, joista viisi ensimmäistä olivat monivalintakysymyksiä. Ensimmäisessä kysymyksessä varmistettiin, että vastaajat ovat todella joskus käyttäneet Wikipediaa. Jokainen vastaaja ilmoitti käyttäneensä joskus Wikipediaa, mistä voidaan päätellä, että palvelu on jollain tasolla tuttu kaikille vastaajille. Seuraavissa kysymyksissä

kartoitettiin Wikipedian käyttötiheyttä vapaa-ajalla ja opinnoissa, Wikipedian käyttökieliä sekä sitä, kirjoittavatko vastaajat itse Wikipediaan vapaa-ajallaan. Yksi kysymyksistä tarkensi vielä sitä, mitä reittiä vastaajat useimmiten päätyivät Wikipedian sivuille. Osion lopuksi vastaajia pyydettiin vielä kuvailemaan Wikipedian käyttöään vapaamuotoisesti.

Tuloksista kävi ilmi, että 32 opiskelijaa, eli noin 53,33 % vastaajista käytti Wikipediaa vapaa-ajallaan viikottain. Opintojen yhteydessä vastaava luku oli 27 opiskelijaa, eli 45,00 % opiskelijoista käytti Wikipediaa viikottain opintoihinsa. Vain 3,33 % vastaajista, eli kaksi henkilöä, ilmoitti, ettei käytä Wikipediaa koskaan vapaa-ajallaan, ja 1,67 % vastaajista, eli yksi henkilö, totesi, ettei koskaan käytä Wikipediaa opintoihinsa. Alla olevassa taulukossa esitetään vastausten absoluuttinen jakauma sekä vapaa-ajalla että opinnoissa.

Taulukko 3. *Wikipedian käyttötiheys absoluuttisen jakauman mukaan.*

Kuinka usein käytät Wikipediaa:	vapaa-ajallasi? Lkm	opintoihisi? Lkm
Päivittäin	15	4
Viikoittain	32	27
Kuukausittain	10	23
Harvemmin	1	5
En koskaan	2	1
Vastaajia yhteensä	60	60

Vastausten suhteellista jakaumaa havainnollistetaan tarkemmin alla olevassa kuviossa, josta ilmenee, että Wikipedian käytön tiheydessä on havaittavissa eroja riippuen siitä, onko kyseessä opintoihin vai vapaa-aikaan liittyvä käyttö. Myöhemmässä avoimessa kysymyksessä vastaajat kuvailivat Wikipedian käyttönsä jakaantumista myös sanallisesti. Näihin vastauksiin palataan luvun lopussa.

Kuva 5. *Wikipedian käyttötiheys vapaa-ajalla ja opinnoissa suhteellisen jakauman mukaan.*

Edellisten kysymysten tapaan monivalintakysymyksellä opiskelijoilta tiedusteltiin, mitä kautta he useimmiten päätyvät Wikipedian sivuille. Kysymyksessä annettiin mahdollisuus valita vain yksi vaihtoehto, sillä tarkoitus oli selvittää nimenomaan tiheimmin käytettyä kulkureittiä. Mahdollista on, että tietyn vaihtoehdon valinneet käyttävät myös muita tapoja, mutta kokevat valitsemansa tavan käytetyimmäksi. Vastausvaihtoehtoja oli kaikkiaan seitsemän, mutta vain neljä vaihtoehtoa tuli lopulta valituiksi. Eniten osumia sai vaihtoehto, jonka mukaan Wikipediaan päädytään useimmiten Googlen kautta, sillä kokonaista 80 % ilmoitti tämän useimmiten käyttämäkseen reitiksi. Huomattavasti vähemmän osumia saivat vaihtoehdot ”omista kirjanmerkeistä” 8,33 %, ”selaimen upotetun hakupalkin kautta” 6,67 % sekä ”kirjoittamalla Wikipedian osoitteen osoitepalkkiin” 5 %. Viiden varsinaisen vaihtoehdon lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus valita myös vaihtoehto ”muuta kautta” tai ”en osaa sanoa”, mutta nämä vaihtoehdot jäivät lopulta vaille vastauksia. Kukaan ei myöskään ilmoittanut päätyvänsä Wikipediaan muun hakukoneen avulla.

Wikipedian erikielisten versioiden käyttö on varsin todennäköistä alalla, jolla toimitaan kielten parissa. Vapaa-ajallaan opiskelijat saattavat kuitenkin käyttää myös muiden kuin työkieltensä Wikipedia-versioita ja tällä tavoin saada erilaisia vaikutelmia Wikipedian eri kieliversioista. Tämän vuoksi vastaajilta tiedusteltiin jo tässä vaiheessa sitä, mitä kieliversioita he käyttivät useimmin. Vaihtoehtoiksi annettiin suomi, englanti, ruotsi, venäjä, saksa, ranska ja espanja, joita kaikkia voi myös opiskella Tampereen yliopiston Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikössä. Lisäksi

valittavissa oli myös vaihtoehto ”muu kieli”. Vastaajia pyydettiin valitsemaan korkeintaan kolme kieltä. Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat käyttävänsä Wikipediaa suomeksi. Vain yksi vastaaja ilmoitti käyttävänsä ainoastaan englanninkielistä Wikipediaa. Alla esitellään Wikipedian kieliversioiden käytön jakauma taulukoituna.

Taulukko 4. *Wikipedian käyttökielten absoluuttinen ja suhteellinen jakauma.*

12. Millä kielellä yleensä käytät Wikipediaa?	Lkm	%
Suomi	59	98,33
Englanti	56	93,33
Ruotsi	8	13,33
Venäjä	10	16,67
Saksa	12	20
Ranska	5	8,33
Espanja	1	1,67
Muu kieli	2	3,33

Kielivalintojen voidaan katsoa olevan yhteydessä myös vastaajien työkieliin. Esimerkiksi kaikki ne 11 henkilöä, jotka aiemmin ilmoittivat saksan B-työkielekseen, olivat valinneet yhdeksi Wikipedian käyttökieleksi saksan. Näiden henkilöiden lisäksi vain yksi englannin B-työkielekseen valinnut ilmoitti käyttävänsä Wikipediaa myös saksaksi. Sama ilmiö toistui venäjän B-työkielisten kohdalla, sillä kaikki yhdeksän venäjän B-työkielekseen ilmoittanutta käyttivät Wikipediaa myös venäjäksi, kun jälleen vain yksi englannin käännöstieteilijä käytti myös venäjänkielistä Wikipediaa. Englanninkielistä Wikipediaa ilmoitti käyttävänsä 56 vastaajaa, kun vain yksi englannin, yksi saksan ja kaksi venäjän B-työkielekseen ilmoittanutta eivät olleet valinneet englantia Wikipedian käyttökieleksi. Kielivalintoja tulkitessa on kuitenkin otettava huomioon vastaajille annettu rajoitus kielivalintojen määrästä. On mahdollista, että vastaajat käyttävät Wikipediaa myös useammalla kuin kolmella kielellä. Eräs vastaaja lisäsin vielä avoimessa vastauskentässä käyttävänsä Wikipediaa myös neljännellä kielellä. Kysymyksen tarkoitus oli kuitenkin kartoittaa sitä, mitkä ovat vastaajien keskuudessa yleisimmin käytetyt kielet.

Ennen avointa kysymystä opiskelijoilta kysyttiin vielä, kirjoittavatko tai muokkaavatko he itse Wikipedia-artikkeleita vapaa-ajallaan. Harrastuneisuutta Wikipedian sisällön tuottamiseen ei kuitenkaan löytynyt, sillä vain kahdeksan vastaajaa ilmoitti kirjoittavansa tai muokkaavansa

Wikipedia-artikkeleita harvoin. Loput 52 vastaajaa valitsivat vaihtoehdon ”en koskaan”, kun taas vaihtoehdot ”usein” ja ”joskus” jäivät ilman valintoja.

Tarkennusta opiskelijoiden Wikipedian käytön jakaantumiseen vapaa-ajalla ja opinnoissa sekä Wikipedian yleisen käytön tapoihin saatiin osion lopussa olleessa avoimessa tekstikentässä, johon vastaajia pyydettiin kuvailemaan Wikipedian käyttöään vapaamuotoisesti. Vaikka tekstikenttä sijoittui kyselyn siihen osioon, jossa kartoitettiin Wikipedian käyttöä nimenomaan yleisesti vapaa-ajalla ja opinnoissa, monet olivat kuvailleet kentässä jo myös Wikipedian käyttöä käännösprosessissa. Kysymyksenasettelu kuitenkin mahdollisti tämän tulkinnan sekä kannusti vapaamuotoisuuteen. Koska vastaukset tarkentavat osaltaan myös tulevia, kääntämiseen liittyviä kysymyksiä, näitä vastauksia hyödynnetään myös tämän luvun myöhemmässä, kääntämistä koskevassa osiossa.

Wikipedian käyttöä koskevat kysymykset eivät olleet pakollisia, joten kaikki vastaajat eivät vastanneet avoimeen kysymykseen. Kysymykseen saatiin kuitenkin 48 vastausta, mikä tarkoittaa sitä, että 80 % vastaajista jätti avoimen vastauksen. Vastausten pituudet vaihtelivat muutamasta sanasta muutamaankin virkkeeseen.

Vastaajien anonymiteetin suojaamiseksi vastaajat on tässä eroteltu toisistaan vastausjärjestelmän antaman identifointinumeron avulla. Vastauksista on myös korjattu joitakin yksittäisiä kirjoitusvirheitä.

Erityisesti vapaa-ajan käytössä Wikipediaa luonnehdittiin varsin myönteiseen sävyyn. Moni vastaaja mainitsi Wikipedian erityisen hyödylliseksi lähteeksi silloin, kun on tarkoitus löytää nopeasti yleistietoa jostakin asiasta tai ilmiöstä. Vapaa-ajan käyttöä vastaajat luonnehtivat esimerkiksi näin:

Vapaa-ajalla käytän Wikipediaa usein, jos mietin jotain asiaa ja haluan tarkistaa sen internetistä. (4)

Vapaa-ajallani tarkistan Wikipediasta usein yleistietoon liittyviä asioita. (55)

Jos pitää saada nopeasti tietoa jostain henkilöstä tai asiasta opintojen ulkopuolella. (2)

Käytän Wikipediaa kun haluan perustietoa jostakin asiasta nopeasti. Sen kautta on hyvä jatkaa tiedon etsintää pidemmälle. (31)

Eniten etsin sieltä populaarikulttuuriin ja sen eri ilmiöihin liittyviä artikkeleita (tv-sarjat, elokuvat, musiikki), mutta artikkeleita tulee kyllä luettua myös ihan laidasta laitaan. Erityisesti silloin, kun yrittää äkkiä etsiä perusfaktoja asioista, Wikipediaa tulee käytettyä. (28)

Jos haluan tietoa jostakin, katson aina ensin Wikipediasta. (43)

Monet vastaajat käyttivät Wikipediaa myös sanakirjamaisesti tarkistaakseen yksittäisten sanojen merkityksiä sekä niiden erikielisiä vastineita. Nämä käyttötavat korostuivat erityisesti niissä vastauksissa, joissa vastaajat olivat kuvailleet myös käännoistöissä käyttämäänsä Wikipedian käyttötapoja. Esimerkiksi näissä vastauksissa mainitut tavat nousivat useasti esiin Wikipedian käyttötapoja kuvaillessa:

Etsin yleensä toisenkielisiä vastineita sanoille Wikipedian kautta. (17)

Tarkistan yleensä sanojen määritelmiä ja kirjoitusasuja. (26)

Etsin Wikipediasta tietoa asioista, jotka ovat minulle ennestään tuntemattomia tai joista tarvitsen lisää tietoa. Usein yritän myös löytää termivastineita tai sanojen ja ilmausten käännoksiä suomesta vieraisiin kieliin ja päinvastoin. (18)

Yleistiedon hakemisen ja varmistamisen lisäksi useat vastaajat käyttivät Wikipediaa myös tiedonhaun aloituskohtana, josta yleiskuvan kartoituksen jälkeen saatettiin jatkaa muihin lähteisiin joko lisätiedon tai luotettavamman tiedon saamiseksi. Erityisesti opintojen yhteydessä oli tyypillistä, että tiedonhakua jatkettiin myös muille sivustoille tai että Wikipediasta löydetylle tiedolle etsittiin vielä toinen lähde. Alla olevissa vastauksissa vastaajat kuvailevat tiedonhankinnan aloittamista Wikipedian avulla:

Wikipedia on yleensä se ensimmäinen sivusto, jota tulee vilkaistua, kun haluaa löytää nopeasti tietoa jostain asiasta. Vapaa-ajallani käytän sitä usein, mutta opiskeluissani yritän välttää. Wikipedian kautta voi kuitenkin löytää muita sivustoja, joilla etsittyä asiaa käsitellään. (29)

Turvaudun Wikipediaan, kun tarvitsen tietoja milloin mihinkin aiheeseen liittyen nopeasti ja kätevästi. Jos käytän Wikipediaa opintoihini, yritän yleensä tarkistaa sen tiedot myös muista lähteistä, tai käyttäen muita lähteitä ensisijaisesti. Wikipedia on kuitenkin hyvin nopea ja selkeä paikka, josta löytää tietoa vaikka mistä. Siellä on

myös linkkejä alkuperäisiin lähteisiin, joita voi hyödyntää, jos ei luota Wikipedian tietoihin. (36)

Käytän Wikipediaa vapaa-ajalla löytääkseni jotain yleistä tietoa itselleni tuntemattomasta aiheesta tai esimerkiksi julkisuuden henkilöstä. Opinnoissani saatan katsoa Wikipedian tarjoaman yleiskuvan aiheesta ja tarkistaa, että onko artikkelien lopussa joitain käyttökelpoisia lähteitä. (52)

Haen Wikipediasta taustatietoa asioille. Jos esimerkiksi törmään henkilön nimeen, josta tiedän vain vähän, saatan lukea Wikipediasta taustatietoa henkilöstä. Koulutöissä Wikipedia on minulle vähän kuin johdanto muihin lähteisiin: ensin luen Wikipediasta vähän perustietoa, jonka jälkeen etsin syvällisempää tietoa muista lähteistä. Toisinaan saatan myös katsoa, mitä lähteitä Wikipedia-artikkelissa on käytetty, ja tutkailla myös niitä. (10)

Etsin Wikipediasta, kun haluan nopeasti tietää, mitä jokin sana tai ilmiö tarkoittaa. Se auttaa tekstinymmärryksessä. En kuitenkaan käytä Wikipediaa koskaan ainoana lähteenä, vaan käsitteen selvitettyäni etsin tietoa muista lähteistä. (7)

Kuten alla esitellyt esimerkit havainnollistavat, Wikipedian käytön syiksi mainittiin nopeuden lisäksi muun muassa Wikipedia-artikkeleiden näkyvyys Googlen hakutuloksissa, sivuilla käytetty selkeä kirjoitustyyli ja tiedon sopiva laajuus.

Vapaa-ajalla saatan etsiä nopeasti tarvitsemaani tietoa sieltä. Kääntäessäni kursseja varten katson joskus Wikipediaa, jos siellä oleva artikkeli tulee esille Google-haussa, kun etsin tietoa esimerkiksi termeistä. (16)

Käytän Wikipediaa enemmän opintojen apuna kuin vapaa-ajalla. Lähes poikkeuksetta tietoja etsiessäni hakukoneen avulla, saan ensimmäisiksi tuloksiksi Wikipedia-artikkeleita. En koskaan avaa suoraan Wikipediaa, vaan päädyn sinne esimerkiksi Googlen kautta, ja vasta sitten selaan aiheeseen liittyviä artikkeleja. Wikipedia tarjoaa yleiskuvauksen todella monesta aiheesta. Se onkin loistava keino tutustua vieraaseen aihepiiriin. Artikkelit on kirjoitettu yleistajuisesti, mikä auttaa hankalienkin asioiden omaksumisessa. (19)

Lähden etsimään tietoa jostain aiheesta ja usein hakukoneen ensimmäisissä tuloksissa on Wikipedia-linkki. Artikkelia lukiessani klikkailen välilehtiin auki uusia artikkeleita, joiden kautta eksyn yhä pidemmälle. Voi vierähtää tunti tai useampikin. (35)

Vaikka Wikipedian kirjoittajien monimuotoisuus mainittiin epäilyksiä herättävänä seikkana, alla esitetyssä esimerkissä yksi vastaajista pohti myös sen positiivista vaikutusta esimerkiksi Wikipediassa esitetyn tiedon ajantasaisuuteen.

Vaikka olenkin tietoinen siitä, että Wikipediaan ja monenlaiseen netissä olevaan materiaaliin ylipäättään tulee suhtautua tietyllä varauksella, luen Wikipediaa yleensä melko luottavaisesti. Se, että Wikipedian artikkeleita on kirjoittamassa ja editoimassa valtavan suuri joukko ihmisiä on sekä heikkous että vahvuus: yhtäältä lähes kuka tahansa voi halutessaan käydä kirjoittelemassa artikkeleihin virheellisiä tietoja, mutta toisaalta on melko todennäköistä, että joku muu Wikipedian miljoonista käyttäjistä huomaa epäkohdat suhteellisen pian ja korjaa ne. Lisäksi Wikipedia saattaa joskus olla käytettävissä olevista tietolähteistä ajantasaisin, sillä sitä päivitetään erittäin aktiivisesti ja uusia tietoja lisätään monesti artikkeleihin melkein pä reaaliajassa. Siinä mielessä Wikipedia toisinaan päihittää esimerkiksi erilaiset painetut lähteet. (37)

Vaikka käyttäjien kommentteista heijastui suhteellinen positiivinen asennoituminen Wikipediaan, vastauksista oli luettavissa myös tietynlainen varauksellisuus ja lähdekriittisyys. Joissakin kommentteista mainittiin myös Wikipedian varjopuolia, jotka eivät varsinaisesti estäneet palvelun käyttöä, mutta saivat vastaajat suhtautumaan Wikipediasta löydettyyn tietoon varovaisesti. Alla olevissa vastauksissa muutama opiskelija kommentoi myös Wikipedian kieliversioiden välisiä eroja:

Käytän Wikipediaa ylimalkaisen, suuntaa antavan tiedon hakemiseen. Koska kaikki tiedot eivät läheskään aina pidä paikkansa, suhtaudun niihin aina melko kriittisesti. Usein artikkeleissa näkyy selvästi myös kirjoittajan oma mielipide. (15)

Käytän erityisesti englanninkielistä Wikipediaa, koska sillä on enemmän toimitettua materiaalia ja tiedot ovat kattavampia. Käytän aina tietoa hakiessani ensimmäisenä Wikipediaa. (23)

Käytän Wikipediaa nopeana ja epämuodollisena tiedonlähteenä, useimmiten tertiärisenä lähteenä. Erityisesti englanninkielinen Wikipedia on usein luotettava ja

sivut sisältävät lähdeviitteet. Jos käytän Wikipediasta löytyvää tietoa akateemiseen tarkoitukseen tai jostain muusta täytyy varmistua tiedon oikeellisuudesta, katson lähdeviitteet, ja viittaen suoraan niihin (en siis ikinä viittaa Wikipediaan). (39)

Etsin tietoa asioista, joista olen kiinnostunut. Wikipediasta löydän usein linkkejä muille, ehkä astetta luotettavammille sivustoille. Käytän lähes yksinomaan englanninkielistä Wikipediaa sen laajemman tietokannan ja tarkemman sisällön takia, mutta silloin tällöin eksyn suomenkieliselle sivustollekin. (5)

Yleisesti ottaen avoimista vastauksista löytyi yhtymäkohtia myös kyselyn myöhemmissä osioissa vastaan tulleille tiedonhankintatavoille, joita kyselyssä käsiteltiin nimenomaan käännoštehtäviin liittyvän tiedonhankinnan yhteydessä. Näitä käyttötapoja esitellään seuraavaksi.

6.3. WIKIPEDIA JA KÄÄNTÄMINEN

Tietoa Wikipedian käytöstä käännoštehtävien yhteydessä kartoitettiin kyselyn viimeisessä osiossa, joka sisälsi yhteensä yhdeksän kysymystä. Osion monivalintakysymyksillä kartoitettiin käännoštehtävien yhteydessä tapahtuvan Wikipedian käytön tiheyttä, tapoja ja syitä. Lisäksi sekä monivalinta- että avoimin kysymyksin selvitettiin opiskelijoiden vaikutelmia käännoškursseihin liittyvästä tiedonhankintaopetuksesta sekä opettajien suhtautumisesta Wikipedian käyttöön käännoštehtävien yhteydessä. Viimeiseksi opiskelijat saivat luonnehtia omia vaikutelmiaan Wikipedian käytöstä käännošharjoituksiin.

Kyselyyn vastanneesta 60 henkilöstä vain yksi, 1,67 %, ilmoitti, ettei koskaan käytä Wikipediaa hakiessaan tietoa käännoštehtäviä varten. Sen sijaan 10 % vastanneista ilmoitti käyttävänsä Wikipediaa käännoštehtäviä varten aina. Suuri osa, eli 55 % vastanneista sanoi käyttävänsä Wikipediaa käännoštehtäviin usein, ja 25 % vastanneista joskus. Tarkemmat käytön tiheyttä koskevat tiedot esitetään alla olevassa kuviossa, joka havainnollistaa Wikipedian käytön tiheyttä nimenomaan käännoštehtävien yhteydessä.

Kuva 6. *Wikipedian käyttötiheys käännoستهتävissä absoluuttisen jakauman mukaan.*

Vastaamalla kysymykseen vaihtoehdolla ”En koskaan” saattoi siirtyä suoraan kyselyn lopussa oleviin avoimiin kysymyksiin, minkä vuoksi vaihtoehdon valinnoita pyydettiin vielä perustelemaan, miksi he eivät käyttäneet Wikipediaa. Ainoa kielteisen vastauksen antanut perusteli valintaansa näin:

Koska kuka tahansa voi käydä lisäämässä "tietoa" artikkeleihin. Wikipedian käyttö käännoستهتävien yhteydessä pitäisi kieltää.(2)

Koska yksi vastaaja ei käyttänyt Wikipediaa hakiessaan tietoa käännoستهتviä varten, eikä täten voinut vastata Wikipedian käännoستهtystä tarkentaviin kysymyksiin, seuraaviin monivalintakysymyksiin saatiin kaikkiaan 59 henkilön vastaukset.

Kysyttäessä mahdollisista muutoksista Wikipedian käyttötiheydessä, 71,19 % vastanneista ilmoitti, että heidän Wikipedian käyttönsä käännoستهtseilla oli pysynyt ennallaan viimeisen vuoden aikana. 11,86 % vastaajista totesi, että Wikipedian käyttö oli vähentynyt jonkin verran ja 6,78 % vastanneista koki, että käyttö oli vähentynyt huomattavasti. Vain 3,39 %, eli kaksi vastaajaa, koki, että heidän Wikipedian käyttönsä oli lisääntynyt jonkin verran viimeisen vuoden aikana. Loput vastaajat eivät osanneet sanoa, oliko käyttötiheydessä tapahtunut muutoksia. Kysymyksen yhteydessä vastaajilta kysyttiin vielä, osaavatko he sanoa, mistä mahdollinen muutos käyttötiheydessä johtuu. Neljä vastaajaa vastasi lisäkysymykseen. Heistä kolme vastaajaa kuvaili käyttötiheyden muutoksiin johtaneita syitä, kun taas yksi kuvaili lähinnä käyttötiheyden

vähentymisen määrää. Yksi vastaajista mainitsi käytön vähentymisen syyksi käännöskurssien vähentymisen, toinen kuvaili käytön lisääntyneen, koska hän oli alkanut etsiä käännösprosessiinsa enemmän lisätietoa. Kolmas vastaaja totesi Wikipedian käytön vähentyneen siksi, että hän pyrki etsimään luotettavampaa tietoa. Toisaalta vastaaja huomautti Wikipedian antavan hyviä vinkkejä siitä, mistä tietoa voisi löytyä.

Wikipediasta haetun tiedon tyyppin kartoittamiseen käytettiin jälleen monivalintakysymystä, jossa vastaajat saattoivat valita useamman vastausvaihtoehdon. Vastausvaihtoehdot johdettiin soveltaen aiemmin esiteltyä Petri Kiukkosen muovaamaa jaottelua Neubertin käännöskompetenssien mukaisesta tiedosta, joka on jaoteltu vielä praktisen ja orientoivan tiedon lajeihin. Tämän jaottelun ansiosta vastausvaihtoehdoista saatiin havainnolliset ja loogiset ja myös helposti ryhmiteltävät. Koska Kiukkosen jaottelu toimi hahmottelun pohjana tietyin sovellutuksin, vaihtoehtoja tuli kaikkiaan yhdeksän kappaletta, eli yksi enemmän kuin Kiukkosen alkuperäisessä jaottelussa. Tämä johtuu siitä, että kyselyssä kielellisen tiedon praktisesta muodosta esitettiin erottelun vuoksi kaksi muotoa: sanan merkitys ja sanan kirjoitusasu. Vastausten kattavuuden takaamiseksi vastaajille tarjottiin myös vaihtoehto ”käytän Wikipediaa muulla tavalla”.

Koska jokainen vastaaja saattoi valita kysymyksessä niin monta vaihtoehtoa kuin koki tarpeelliseksi, vastauksia kertyi huomattavasti vastaajien lukumäärää enemmän, kaikkiaan 214. Keskimäärin jokainen vastaaja olisi siis valinnut 3,6 vaihtoehtoa. Vaihtoehdoista eniten valintoja sai vieraiden termien etsintä Wikipediasta. Vaihtoehdon oli valinnut peräti 54 vastaajaa eli 90 % kaikista vastaajista. Vähiten Wikipediaa käytettiin yksittäisten, kirjoitustyyliin liittyvien muotoseikkojen etsintään, jonka valitsi vain kolme vastaajaa, eli 5 % kaikista vastanneista. Kirjoitustyyliin ja kielioppiin liittyviin kysymyksiin Wikipediaa käytettiin varsin vähän, sillä molempiin vaihtoehtoihin kohdistui vain muutaman vastaajan valinta. Sen sijaan varsin suosittuja olivat sanojen merkitysten tarkistaminen Wikipediasta, laitteiden tai järjestelmien käyttö- ja toimintatapoihin tutustuminen Wikipedian avulla. Yli puolet vastaajista totesi käyttävänsä myös näitä käyttötapoja käännöstehtävien yhteydessä. Tarkemmat lukumäärät sekä muut tarjolla olleet vastausvaihtoehdot valintaprosentteineen ovat esillä alla olevassa taulukossa.

Taulukko 5.*Wikipedian käyttötavat suosituimmuusjärjestyksessä.*

17. Millä tavoin käytät Wikipediaa kääntäessäsi?	Lkm	%
Etsin itselleni vieraita termejä Wikipediasta	54	91,53
Tarkistan sanan merkityksen Wikipediasta	39	66,1
Tutustun laitteen tai järjestelmän käyttö- tai toimintatapoihin tutkimalla aihetta käsitteleviä Wikipedia-artikkeleita	33	55,93
Etsin kulttuurispesifin sanan käyttötapoja Wikipediasta	25	42,37
Tutustun kohdemaan kulttuuriin tutkimalla aihetta käsitteleviä Wikipedia-artikkeleita	22	37,29
Tarkistan sanan kirjoitusasun Wikipediasta	20	33,9
Käytän Wikipediaa muulla tavalla	8	13,56
Tutustun kielioppiin Wikipedian avulla	6	10,17
Käytän Wikipedia-artikkeleita rinnakkaisteksteinä ja oikeanlaisen kirjoitustyylin malleina	4	6,78
Etsin yksittäisiä kirjoitustyyliin liittyviä muotoseikkoja Wikipediasta	3	5,08

Wikipediasta haetun tiedon lajien lisäksi kyselyssä kartoitettiin myös niitä menetelmiä, joilla Wikipediasta haetaan tietoa. Vastaajille annettiin yhteensä viisi vaihtoehtoa, joista viimeinen oli vaihtoehto ”käytän Wikipediaa kääntämisen apuna jollain muulla tavalla” siltä varalta, että vastausvaihtoehdoissa ei ole otettu huomioon kaikkia Wikipedian käyttötapoja. Vastaajat saivat jälleen valita useamman vaihtoehdon, joten kaikkiaan valintoja saatiin 147 kappaletta. Tällä kertaa jokainen vastaaja siis valitsi keskimäärin 2,5 vaihtoehtoa.

Kuten edellisessä kysymyksessä, myös tässä eniten valintoja kohdistui sanojen ja termien käännösparien etsinnälle. 81,36 % vastaajista totesi etsivänsä Wikipediasta käännöspareja sanoille tai termeille vertailemalla erikielisiä artikkeleita. Sama käyttötapa tuli esiin myös monessa aiemmassa osiossa käsitellyssä avoimessa vastauksessa jo ennen varsinaisia käännöskäyttöä koskevia kysymyksiä. Varsinaisista vaihtoehdoista vähiten valintoja sai kohta ”Seuraan Wikipedia-artikkeleiden välisiä linkkejä hahmottaakseni, miten asiat liittyvät toisiinsa”. Tämänkin kohdan

valitsi kuitenkin 32,2 % vastaajista, eli kaikkiaan 19 vastaajaa kaikista 59 Wikipediaa käännoštehtäviin käyttäneistä. Kaikki kysymyksessä annetut käyttömenetelmät jakaumiseen esitetään tarkemmin alla olevassa taulukossa.

Taulukko 6. *Wikipedian käyttömenetelmät suosituimmuusjärjestyksessä.*

18. Käytätkö säännöllisesti jotain seuraavista menetelmistä, kun haet Wikipediasta tietoa käännoštehtäviä varten?	Lkm	%
Etsin sanoille tai termeille käännošpareja vertailemalla samaa aihetta käsitteleviä artikkeleita eri kielillä.	48	81,36
Haen alustavaa taustatietoa käännoksen aiheesta selailemalla Wikipedia-artikkeleita.	41	69,5
Etsin Wikipedia-artikkeleiden lähdeluetteloista linkkejä muille aihetta käsitteleville tiedonlähteille.	37	62,71
Seuraan Wikipedia-artikkeleiden välisiä linkkejä hahmottaakseni miten asiat liittyvät toisiinsa.	19	32,2
Käytän Wikipediaa kääntämisen apuna jollain muulla tavalla.	2	3,39

Wikipediasta haetun tiedon tyyppjä ja tiedonhankintamenetelmiä tiedustelleiden kysymysten vastausvaihtoehdoissa tarjottiin myös mahdollisuus valita ”muu” käyttötapa tai tiedon tyyppi. Näitä valintoja varten vastaajille tarjottiin ylimääräinen tekstikenttä, jossa heitä pyydettiin kuvailemaan mahdollisia muita Wikipedian käyttötapoja. Kaikkiaan kolme vastaajaa kuvaili kohdassa Wikipedian-käyttötapojaan. Yksi vastaajista hyödynsi tekstikentän aiemman vastauksensa tarkentamiseen, ja täten lähinnä kuvaili tarkemmin jo edellä esitettyjä käyttötapoja. Kaksi muuta vastaajaa kuvaili näin myös omia käyttötapojaan:

Tutustun käännoksessä ilmeneviin yksityiskohtiin, jotka vaativat syvempää tutkimista niiden avautumiseksi. Tarkistan myös nimiä ja nimityksiä Wikipediasta. (36)

Wikipedian kategoriat eli aihealueet auttavat usein lähestymään etsimääni käsitettä sitä lähellä olevien käsitteiden avulla. (56)

Lisätaustoituksen selvittämiseksi opiskelijoilta tiedusteltiin samantyyppisellä kysymyksellä myös tärkeimpiä syitä sille, miksi he käyttävät Wikipediaa. Kysymys oli jälleen johdettu jo

teoriaosuudessa esitellyistä teorioista. Tällä kertaa kysymysvaihtoehdot oli suunniteltu hyödyntäen Leckien, Pettigrew'n ja Sylvainin tiedonhankintamallissa esiteltyjä tiedonhankintaa ohjaavia tekijöitä. Vaihtoehtojen havainnollistamiseksi tekijöitä muokattiin kysymyksen tarpeisiin paremmin soveltuviksi, joten Leckien ym. esittelemiä tekijöitä avattiin pienempiin ja vastaajille selkeämpiin kokonaisuuksiin. Kysymyksessä esitettiin kahdeksan varsinaista vastausvaihtoehtoa, minkä lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus valita myös vaihtoehto ”muu syy”. Kysymykseen vastasivat jälleen ne 59 vastaajaa, jotka olivat jo ilmoittaneet käyttävänsä Wikipediaa käännöstehtäviin. Vastaajia pyydettiin valitsemaan korkeintaan kolme vaihtoehtoa, minkä suuri osa vastaajista oli tehnytkin, sillä kaikkiaan valintoja saatiin 163 kappaletta, eli keskimäärin 2,76 kutakin vastaajaa kohden.

Suurin osa vastaajista, 81,36 %, valitsi tiedon helpon löydettävyyden yhdeksi tärkeimmäksi syyksi Wikipedian käytölle käänösprosessissa. Toiseksi eniten valintoja kohdistui käytön nopeudelle, jonka oli valinnut 72,89 % vastaajista. Valinnat jakaantuivat suhteellisen epätasaisesti, sillä näiden kahden, suurehkon valintamäärän saaneen vaihtoehdon jälkeen seuraavaksi suosituin, käyttömukavuus, oli tärkeä syy Wikipedian käytölle vain 44,07 % mielestä. Vähiten valintoja kohdistui tiedon yksityiskohtaisuudelle ja tiedon luotettavuudelle, sillä vain 5,08 % vastaajista koki nämä tärkeiksi syiksi Wikipedian käytölle. Muun syyn valitsi yksi vastaaja, joka myöhemmässä avoimessa tekstikentässä totesi syyksi nimenomaan kieliasun luotettavuuden. Muut Wikipedian käytön syyt esitellään alla olevassa taulukossa.

Taulukko 7. *Syyt Wikipedian käytölle suosituimmuusjärjestyksessä.*

19. Tärkeimmät syyt Wikipedian käytölle käänösprosessissa	Lkm	%
Tiedon helppo löydettävyys	48	81,36
Käytön nopeus	43	72,89
Käyttömukavuus	26	44,07
Kielivalikoiman kattavuus	22	37,29
Tiedon ajantasaisuus	9	15,25
Aiemmat hyvät kokemukset Wikipedian käytöstä	8	13,56
Tiedon luotettavuus	3	5,08
Tiedon yksityiskohtaisuus	3	5,08
Muu syy	1	1,69

Muita Wikipedian käyttöön liittyviä syitä ja taustatekijöitä tuli vastaan myös myöhemmässä avoimessa kysymyksessä, jossa kartoitettiin vastaajien näkemyksiä Wikipedian käytöstä käännoستهتävien yhteydessä. Näitä syitä käsitellään tarkemmin avointen vastausten yhteydessä.

Wikipedian tietosanakirjamaisen luonteen vuoksi oli aiheellista tutkia myös sitä, käytetäänkö lähteestä löydettyä tietoa sellaisenaan vai varmistetaan se vielä toisesta lähteestä. Kysymyksen kannustimena toimi keskustelu Wikipediassa esitellyn tiedon luotettavuudesta. Laajempaa taustaa kysymykselle loi myös Watersin esittämä ehdotus Wikipediasta tiedonhankinnan aloituspisteenä ja toisaalta Gilen ohjeistus kolmivaiheisesta tiedonhankinnasta, jossa alkuvaiheen lähteet voivat olla suuntaa-antavia tai jopa epäluotettavia, kunhan tiedot varmistetaan luotettavasta lähteestä.

Kysymys oli muotoiltu siten, että vastaajat saattoivat valita, varmistivatko he Wikipediasta löytämästä tiedon muista lähteistä aina, usein, joskus, harvoin vai eivät koskaan. Kysymykseen tulleiden 59 vastauksen mukaan vain 28,81 % eli 17 vastaajaa tarkisti löytämänsä tiedon aina muusta lähteestä. Suurin osa vastaajista, 49,15 %, kuitenkin tarkisti löytämänsä tiedon usein. Loput vastaajat tarkistivat tiedot joskus tai harvoin.

Koska kääntäjäopiskelijoiden tiedonhankintaa ja vähitellen vakiintuvia tiedonhankintatapoja ohjaavat osaltaan myös käännoسكرseilla annetut ohjeet ja palaute, kyselyssä pyrittiin ottamaan huomioon myös se ohjeistus, jonka opiskelijat ovat saaneet kurseilla niin tiedonhankintaan kuin myös Wikipedian käyttöön. Tämän vuoksi kyselyssä kartoitettiin lyhyesti myös sitä, kokevatko kääntäjäopiskelijat saavansa riittävästi tiedonhankinnan apuneuvoja jo käännoسكرseilla. Tämän taustoittamiseksi opiskelijoille esitettiin yksi käännoسكرseilla annettua tiedonhankinnan opetusta koskeva monivalintakysymys sekä kaksi Wikipedian käyttöön liittyvää avointa kysymystä, joilla kartoitettiin heidän kokemuksiinsa opettajien asenteista Wikipediaa kohtaan sekä toisaalta myös heidän omia mielipiteitään Wikipedian käytöstä käännoسكرseilla.

Monivalintakysymyksellä opiskelijoilta pyydettiin vastausta kysymykseen: ”Onko käännoسكرseilla annettu mielestäsi riittävästi ohjeita ja käytännön apuneuvoja käännoستهتävien edellyttämään tiedonhankintaan?”. Avoimessa kysymyksessä sen sijaan pyydettiin kuvailemaan kääntämisen opettajien suhtautumista Wikipedian käyttöön käännoسكرseilla. Kattavia päätelmiä käännoسكرseihin liittyvän tiedonhankinnanopetuksen kattavuudesta tai sen vaikutuksesta Wikipedian käyttöön ei näin suppealla kysymyksellä voida saavuttaa, mutta kysymyksistä voidaan toisaalta saada lisäymmärrystä sille, mikä muovaa kääntäjäopiskelijoiden asennoitumista Wikipediaan sekä sitä kautta myös sen käyttöä.

Monivalintakysymyksen tulokset osoittautuivat varsin tasaisiksi. Vastauksista kävi ilmi, että 27 vastaajaa, eli 45 % kaikista vastaajista koki saaneensa riittävästi ohjeita ja käytännön apuneuvoja käännoستهتävien edellyttämään tiedonhankintaan. Vastaavasti 25 vastaajaa, eli 41,67 % kaikista vastaajista totesi ohjeiden ja apuneuvojen saannin riittämättömäksi. Loput 13,33 % vastaajista valitsi kysymykseen vastausvaihtoehdon "En osaa sanoa".

Varsinaista Wikipedian käyttöä koskevaa ohjeistusta opiskelijat saivat kuvailla avoimessa tekstikentässä, johon heitä pyydettiin kuvailemaan, miten heidän käännoستهتتjajansa suhtautuivat Wikipedian käyttöön käännoستهتävien yhteydessä. Vastauksia kysymykseen saatiin kaikkiaan 59 kappaletta.

Opiskelijoiden kuvailemien kokemusten mukaan käännoस्थ्यurssien opettajien suhtautuminen Wikipedialle vaihteli merkittävästi yksiselitteisen kieltävästä suorastaan kannustavaan. Osa opiskelijoista kuvaili opettajien suhtautumista "kriittiseksi", "kielteiseksi", "varautuneeksi" ja jopa "Wikipediavastaiseksi". Toisaalta suuressa osassa vastauksia suhtautumista kuvailtiin myös "neutraaliksi" tai jopa "positiiviseksi". Mitään yhtenäistä suhtautumistapaa eri opettajilla ei siis ollut, vaan suhtautuminen Wikipedialle vaihteli opettajan ja käyttötilanteen mukaan.

Jotkut opiskelijoista kuvailivat näin tilanteita, joissa Wikipedian käyttö on kielletty käännoستهتävien yhteydessä:

Wikipediaa ei pidetä suuressa arvossa, eikä sitä hyväksytä lähteeksi. (5)

Aika ynseästi, mikä on tietysti Wikipediasta löytyvän tiedon luotettavuuden huomioon ottaen ymmärrettävää. (29)

Yleensä varsin skeptisesti. Moni opettaja tuntuu pelästyvän ajatusta siitä, että Wikipediaa voi muokata kuka tahansa käyttäjä, ja pitävän sivustoa sen vuoksi kerta kaikkiaan ehdottoman epäluotettavana. (37)

Erittäin negatiivisesti. Sen käyttö on käytännössä "kielletty" useammalla kurssilla. (52)

Yksi opettajistamme suhtautuu siihen erittäin negatiivisesti, jopa kieltävästi. Useimmat eivät ole käännoستهتävien yhteydessä käsitelleet Wikipedian käyttöä lainkaan. Olen sitä mieltä, että Wikipedian vastustus liittyy irrationaaliseen tunteeseen siitä, että tiedonhaku on nykyään liian helppoa ja oikeiden kääntäjien tulisi mennä kirjastoon tietoa hakemaan. (23)

Toisaalta negatiivinen asennoituminen sai rinnalleen myös, allakin esiteltyjä, kannustavia ja positiivisia käyttökokemuksia ja jopa -kehotuksia opettajien taholta.

Itse artikkeleita ei ole rohkaistu käyttämään, mutta niiden lähde- ja viittauseroita on kehoitettu selailemaan läpi. (26)

Yksi opettajistani on ankarasti sitä vastaan, toiset taas käyttävät sitä itsekin - jopa luennoilla lähteenä. (36)

Mielestäni opettajat ovat olleet enimmäkseen Wikipedia-myönteisiä. Sain nimenomaan yhdeltä opettajalta vinkin siihen, kuinka termejä voi kääntää Wikipedian avulla vaihtamalla artikkelin kieltä. Toisaalta opettajat ovat myös tietoisia siitä, että Wikipedian tiedot eivät välttämättä ole täysin oikeita, ja neuvovat siksi suhtautumaan Wikipediaan tietyllä varauksella. (55)

Hyvin. Useimmat myöntävät avoimesti käyttävänsä sitä itsekin. (56)

Positiivisesta asennoitumisesta huolimatta vastauksissa oli läsnä myös tietty epäröinti ja varovaisuus Wikipediasta löydetyn tiedon luotettavuutta kohtaan. Joissakin vastauksissa tuotiin esiin myös käännöstöiden yhteydessä palautettavat käännöskomentit, joissa opiskelijat muun muassa ilmoittavat käännöstyössä käyttämänsä lähteet. Monet vastaajista kokivat, että Wikipediaa ei sopinut kirjoittaa lähdeluetteloon, sillä se herättäisi paheksuntaa. Toisaalta vastauksista löytyi myös päinvastaisia kokemuksia, joita tuli esiin esimerkiksi alla esitellyistä vastauksista.

Opettajani kehottavat välttämään Wikipediaa, eikä sen listaamista käytettyjen lähteiden listaan katsota hyvällä. (19)

Eivät kannusta siihen. Wikipediaa ei yleensä hyväksytä lähdeluetteloon. (53)

Kielteisesti. Toisaalta he viestittävät, että Wikipediaa voi ja saa käyttää, mutta se on kuitenkin niin epäluotettava lähde, että sitä ei saisi merkitä lähdeluetteloon. Tämä on vähän ristiriitaista ja ohjeet kuulostavat tältä: käyttäkää Wikipediaa, mutta älkää myöntäkö sitä. (40)

Sitä ei ole kielletty, mutta ei siihen ole mitenkään erityisesti kannustettukaan. Eli aika neutraalisti. Mitään negatiivisia kommentteja WP:n käytöstä ei ole tullut. Esimerkiksi käännöskomentin lähdeluettelossa olen usein maininnut käyttäneeni WP-artikkeleita, eikä siitä ole mitään ongelmaa tullut. (18)

Vaikka ääripäihin meneviä negatiivisia ja positiivisiakin kommentteja löytyi, valtaosa opiskelijoista kuvaili käännösopettajien suhtautumisen Wikipedian käyttöä kohtaan olevan suhteellisen neutraalia. Wikipedian käyttöön ei kannustettu, mutta sitä ei välttämättä kiellettykään, kunhan palvelusta löydetty tiedot tarkistettiin vielä muista lähteistä. Wikipedian käyttöä tiedonhaun alkupisteenä ei myöskään suurimmassa osassa vastauksista paheksuttu, vaan se vaikutti olevan suorastaan hyväksytty tapa lähteä liikkeelle tiedonhankinnassa.

Sitä saa kuulemma käyttää alustavana tiedonlähteenä, mutta ei virallisena lähteenä. Sen epäluotettavuudesta muistutetaan usein. (3)

Sitä voi käyttää tiedonhaun lähtökohtana, mutta ei varsinaisena lähteenä. (8)

Pääsääntöisesti myönteisesti. Aiheellisesti painotetaan, että WP:n tiedot on hyvä tarkistaa myös muusta lähteestä. (25)

Wikipedia on hyväksyttävä lähde alustavaan tiedonhankintaan, mutta käännösratkaisut pitää pystyä perustelemaan muiden ja luotettavampien lähteiden pohjalta. (31)

Wikipediaa ei koskaan tulisi käyttää ainoana lähteenä, mutta moni opettaja myöntää Wikipedian hyväksi aloituspisteeksi tiedonhauille. (54)

Kaikki kehottavat välttämään sitä, mutta tietävät silti, että suurin osa opiskelijoista käyttää Wikipediaa kääntämisen tukena. Olen itse saanut sellaisen kuvan opettajien asenteesta, että kunhan tiedon tarkistaa myös muista lähteistä ja yleensäkin käyttää monipuolisia lähteitä ja rinnakkaistekstejä, Wikipedia on ok. (63)

Opettajien asennoitumisen lisäksi opiskelijoilta tiedusteltiin vastaavasti myös heidän omia mielipiteitään Wikipedian soveltuvuudesta kurssikäännösten lähteeksi. Kysymykseen ”mitä mieltä itse olet Wikipedian käytöstä käännöstehtävien yhteydessä?” tuli jälleen 59 vastausta. Osassa vastauksista tuli esiin samoja Wikipedian käyttötapoja kuin mitä jo aiemmissa Wikipedian käyttötapoja käsitelleissä kysymyksissä sivuttiin. Keskeisin vastauksista saatu tulos oli vastaajien varovaisen positiivinen katsantokanta Wikipediaa kohtaan. Suurin osa vastaajista oli sen kannalla, että Wikipedia on hyödyllinen apuväline käännöstehtäviin niin kauan kuin sitä käyttää lähinnä tiedonhankinnan lähtökohtana tai ainakin tarkistaa löytämänsä tiedon myös muista lähteistä.

Wikipedia koettiin myös kääntäessä erityisen hyväksi apuvälineeksi silloin, kun tarvitsee nopean yleiskäsityksen uudesta aihepiiristä tai haluaa tarkistaa jonkin termin tai sanan merkityksen tai

kieliparin nopeasti. Wikipedian avulla saatu tieto saattoi joidenkin vastaajien kommenttien mukaan myös helpottaa hakujen muodostamista muista lähteistä. Suurin osa vastaajista kuitenkin huomautti, että Wikipedian tietoja lukiessa lähdekritiikki ja varovaisuus nousevat erityisen tärkeään asemaan, ja monet totesivatkin käyttävänsä Wikipediaa lähinnä aiheeseen tutustumiseen tai yksittäisten termien hakuun, kun taas varsinaisiksi lähteiksi käänöksissä käytettiin mieluummin muita tiedonhankintakanavia. Epäilyksistä huolimatta muutama vastaaja kuitenkin luonnehti Wikipedian olevan jopa ”paras” apuväline. Vain yhden vastaajan kommentit voitiin tulkita yksiselitteisen kielteiseksi Wikipediaa kohtaan:

Täysin turhaa ja aikaa vievää. (2)

Myös aiemmassa kysymyksessä esiin tullut opettajien varovaisuus Wikipediaa kohtaan sai opiskelijoilta ymmärrystä. Useimmat opiskelijat olivat samoilla linjoilla kuin ne opettajat, jotka opiskelijoiden mukaan sallivat Wikipedian käytön, mutta kuitenkin kehottavat varovaisuuteen sen suhteen:

Ymmärrän, miksei sitä pidetä yliopistotasoisena lähteenä, mutta se on hyvä väline nopeaan tiedonhakuun. Toki sieltä saatu tieto olisi aina hyvä tarkistaa muista lähteistä. (5)

Wikipedia toimii, jos muistaa, että kuka tahansa voi kirjoittaa sinne mitä tahansa. Lähdekritiikki ja tarkistaminen kunniaan! (9)

Wikipedia-artikkeli voi helpottaa omassa päässä asian alustavaa omaksumista, kunhan tarkistaa tiedon jostain muualta. Ihan hyvä että Wikipediaa ei ”viralliseksi” lähteeksi hyväksytä. (45)

Mielestäni Wikipedia on hyvä lähde, kunhan sitä kohtaan osoittaa tervettä epäilystä tiedon luotettavuutta kohtaan. Mikäli haen sieltä ainoastaan varmistusta omalle melko varmalle tiedolleni, niin en välttämättä tarkista tietoa muualta. Jos aihe on kuitenkin vieras, käytän Wikipediaa lähinnä alustavana lähdeluettelona. (52)

Kääntäjän täytyy aina olla ”vainoharhainen” tekstien ja lähteiden suhteen. Lähdekritiikki korostuu vapaasti muokattavien lähteiden kuten Wikipedian kohdalla. (56)

Joissakin kommentteissa nostettiin esiin myös se, että Wikipediaan saattaa kirjoittaa kuka tahansa. Usein tässä yhteydessä todettiin, että tämä teki tiedosta epäluotettavampaa ja herätti

varautuneisuutta. Joidenkin vastaajien käsityksissä Wikipediaan kirjoittavien henkilöiden asiantuntijuudesta oli kuitenkin myös hajontaa:

Se on usein helppo keino löytää kontekstia tai summittainen termivastine tuntemattomalle asialle. Useasti ajanpuutteen vuoksi ei tule etsittyä toista lähdeä tiedoille. Kieliversioiden moninaisuus on plussa, ja yleensä voi luottaa, että kunkinkieliset alansa asiantuntijat ovat korjanneet artikkelia, joten todennäköisesti sisältö pitää paikkansa. (35)

Ei varmaankaan kannattaisi käyttää, koska artikkelit eivät yleensä ole asiantuntijoiden kirjoittamia, mutta kyllä sitä silti tulee toisinaan käytettyä. Voi siitä olla hyötyäkin. (29)

Myös Wikipedian ylläpito ja mahdolliset sabotaasiyritykset mainittiin muutamassa kommentissa. Yleisvaikutelma näistä kommentteista oli, että Wikipedian selkeä toimintaperiaate ja avoimuus tekivät siitä käyttäjien silmissä ainakin jossain määrin luotettavan. Jotkut vastaajista pohtivat myös Wikipedian luotettavuutta verrattuna muihin, vieraampiin lähteisiin:

Se on mielestäni toimiva. Kieliartikkelit ovat varmaan kaikista luotettavimpia, koska kuka nyt niitä haluaisi sabotoida :) (61)

Tiedot pitää tarkistaa, mutta tuskin kukaan on edes keksinyt yrittää sabotoida Wikipediaa kirjoittamalla sinne yksittäisiä sanoja väärin. (14)

Koen, että Wikipedian avulla saa pehmeän laskun mitä oudoimpaankin aihepiiriin. Sieltä saattaa myös löytää lähteitä, joihin Googlen avulla ei välttämättä pääse käsiksi. Mielestäni Wikipedia on turvallisempi lähde kuin yksityiset kotisivut, sillä Wikipedialla on kuitenkin kriteerit artikkeleilleen. (19)

Käytän muita lähteitä mieluummin, jos mahdollista. Wikipedia on kuitenkin usein tiedonlähteenä helppokäyttöisempi ja luotettavampikin kuin monet muut tiedonlähteet. Myös erikieliset artikkelit lisäävät Wikipedian käyttökelpoisuutta. (46)

Kaiken kaikkiaan Wikipedia sai sekä negatiivisia että positiivisia huomioita osakseen. Yleisesti ottaen opiskelijat vaikuttivat tiedostavan varsin selkeästi palvelun ongelmallisiksi koetut puolet, mutta toisaalta usein kiersivät nämä puolet rajaamalla Wikipedian käytön vain tiettyihin tilanteisiin tai tarkistamalla Wikipediasta löydettyt tiedot. Suurelta osin Wikipedia koettiin käytännölliseksi ja

monipuoliseksi tiedonhankinnan apuvälineeksi, jota kuitenkin täytyy osata käyttää lähdekriittisesti ja riittävän varovaisesti.

6.4. KYSELYVASTAUSTEN YHTEENVETO

Kyselyyn saatujen 60 vastauksen avulla onnistuttiin tavoittamaan arvokasta tietoa siitä, miten ja miksi Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijat käyttävät Wikipediaa niin vapaa-ajallaan kuin opinnoissaankin. Tämän lisäksi kysely tuotti tietoa niistä nimenomaan kääntämiseen liittyvistä tiedonhankintatavoista, joita käännöstieteen opiskelijat hyödyntävät Wikipediassa. Kyselyvastausten määrä oli varsin riittävä suhteutettuna itse tutkimuksen mittakaavaan, vaikka kyselyn tuloksia ei tutkimuksen suppean rajauksen vuoksi voidakaan pitää laajemmin yleistettävänä.

Kyselyn tavoittamat vastaajat vastasivat taustoiltaan varsin hyvin tutkimuksen tavoiteltua kohderyhmää. Koska tarkoitus oli tutkia nimenomaan niitä Tampereen yliopiston kääntäjäopiskelijoita, jotka ovat jo saaneet kokemusta käännöskursseilla tehtävistä käännösharjoituksista, taustatietoja kerätessä pyrittiin erityisen suureen tarkkaavaisuuteen siinä, että opiskelijat ovat käyneet vähintään yhden käännöskurssin. Käsiteltäviin vastauksiin kertyneistä vastaajista peräti 80 % olikin lopulta käynyt vähintään kolme käännöskurssia, minkä voidaan katsoa tarkoittavan toisaalta sitä, että he ovat jo ehtineet kokeilla erilaisia työtapoja, saada ohjeistusta tiedonhankintaan ja toisaalta saada kurssitapaamisten ja käännöstehtävien avulla vahvoja mielikuvia siitä, millaista kääntäjän työhön liittyvä tiedonhankinta on.

Vastaajien työkielten jakauman selvittäminen antoi lisävarmistusta siitä, että kyselyyn vastanneet ovat ymmärtäneet saatekirjeessä annetun kohderyhmän oikein. Opiskelijat ilmoittivatkin erikseen sekä pääaineensa että B-työkielensä. Kysymyksenasettelu osoittautui kuitenkin jossain määrin vaikeaselkoiseksi, sillä osa vastaajista oli ilmoittanut B-työkielekseen muun kuin pääaineen osoittaman kielen, minkä voidaan katsoa johtuvan opiskelijoiden sivuaineiden määrittämistä C-työkielistä. Tämä epäkohta otettiin kyselyssä huomioon siten, että epäselviksi jääneet vastaukset jätettiin kyselyn ulkopuolelle niissä kysymyksissä, joissa oli tarkoitus tehdä eroa eri työkielten välille. Ristiriitaiset vastaukset eivät kuitenkaan koituneet suureksi ongelmaksi, sillä analyysin tarkoitus ei ollut pureutua eri työkieliä opiskelevien opiskelijoiden työtapojen erilaisuuteen, vaan kartoittaa vastaajaryhmän sisäistä kokonaistilannetta.

Wikipedian eri yhteyksissä tapahtuvaa käyttöä koskevat osiot jaettiin sivuston käyttöyhteyden mukaan niin, että kyselyssä käsiteltiin yhdessä osiossa vapaa-ajalla ja muissa opinnoissa tapahtuvaa

Wikipedian käyttöä ja toisessa varsinaista käännoštehtäviin liittyvää käyttöä. Kyselyvastauksista kävi ilmi, että kaikki vastaajat olivat käyttäneet Wikipediaa jossain vaiheessa. Sen lisäksi, että palvelu oli kaikille vastaajille tuttu, Wikipedian käyttö oli myös hyvin suosittua vastaajien keskuudessa, ja peräti 53,33 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä palvelua viikoittain. Vastaava luku opintojen yhteydessä oli 45 %, mikä kertoo siitä, että Wikipedian käyttö on varsin suosittua molemmilla elämän osa-alueilla. Vastanneiden opiskelijoiden keskuudessa Wikipediaa käytettiin lähinnä tiedonhankintakanavana, sillä yksikään vastaaja ei ilmoittanut kirjoittavansa aktiivisesti Wikipediaan.

Se, että kaikki vastaajat olivat jossain vaiheessa käyttäneet Wikipediaa, kertoo osaltaan palvelun levinneisyydestä ja tunnettavuudesta. Kysyttäessä yleisimmin käytettyä reittiä Wikipedian sivuille käänno sopiskelijoiden ensisijainen valinta oli Google, kun peräti 80 % vastaajista ilmoitti kulkeutuvansa Wikipediaan useimmiten Googlen kautta. Tämän voidaan katsoa viittaavan myös Sook Limin tutkimuksessa esitettyyn näkemykseen siitä, että hakukoneoptimointi osaltaan vaikuttaa Wikipedian käytön tiheyteen (Lim 2009, 24). Moni vastaaja korosti reittivalintaansa myös avoimissa vastauksissa, joissa he totesivat kulkeutuvansa Wikipediaan lähinnä Googlen antamien hakutulosten kautta.

Avoimien vastausten mukaan Wikipediaa pidettiin erityisen hyvänä keinona kartoittaa yleistietoa itselle vieraista asioista nopeasti. Toisaalta Wikipediaa käytettiin usein myös termien ja sanojen käänno sten etsimiseen. Määrällisten kysymysten tiedoista kävi ilmi, että yleisin Wikipedian käyttökieli vastaajien keskuudessa oli suomi, jolla palvelua käytti 98,33 % vastaajista. Lähes yhtä suosittu oli englantia, jota käytti 93,33 % vastaajista B-työkielestä riippumatta. Muiden kielten käytössä taas oli havaittavissa B-työkielen merkitys, sillä esimerkiksi saksan- ja venäjänkielistä Wikipediaa käyttivät lähinnä kyseisten kielten opiskelijat.

Kyselyn tulosten mukaan lähes kaikki vastaajat käyttivät Wikipediaa myös käänno stehtäviinsä liittyvään tiedonhankintaan. Yli puolet vastaajista totesi käyttävänsä Wikipediaa kääntäessään usein, kun taas kaikkiaan 60 vastaajan joukosta vain yksi vastaaja ei käyttänyt Wikipediaa kääntäessään lainkaan.

Sekä avoimien että suljettujen kysymysten avulla saatiin selville, että yleisimmät syyt Wikipedian käytölle käänno sprosessissa olivat tiedon helppo löydettävyyys sekä käytön nopeus. Sen sijaan tiedon yksityiskohtaisuus ja luotettavuus valittiin vaihtoehtoisista syistä vähiten merkittäviksi. Tämän tuloksen voidaan katsoa olevan jossain määrin yhteneväinen myös suhteessa aiemmin käsiteltyihin ammatillista tiedonhankintaa mallintaviin teorioihin, joista esimerkiksi Leckien ym.

ammattillisen tiedon hankinnan mallissa viitataan siihen, että tiedonlähteen tarkkuus ja yksityiskohtaisuus saatetaan kokea toissijaiseksi valitessa näiden kahden ja tehokkuuden välillä (Leckie ym. 1996, 186). Samaan viittaa myös ”vähimmän vaivan laki”, jonka mukaan tiedonhankinta pyritään hoitamaan mahdollisimman taloudellisesti, jolloin tiedon luotettavuus saatetaan joutua uhraamaan sen tavoitettavuuden tieltä (Morville 2005, 55).

Neubertin ja Ellisin teorioita jo omassa tutkielmassaan yhdistelleen Petri Kiukkosen tapa soveltaa orientoivan ja praktisen tiedon muotoja Neubertin esittelemiin käännöskompetensseihin tarjosi myös tälle kyselylle selkeän jaottelun, jonka avulla voitiin tutkia sitä, minkälaista tietoa käännösopiskelijat hakivat Wikipediasta. Lisäksi opiskelijoilta tiedusteltiin myös heidän Wikipediassa käyttämiään erilaisia tiedonhankintamenetelmiä. Menetelmävaihtoehdot pohjautuivat osittain Ellisin tiedonhankinnan peruskomponentteihin sekä Sook Limin tutkimuksessa esiin tulleisiin Wikipedian käyttötapoihin, mutta toisaalta myös omakohtaisiin kokemuksiini siitä, miten Wikipediasta voi löytää tietoa.

Merkittävimmäksi tiedonhaun kohteeksi osoittautuivat Kiukkosen ja Neubertin jaotteluiden mukainen praktinen ja orientoiva aihetieto sekä kielellisen tiedon praktinen ulottuvuus. Toisin sanoen Wikipediasta haettiin huomattavan paljon tukea sanastoon liittyviin tiedonhakuihin. Tätä tukevat myös Wikipedian käyttömenetelmiä kartoittaneen kysymyksen vastaukset, joissa huomattavan suuri osa opiskelijoista ilmoitti käyttävänsä Wikipediaa sanojen käännösvastineiden löytämiseen vertailemalla samaa aihetta käsitteleviä artikkeleita eri kielellä. Kääntäjän monikielisen työroolin huomioon ottaen käännösvastineiden etsinnän yleisyys ja Wikipedian käytön monikielisyys ei liene yllättävää. Voidaankin pohtia, nähdäänkö juuri tässä Leckienkin mainitsema työroolin vaikutus ammatillisen tiedon hankintatapoihin.

Tiedonhankintamenetelmistä myös taustatiedon hakeminen selailemalla Wikipedia-artikkeleita osoittautui varsin suosituksi. Avoimissa vastauksissa useat opiskelijat tarkensivat vielä hakevansa tällä menetelmällä nimenomaan alustavaa tietoa, jonka avulla tiedonhankintaa saatettiin laajentaa myös muihin lähteisiin. Menetelmän voidaan katsoa liittyvän läheisesti myös Daniel Gilen esittelemään kolmivaiheiseen tiedonhankintaprosessiin, jossa ensisijaisia, luotettavuudeltaan epävarmojakin lähteitä voidaan käyttää tiedonhankinnan aloituspisteinä, kunhan tiedot myöhemmin varmistetaan muista, luotettavammista lähteistä (Gile 2009, 137–138).

Kyselyn lopuksi opiskelijoilta tiedusteltiin myös mielipiteitä käännöskursseilla annetusta tiedonhankinnan opetuksesta. Tasaisten tulosten mukaan 45 % vastaajista koki käännöskursseilla annetun ohjeistuksen riittäväksi, kun taas 41,67 % vastaajista oli sitä mieltä, että käännöskursseilla

ei ollut annettu riittävästi apuneuvoja ja ohjeita tiedonhankintaan. Varsinaiseen Wikipediaan liittyvään tiedonhankintaan saatua ohjeistusta opiskelijat kuvailivat avoimissa kysymyksissä, joissa korostui erityisesti ohjeistuksen erilaisuus eri vastausten kesken, sillä opettajien välisessä suhtautumisessa Wikipedian käyttöön käännöskursseilla oli huomattavaa variaatiota aina ehdottoman kieltävästä suorastaan kannustavaan. Suurin osa vastauksista kuitenkin kuvaili ohjeistuksen kehottavan lähdekriittisyyteen ja siihen, että Wikipediasta löydetty tieto on joko luonteeltaan alustavaa tai vähintäänkin varmistettu toisesta lähteestä. Myös tämä ohjeistus on jossain määrin yhteneväistä Daniel Gilen kolmivaiheisen tiedonhankintaprosessin ohjeistuksen kanssa.

7. PÄÄTELMÄT

Tämän työn tarkoitus oli tutkia sitä, käyttävätkö käännöstieteen opiskelijat vapaan tiedon sanakirjaa, Wikipediaa, käännöstehtäviinsä liittyvän tiedonhankinnan apuvälineenä. Samalla tutkimuksessa pyrittiin ottamaan selvää myös mahdollisista syistä, jotka johtavat Wikipedian käyttöön tai sen käyttämättömyyteen sekä niistä tavoista, joilla kääntäjäopiskelijat hakevat Wikipediasta tietoa käännösprosessiinsa, jos hakevat lainkaan. Tutkimus oli rajattu siten, että se käsitteli yksinomaan Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijoiden tiedonhankintaa. Täten tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä koskemaan muiden yliopistojen tai oppilaitosten kääntäjäopiskelijoita.

Tutkimuksen ja siihen liittyvän kyselyn pohjana käytettiin erilaisia informaatiotutkimuksen ammatillisen tiedonhankinnan malleja ja tutkimuksia sekä käännöstieteen teorioita kääntäjän kompetensseista. Lisäksi teoriapohjaa laajennettiin niillä aiemmilla pro gradu -toilla, joissa on tutkittu nimenomaan kääntäjän tiedonhankintaa informaatiotutkimuksen näkökulmasta.

Ammatillisen tiedonhankinnan tutkimuksen näkökulmaa tutkimuksessa edusti ensisijaisesti Gloria Leckien, Karen Pettigrew'n ja Christian Sylvainin ammatillisen tiedonhankinnan yleismalli, joka kuvailee niitä työrooleja ja toimintoja, jotka määrittävät ammattiin liittyvää tiedonhankintaa ja lähteiden valintaa. Lisäksi huomioon otettiin myös Ari Haasion ja Reijo Savolaisen esittelemiä tiedonlähteiden valintaan liittyviä affektiivisia ja tilannetekijöitä, sekä David Ellisin kuvailemia tiedonhankintaprosessin vaiheita. Käännöstieteellisen näkökulman saavuttamiseksi näitä teorioita sovellettiin Albrecht Neubertin käsityksiin niistä kääntäjän primäärisistä ja sekundäärisistä kompetensseista, jotka toisaalta määrittävät kääntäjän työroolia, mutta toisaalta toimivat myös edellytyksenä työssä toimimiselle ja onnistumiselle. Toista kompetenssijaottelua tutkimuksessa edusti European Master in Translation -hankkeen yhteydessä määritelty jaottelu, jonka mukaan esimerkiksi tiedonhakukompetenssiin kuuluvat myös kääntäjän kyky käyttää tarvittavia tiedonhankintavälineitä, kuten tietokantoja ja hakukoneita, sekä arvioida löytämiensä lähteiden luotettavuutta.

Näiden teorioiden lisäksi tutkimuksessa käytiin läpi myös Natasha Vilokkisen, Sari Ilveskallion ja Petri Kiukkosen kääntäjän tiedonhankintaa käsitelleitä pro gradu -toita sekä Daniel Gilen käsityksiä

kääntäjän internet-tiedonhankinnasta. Koska tämän tutkimuksen pääpaino oli rajattu opiskelijoiden Wikipedian käyttöön, tutkimuksessa viitattiin lyhyesti myös muun muassa Sook Limin vuonna 2009 tekemään tutkimukseen opiskelijoiden Wikipedian-käytöstä.

Teoriapohjan avulla muodostettiin tämän tutkimuksen varsinaista empiiristä aineistoa kartuttanut internetkysely, jonka avulla kartoitettiin Tampereen yliopiston käännöstieteen opiskelijoiden omia kokemuksia Wikipediassa tapahtuvasta tiedonhankinnasta ja heidän näkemyksiään palvelun soveltuvuudesta käännöstehtävien yhteyteen. Kysely koostui sekä monivalinta- että avoimista kysymyksistä, ja siihen saatiin kaikkiaan 60 käännöstieteen opiskelijan vastaukset.

Tutkimuksen tulokset vahvistivat osaltaan lähtökohtaista hypoteesiani, jonka mukaan käännöstieteen opiskelijat käyttävät Wikipediaa käännöstehtäviensä yhteydessä suoritettavaan tiedonhankintaan. Vastausten pohjalta kävi ilmi, että kaikki vastaajat olivat käyttäneet Wikipediaa joskus joko opinnoissaan tai vapaa-ajalla, ja että 65 % vastaajista käytti Wikipediaa käännöstehtävien yhteydessä tapahtuvaan tiedonhankintaan joko aina tai usein.

Tutkimuksen perusteella yleisimmiksi Wikipedian käytön syiksi ilmenivät palvelun käytön nopeus sekä tiedon helppo löydettävyys. Vaikka tiedon luotettavuus koettiin niin avoimien kuin monivalintakysymysten perusteella usein epävarmaksi, opiskelijat kokivat Wikipedian hyödylliseksi lähteeksi niin kauan kuin siitä löydettyyn tietoon suhtautui tietyllä varauksella.

Suosituin Wikipedian käyttötapa oli kyselyn mukaan termien ja sanaston hakeminen. Erityisen paljon Wikipediasta haettiin termien tai sanojen käännöspareja tutkimalla samaa aihetta käsitteleviä Wikipedia-artikkeleita eri kielillä. Lisäksi Wikipediaa käytettiin usein alustavan tiedonhankinnan ja suuntaa-antavan taustatiedon lähteenä.

Suoraan tutkimuskysymyksiin vastanneiden empiiristen tietojen voidaan katsoa olevan jossain määrin yhdenpitäviä myös aiemmin esitellyn teoriapohjan kanssa. Tiedon luotettavuuden uhraaminen nopean käytön tieltä vastaa osaltaan niin Leckien ym. kuin myös Haasion tekemiä havaintoja siitä, kuinka lähteiden tavoitettavuus saattaa nousta jopa niiden luotettavuuden edelle erityisesti kiireellisissä tai rutiininomaisissa tehtävissä. Toisaalta monet opiskelijat totesivat tarkistavansa Wikipediasta löytämänsä tiedon myös muista lähteistä, mikä viittaa osaltaan Daniel Gilen esittelemään tapaan käyttää luotettavuudeltaan epävarmempia lähteitä alkuvaiheen lähteinä, joiden tiedot varmistetaan vielä luotettavammilta tahoilta.

Myös Leckien, Pettigrew'n ja Sylvainin teoria työroolin vaikutuksesta tiedonhankintaan vaikuttaisi kyselyn pohjalta pitävän paikkansa vastaajien kohdalla. Sekä Neubertin että EMT:n tiedonhankintaa

käsittelevissä teksteissä todetaan kääntäjän työn edellyttävän erityisesti kykyä etsiä tietoa, joka auttaa sisäistämään käännettävän tekstin. EMT kutsuu tätä tietoa temaattiseksi tiedoksi, joka Neubertin jaottelun mukaan sijoittuu aihekompetenssin alaisuuteen. Myös kyky löytää termi- ja fraasitietoa mainitaan osana EMT:n määrittelemää tiedonhankintakompetenssia. Juuri nämä osoittautuivatkin kyselyn perusteella Wikipediasta eniten etsityiksi tiedon tyypeiksi.

Kaikkiaan tutkimuksen kartoittaman tiedon voidaan katsoa viittaavan siihen, että Wikipediaa käytetään käännösharjoitusten yhteydessä tiedonhankintakanavana siitä huolimatta, että sen luotettavuus herättää epäilyksiä niin opettajissa kuin opiskelijoissa itsessäänkin. Tiedon ja kielivalikoiman monipuolisuus, käytön nopeus sekä Wikipedian näkyvyys yleisesti käytetyn hakukoneen, Googlen, hakutuloksissa ovat kaikki tekijöitä, jotka tutkimuksen aikana mainittiin merkittäviksi syiksi palvelun käytölle.

Koska tutkimuksessa kuitenkin käsiteltiin varsin suppeasti vain rajatun vastaajakunnan käsityksiä aiheesta, on mahdotonta sanoa, vastaavatko näkemykset laajempaa kääntäjäopiskelijakuntaa. Tulosten yleistettävyyden toteaminen edellyttäisikin laajempaa ja moniulotteisempaa kyselyä sekä mahdollisesti teorioiden todentamista tilastollisin menetelmin. Koska allekirjoittaneen tilastollisten menetelmien tuntemus on laajempaan tutkimukseen riittämätöntä, jää toivottavaksi, että aiheeseen tartutaan vielä tulevaisuudessa uusien tutkimusten yhteydessä. Mielenkiintoisia tarkentavia tutkimuksia voitaisiinkin tehdä esimerkiksi siitä, miten käsitykset Wikipedian käytöstä eroavat eri oppilaitosten tai esimerkiksi kieliparien välillä ja miten annettu tiedonhankinnan koulutus vaikuttaa opiskelijoiden suhtautumiseen Wikipedian kaltaisiin palveluihin. Myös jo ammatissa toimivien kääntäjien vakiintuneempien työtapojen tutkimus voisi tarjota mielenkiintoisen näkökulman Wikipedian käyttöön sekä siihen, voitaisiinko sen käytöstä luoda yleisemmin sovellettavia ohjeistuksia.

Tämän tutkimuksen yhteydessä ei käyty syventävästi läpi sitä, minkälaista tiedonhankintakoulutusta kääntäjäopiskelijat saavat ja miten tämä koulutus vaikuttaa heidän tiedonhankintakäyttäytymiseensä myös Wikipediassa. Se, että lähes puolet vastaajista koki saamansa tiedonhankintaan liittyvän ohjeistuksen riittämättömäksi, kertoo siitä, että myös aihetta yleisemmin käsittelevälle tutkimukselle voisi olla tarvetta koulutuksen kehittämiseksi. Myös käännösopettajien antama ohjeistus Wikipedian käytöstä koettiin osittain epäjohdonmukaiseksi, minkä vuoksi vertailututkimus opiskelijoiden ja opettajien näkemyksistä Wikipedian käyttöön voisi hyödyttää myös tulevia työtapoja.

Koska tiedonhankinta on jo todettu yhdeksi tärkeäksi osa-alueeksi kääntäjän työssä, alan koulutuksen kannalta voisi olla hedelmällistä tutkia myös laajemmin erilaisten käännöstöiden edellyttämää tiedonhankintaa sekä sitä, minkälaisia käytännön apuvälineitä kääntäjän tulisi työssään toimimiseksi tuntea ja osata käyttää. Ristiriitainen suhtautuminen esimerkiksi Wikipedian käyttöön kertonee osaltaan siitä, että lähteiden valinta koetaan tärkeäksi, mutta toisaalta myös siitä, että käytäntöjen selkeydessä ja ohjeistuksen johdonmukaisuudessa koetaan olevan puutteita. Nämä puutteet johtunevat osaltaan jo kääntäjän työtehtäviä määrittävästä vaihtelevuudesta, joka osittain jopa estää selkeiden toimintanuorien muodostamisen, mutta toisaalta myös viime vuosina tapahtuneesta internetin ja sosiaalisen median nopeasta kasvusta, jonka vuoksi opiskelijoita ohjaavat ammattilaisetkaan eivät välttämättä ole ehtineet muodostaa selkeää kuvaa siitä, miten internetin tarjoamat apuvälineet voitaisiin parhaiten valjastaa käytännön työn avuksi.

Internetissä tapahtuvan muutoksen jatkuvuudesta huolimatta olisi tärkeä hahmottaa, miten internetin jo tällä hetkellä tarjoama tieto saataisiin myös kääntäjien käyttöön mahdollisimman tehokkaasti. Käytännössä tätä voitaisiin edesauttaa esimerkiksi tutkimalla, miten nykyiset opinnoissa annetut ohjeistukset ja teoriat kääntäjän tiedonhankinnasta sopivat yhteen jo ammatissa toimivien ja alaa opiskelevien kääntäjien käytännön työtapojen kanssa. Näiden vertailujen pohjalta voitaisiin kartuttaa arvokasta tietoa siitä, miten ja mistä tietoa todellisuudessa haetaan ja onko esimerkiksi sellaisia tiedonhankintakanavia tai -tapoja, jotka kääntäjät ovat käytännön kautta havainneet hyödyllisiksi ja luotettaviksi, mutta jotka koulutuksen piirissä jäävät huomiotta.

Toisaalta myös käännöstieteen ja informaatiotutkimuksen teorioiden pohjalta voitaisiin muodostaa lisäohjeita siitä, miten kääntäjä voi itsenäisesti arvioida löytämiään lähteitä ja niiden soveltuvuutta kulloiseenkin käännöstyöhön. Informaatiotutkimuksen näkökulmaa voitaisiin hyödyntää käännöstieteen opinnoissa myös esimerkiksi tarjoamalla opiskelijoille enemmän käytännön tiedonhaun koulutusta, jos tällainen vertailujen piirissä osoittautuisi tarpeelliseksi. Vaikka selkeitä joka tilanteeseen sopivia ohjenuoria ei käännöstyöhön liittyvästä tiedonhankinnasta voitaisikaan muodostaa, on mahdollista, että sekä teoriapohjan että käytännön ohjeistuksen avulla kääntäjäopiskelijat voisivat saada arvokasta tietoa siitä, mitä väyliä pitkin tietoa kannattaisi hakea ja miten sitä voisi käyttää mahdollisimman tehokkaalla tavalla luotettavien ja laadukkaiden käännösten takaamiseksi.

LÄHTEET

EMT Expert Group 2009: Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels.

<http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf>. Luettu 6.3.2013.

Gile, Daniel 2009. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. John Benjamins Publishing Co., Amsterdam.

Giles, Jim 2005. Internet Encyclopaedias Go Head to Head. *Nature*, 438, 15.12.2005, 900-901.

Haasio, Ari; Savolainen, Reijo 2004. *Tiedonhankintatutkimuksen perusteet*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Haasio, Ari; Vakkari, Pertti. Informaatiotutkimus tieteenä ja tutkimusalana. Oppimateriaali.

<http://oppimateriaalit.internetix.fi/fi/avoimet/0viestinta/informaatiotutkimus/po1/perusteet/06_01_tutkimusala>. Luettu 6.3.2012.

Helm, Burt 2005. Wikipedia: "A Work in Progress". *Bloomberg Businessweek*.

<<http://www.businessweek.com/stories/2005-12-13/wikipedia-a-work-in-progress>>. Luettu 25.4.2013.

Kiukkonen, Petri 2006. *WWW kääntäjän apuvälineenä*. Tampereen yliopisto. Käännöstieteen (englanti) pro gradu –tutkielma.

Leckie, Gloria J., Karen Pettigrew and Christian Sylvain. 1996. Modelling the information-seeking of professionals: a general model derived from research on engineers, health care professionals and lawyers. *Library Quarterly*, 66(2), 161-193.

Lim, Sook 2009. How and why do college students use Wikipedia? *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 60, n:o 11.

<http://sooklim.org/doc/WPJASISTLim09.pdf> Luettu 6.3.2012.

Morville, Peter 2005. *Ambient Findability*. Sebastopol (Calif.) : O'Reilly, 55.

- Neubert, A. 2000. Competence in Language, in Languages, and in Translation. Teoksessa C. Schöffner & B. Adab (toim.) *Developing Translation Competence*. Amsterdam: John Benjamins, 3-18.
- Pellonperä, Aino 2008. *Balboa Observer-Picayune, Television without Pity, and the Audiovisual Translator: Two Case Studies of Seeking Information among Online Fan Communities*. Tampereen yliopisto. Käännöstieteen (englanti) pro gradu –tutkielma.
- Savolainen, Reijo 1999. Tiedontarpeet ja tiedonhankinta. Teoksessa Ilkka Mäkinen (toim.), *Tiedon tie: Johdatus informaatiotutkimukseen*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu, 73-109.
- Savolainen, Reijo 2011. Tiedonhankintatutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa Sami Serola (toim.) *Ote informaatiosta: Johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan*. Helsinki: BTJ Finland Oy, 75-111.
- Vakkari, Pertti 1999. Tiedonhankinnan tukeminen ja informaatiotutkimus. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.), *Tiedon tie: Johdatus informaatiotutkimukseen*. Helsinki : BTJ Kirjastopalvelu, 9-31.
- Waters, Neil L. 2007. Why You Can't Cite Wikipedia in My Class. *Communications of the ACM*. Vol. 50, No 9, 15-17.
- Vilokkinen, Natasha 2002. *Kääntäjän tiedonhankinta*. Tampereen yliopisto. Käännöstieteen (englanti) pro gradu –tutkielma.

LIITTEET

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

Wikipedia käännöskursseilla

Lomake on ajastettu: julkisuus päättyy 14.4.2013 23.59

Tämä kysely käsittelee Wikipedian käyttöä Tampereen yliopiston käännöskursseilla. Kysely on kohdistettu niille käännöstieteen pääaineopiskelijoille, jotka ovat käyneet vähintään yhden käännöskurssin (esim. Kääntäminen/Käännösviestintä/käännösseminaarit). Vastauksia hyödynnetään pro gradu -työssä, jonka tarkoitus on kartoittaa sitä, miten opiskelijat käyttävät Wikipediaa käännöskursseilla, jos käyttävät lainkaan. Voit vastata kyselyyn riippumatta siitä, käytätkö Wikipediaa.

Kaikkien sähköpostiosoitteensa jättäneiden kesken arvotaan kyselyn päätyttyä kaksi Finnkinon elokuvalippua. Sähköpostiosoitteet erotellaan varsinaisista vastauksista, ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Kysely on auki 14.4.2013 klo 23.59 asti. Lämmin kiitos kaikille vastanneille!

Taustatiedot

1. Sukupuoli
2. Ikä
3. Oppilaitos
4. Nykyinen pääaine
5. Opintojen aloitusvuosi nykyisessä pääaineessa
6. B-työkieli (Ei suomi. Työkielten määritelmät: <http://www.uta.fi/ltl/trans/tyokielet.html>) ?

7. Käytyjen käännöskurssien ja -seminaarien määrä B-työkielessä ?

Wikipedian yleinen käyttö vapaa-ajalla ja opinnoissa

8. Oletko joskus käyttänyt Wikipediaa?

Kyllä

En

9. Kuinka usein käytät Wikipediaa vapaa-ajallasi?

Päivittäin

Viikottain

Kuukausittain

Harvemmin

En koskaan

10. Kuinka usein käytät Wikipediaa opintoihisi?

Päivittäin

Viikottain

Kuukausittain

Harvemmin

En koskaan

11. Mitä kautta useimmiten päädyt Wikipedian sivuille?

Googlen kautta

Muun hakukoneen kautta

Omista kirjanmerkeistä

Kirjoittamalla Wikipedian osoitteen osoitepalkkiin

Selaimeseen upotetun hakupalkin kautta

Muuta kautta

En osaa sanoa.

12. Millä kielellä yleensä käytät Wikipediaa? Valitse korkeintaan kolme.

Suomi

Englanti

Ruotsi

Venäjä

Saksa

Ranska

Espanja

Muu kieli

13. Kirjoitatko tai muokkaatko Wikipedia-artikkeleita vapaa-ajallasi?

Usein

Joskus

Harvoin

En koskaan

14. Kuvaile Wikipedian käyttöäsi vapaamuotoisesti.

Wikipedia ja käännöstehtävät

15. Käytätkö Wikipediaa silloin, kun haet tietoa käännöstehtäviä varten?

Aina

Usein

Joskus

Harvoin

En koskaan

Jos valitsit kysymyksessä 15. vaihtoehdon "En koskaan", kuvaile niitä syitä, joiden vuoksi et käytä Wikipediaa käännöstehtävien yhteydessä. Tämän jälkeen voit siirtyä suoraan kysymykseen numero 21.

16. Onko Wikipedian käyttösi käännöskursseilla muuttunut viimeisen vuoden aikana?

Lisääntynyt huomattavasti

Lisääntynyt jonkin verran

Pysynyt ennallaan

Vähentynyt jonkin verran

Vähentynyt huomattavasti

En osaa sanoa

Osaatko mainita mahdolliselle muutokselle erityistä syytä?

17. Millä tavoin käytät Wikipediaa kääntäessäsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Tarkistan sanan kirjoitusasun Wikipediasta.

Tarkistan sanan merkityksen Wikipediasta.

Tutustun kielioppiin Wikipedian avulla.

Käytän Wikipedia-artikkeleita rinnakkaisteksteinä ja oikeanlaisen kirjoitustyylin malleina.

Etsin yksittäisiä kirjoitustyyliin liittyviä muotoseikkoja Wikipediasta.

Etsin itselleni vieraita termejä Wikipediasta.

Tutustun laitteen tai järjestelmän käyttö- tai toimintatapoihin tutkimalla aihetta käsitteleviä Wikipedia-artikkeleita.

Etsin kulttuurispesifin sanan käyttötapoja Wikipediasta.

Tutustun kohdemaan kulttuuriin tutkimalla aihetta käsitteleviä Wikipedia-artikkeleita.

Käytän Wikipediaa muulla tavalla.

18. Käytätkö säännöllisesti jotain seuraavista menetelmistä, kun haet Wikipediasta tietoa käännöstehtäviä varten? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Haen alustavaa taustatietoa käännöksen aiheesta selailemalla Wikipedia-artikkeleita.

Etsin Wikipedia-artikkeleiden lähdeluetteloista linkkejä muille aihetta käsitteleville tiedonlähteille.

Seuraan Wikipedia-artikkeleiden välisiä linkkejä hahmottaakseni miten asiat liittyvät toisiinsa.

Etsin sanoille tai termeille käännöspareja vertailemalla samaa aihetta käsitteleviä artikkeleita eri kielillä.

Käytän Wikipediaa kääntämisen apuna jollain muulla tavalla.

Jos käytät Wikipediaa muilla kuin kysymyksissä 17. ja 18. mainituilla tavoilla, voit kuvailla niitä tässä vapaamuotoisesti.

19. Mitkä ovat tärkeimmät syyt sille, että haet käännösprosessiisi tietoa Wikipediasta? Valitse korkeintaan kolme.

Aiemmat hyvät kokemukset Wikipedian käytöstä

Tiedon luotettavuus

Käyttömukavuus

Tiedon ajantasaisuus

Käytön nopeus

Tiedon helppo löydettävyys

Tiedon yksityiskohtaisuus

Kielivalikoiman kattavuus

Muu syy. Kerro seuraavassa tekstikentässä, mikä.

Muu syy Wikipedian käytölle:

20. Jos löydät kaipaamasi tiedon Wikipediasta, tarkistatko sen vielä toisesta lähteestä?

Aina

Usein

Joskus

Harvoin

En koskaan

21. Onko käännöskursseilla annettu mielestäsi riittävästi ohjeita ja käytännön apuneuvoja käännöstehtävien edellyttämään tiedonhankintaan?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

22. Miten käännösopettajasi suhtautuvat Wikipedian käyttöön käännöstehtävien yhteydessä?

23. Mitä mieltä itse olet Wikipedian käytöstä käännöstehtävien yhteydessä?

Lopuksi

Tähän voit halutessasi jättää palautetta kyselystä.

Voit myös antaa sähköpostiosoitteesi elokuvalippujen arvontaa varten. Yhteystiedot erotetaan kyselyn vastauksista, ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Paljon kiitoksia vastauksistasi! Elokuvalippuarvonnan voittaneelle ilmoitetaan voitosta sähköpostitse viimeistään viikolla 18.

LIITE 2: SAATEKIRJE

Hei!

Teen pro gradu -tutkielmaa pääaineenani käännöstiede (englanti) ja tarvitsisin vastaajia tutkielmaani liittyvään nettikyselyyn.

Kysely on suunnattu niille käännöstieteen pääaineopiskelijoille, jotka ovat käyneet vähintään yhden käännöskurssin (esim. Kääntäminen, Käännösviestintä, käännösseminaarit) Tampereen yliopistossa. Tutkimuksen tarkoitus on kartoittaa sitä, miten opiskelijat käyttävät Wikipediaa tiedonhankintaan käännöskursseilla, jos käyttävät lainkaan. Voit vastata kyselyyn riippumatta siitä, käytätkö Wikipediaa.

<https://elomake3.uta.fi/lomakkeet/9772/lomake.html>

Kysely löytyy oheisen linkin takaa ja on auki 14.4. klo 23.59 asti. Vastaamiseen kuluu noin 5-10 minuuttia. Kyselyn lopuksi voit jättää sähköpostiosoitteesi, jolloin osallistut kahden Finnkinnon elokuvalipun arvontaan. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Paljon kiitoksia vastaajille!

ENGLISH SUMMARY

Introduction

A translator communicates information through writing. In order for this communication to work, the translator needs to understand varied source texts well enough to be able to rewrite them in another language. Since the translator cannot be an expert in every field, information seeking is required, in order for the translator to understand different kinds of source texts well enough to be able to find and to convey the same message in another language, in a way that is suited for the receiving culture. In addition to this, information seeking is often required in the actual writing process, when looking for information on correct terms, words and writing conventions.

During their studies, translation students take part on translation courses, where they have the chance to train their translation skills through translation assignments. The translations need to be returned by a set deadline, and in addition to the actual translation, the students need to provide their lecturers with a written report, where they describe the translation process and the information sources they have used during it. The lecturers encourage the students to use reliable sources, especially when the information is vital to the correctness of the end text.

Due to the popularity and the widespread nature of the internet, the sources used in student translations are often found on the internet. One of the most debated internet sources is Wikipedia, the free encyclopaedia, where anyone with an internet connection can write and add articles on a wide range of subjects in different languages. Despite its extensive database of information, Wikipedia is often deemed unreliable and even damaging, as any information may have been written by anyone, either an expert or an amateur. Despite this, it seems very popular among students and its use often comes out as a topic for discussion in translation and other classes.

The purpose of this study was to find out, whether the students of translation studies at the University of Tampere use Wikipedia when translating, and if they do, what are the main types of information sought in Wikipedia. The third aim was to find out why the students chose to use or not to use Wikipedia when translating.

In order to collect information from the students, a questionnaire was formed and sent to an email list of the student organization for translation students of the University of Tampere called Translalista. The questionnaire was formed by applying theories from both translation studies and

information studies and by researching the previous studies made on the information seeking patterns of professional translators. The questionnaire consisted of both multiple choice and open-ended questions, and a total of 60 translation students replied.

Theoretical background

Information studies is an interdisciplinary field that studies the different ways of collecting, organizing and applying information. Its emphasis reaches from the information usage and application of both individuals and organizations to the understanding and creation of information systems. Its research is widely applied in different kinds of organizations, such as libraries and archives, but also in other disciplines interested in communication and computer sciences.

Information seeking is one of the largest fields of research in information studies. Its objective is to study the information needs, information seeking and information usage of individuals in different contexts. The theories applied in this study concentrate on the information seeking of practitioners, which has been a popular area in information studies in the recent decades. One of its most well-known theoretical publications has been the information seeking model for practitioners formulated by Gloria Leckie, Karen Pettigrew and Christian Sylvain in 1996. The model was made to be applicable to all professionals, which makes it very suitable for studying the information seeking of translators.

The model was divided into six main components: work roles, associated tasks, characteristics of information needs and factors affecting information seeking, awareness, sources and outcomes. Parts of these components were also applied in the formulation of the questionnaire of this study. According to the model, factors such as convenience, ease of access and time constraints may have a large impact on choosing a source, when gathering information for a work-related task. The sources may also be evaluated in relation to their reliability, comprehensiveness, timeliness, ease of access, past success, format and quality of information provided in the source.

The information needs, seeking and usage of translators have not been researched in detail by information studies or translation studies before, but the information seeking skills of translators have been mentioned in some articles written about the competences required of a professional translator. According to Albrecht Neubert, these competences include: language competence, textual competence, subject competence, cultural competence and transfer competence. Neubert emphasizes the importance of translator's knowledge on how to access information, which he regards as part of the translator's subject competence. However, in his Pro Gradu thesis in 2006,

Petri Kiukkonen also argued that information can be sought in all of the previously mentioned competences. This formulation was also used in creating the questionnaire for this study.

Other works included in the theoretical background for this study were, among others, Daniel Gile's views on the information seeking skills required for a translator. According to Gile, the massive growth of information found in the internet has brought many advantages to the information seeking of translators. However, Gile does mention the lack of quality control in the internet as a problem, when looking for reliable information. Gile states that the information seeking of a translator should always be based on reliable sources, which is why he proposes that the translator may, especially when looking for terminological information, use sources of uncertain reliability as starting-point sources, as long as the information found is confirmed through a reliable end-point source.

Questionnaire and Results

On the basis of the previously introduced theories, a questionnaire was formulated to find out what kind of views the translation students at the University of Tampere had on Wikipedia as a source of information during translation assignments. Questions were asked in three main categories: background information on the students; use of Wikipedia during spare time and other studies; and the use of Wikipedia while translating. The questionnaire was available for four days, during which 62 students replied, 60 of whom were students of translation at the University of Tampere. Therefore two of the respondents had to be left outside the actual analysis, as they did not belong to the targeted group of students.

The results of the study indicated that Wikipedia was a popular information source among the translation students of the University of Tampere. According to the information gathered, all of the respondents had used Wikipedia at least once, either during their spare time or for their studies, and 65% of the respondents reported using Wikipedia for their translation assignments either always or often. Only one of the respondents stated that they would not use Wikipedia at all for translation assignments.

The two main reasons for using Wikipedia during translation assignments were the quick use of the website and its easy access to information. Despite the fact that many of the students felt the information found in Wikipedia was of uncertain reliability, they felt it was a useful source, as long as the information was used with certain reservations. Altogether 77.96% of the respondents replied either "always" or "often", when asked whether they would confirm the information found in Wikipedia from another, more reliable source.

The most popular uses of Wikipedia were for finding information on terms and vocabulary. This was often done by comparing two articles on the same subject in different languages. In addition, Wikipedia was widely used when looking for background knowledge on the topics of the translation assignments or as a starting-point source, to give clues on where else to look for information.

As this study proved, at least among this fixed group of respondents, Wikipedia is a popular source for information, at least when looking for a starting point for a wider search. As the study concentrated on findings among a fixed group of students, it is impossible to say, whether the results could be generalized to other students of translation in other universities or even professional translators. As the amount of information and the usage of the internet increases, the information seeking patterns of translators and the questions raised in this Pro Gradu might provide other researchers of information studies or translation studies with interesting themes for future research. This might in its turn help create more efficient ways of educating new translation students on how to look for relevant information for their translations.